

**İLKOKUL 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ANNE BABAYA GÜVENLİ
BAĞLANMA VE ÖZ SAYGI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Emine Atlay

YÜKSEK LİSANS

EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EKİM, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 12 ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Emine
Soyadı : ATLAY
Bölümü : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
İmza :
Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Anne Babaya Güvenli Bağlanma ve Öz Saygı Düzeylerinin İncelenmesi
İngilizce Adı : An Investigation of Secure Attachment to the Parents and Self – Esteem of Primary School 4th Grade

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Emine ATLAY

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Emine Atlay tarafından hazırlanan “İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Anne Babaya Güvenli Bağlanma ve Öz Saygı Düzeylerinin İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Mehmet GÜVEN

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Gazi Üniversitesi

.....

Başkan: Doç. Dr. Kemal ÖZTEMEL

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Gazi Üniversitesi

.....

Üye: Doç.Dr. Sevdâ ASLAN

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Kırıkkale Üniversitesi

.....

Tez Savunma Tarihi: 20/09/2019

Bu tezin Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

Anneme
ve
Kızıma

TEŞEKKÜR

Benim için oldukça uzun, öğretici sonuçları olan bu yolculukta buradan teşekkür etmek istediğim birçok insan var.

Öncelikle çalışmamın gerçekleşmesinde yol gösteren, değerli bilgilerini paylaşarak katkılar sunan, tez danışmanım, Sayın hocam Prof. Dr. Mehmet GÜVEN'e teşekkür ederim.

Kendisini örnek aldığım, desteğini hep hissettiğim, Sayın hocam Prof. Dr. Süleyman DOĞAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamın tüm aşamalarında bana destek olan değerli arkadaşlarım Dr. Seher Özcan, Hüseyin K. YÜKSEL, Duygu ÇABUK, Sedef ALTUNTAŞ, Gülay ERGİN, Dilek ÖDEMiŞ'e çok teşekkür ederim.

Eğitimin önemini her zaman anlatan fedakâr anneme, anlayışı için eşim Kadir ATLAY'a ve en değerlim, yol arkadaşım, canım kızım İrem Ilgın ATLAY'a sonsuz teşekkür ederim.

**İLKOKUL 4.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ANNE BABAYA GÜVENLİ
BAĞLANMAVE ÖZ SAYGI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Emine Atlay
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Ekim 2019**

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, orta çocukluk döneminde olan ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin anne babaya güvenli bağlanma ile öz saygı düzeylerinin incelenmesidir. Ayrıca çalışmada anne ve babaya güvenli bağlanma ve öz saygı düzeylerinin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan ilkokul 4.sınıf öğrencileri 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Yenimahalle ilçesindeki 5 ilkokuldan seçilmiştir. Araştırmanın örneklemi 253 kız 229 erkek olmak üzere 482 ilkokul 4.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri demografik bilgileri içeren “Kişisel Bilgi Formu”, “Kern’s Güvenli Bağlanma Ölçeği”, “Coopersmith Öz Saygı Envanteri” (Kısa Formu) ile toplanmıştır. Analizler için SPSS 22.Paket programından yararlanılmıştır. Analizlerde Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon, bağımsız örneklem t testi, tekyönlü varyans analizi ANOVA ve iki ortalama arasındaki farkın anlamlılık testi için TUKEY HSD kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre anneye güvenli bağlanma ile babaya güvenli bağlanma arasında pozitif yönlü yüksek korelasyon bulunmuştur. Anne ve babaya güvenli bağlanma ve öz saygı düzeylerinde cinsiyet, anne babanın medeni durumu açısından anlamlı düzeyde bir farklılık görülmemektedir. Anne ve babaya güvenli bağlanmada kardeş sayısı, doğum sırası, annenin eğitim düzeyi, annenin ve babanın yaşına göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Öz saygı düzeyinin demografik değişkenlerden kardeş sayısı, anne ve babanın eğitim düzeyi, annenin yaşı açısından anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Öz saygı ile anne babaya güvenli bağlanma arasında pozitif yönde çok zayıf bir korelasyon görülmektedir.

Anahtar Kelimeler : Orta çocukluk, güvenli bağlanma, öz saygı, anne baba
Sayfa Adedi : xv+109
Danışman : Prof. Dr. Mehmet Güven

**AN INVESTIGATION OF SECURE ATTACHMENT TO THE
PARENTS AND SELF-ESTEEM OF PRIMARY SCHOOL 4TH
GRADE STUDENTS**

(M.S. Thesis)

Emine Atlay

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

October 2019

ABSTRACT

The aim of this study is to get knowledge about the level of self-esteem and secure attachment to parents of 4th students grade primary school in middle childhood. in addition ,it was examined whether the level of secure attachment and self-esteem differed according to demographic variables. 4th gradestudents in the study group were selected from five scholls in Yenimahalle distric of Ankara province in 2018-2019 academic year. The sample of the study consist of 482 primary scholl 4th grade students, 253 female and 229 male students. The data of the study was collected with “Personal Information Form”, “Kern’s Secure Attachment Scale”, “Coopersmith Self-Esteem Inventory”. The data were analyzed with SPSS 22 program. Pearson Product-Moment Corelation, IndependentSample “ t”Test, One way Analysis of Variance and Tukey test of used in the analyzes. According to the results of the study, a high positive corelation was found between secure attachment to mother and secure attachment to father. There is no significant difference in terms of gender and parents marital status between secure attachment to mother and father and self-esteem level. On the other hand significant differences were found between the number of siblings, birthorder, educational status of them other and the age of parents. It was found that self-esteem levels differ significantly from demographic variables in terms of number of siblings, parental education level and mother’sage. There is a very week positive correlation between self-esteem and secure attachment to parents.

KeyWords : Secure attachment, self-esteem, middle childhood, parents.

PageNumber : xv+109

Supervisor : Prof. Dr. Mehmet Güven

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Sayıtlar.....	6
1.5. Sınırlılıklar.....	6
1.6. Tanımlar	7
BÖLÜM II	
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
2.1. Bağlanma Kuramı.....	9
2.2. Bağlanma Sistemi.....	11
2.3. İçsel Çalışan Modeller	12
2.4. Bağlanmanın Evreleri.....	14
2.4.1. 1. Evre Doğum - İlk Üç Ay	16

2.4.2. 2. Evre 3. Ay - 6. Ay	16
2.4.3. 3. Evre 6. Ay - 9. Ay	17
2.4.4. 4. Evre 9. Ay - 12. Ay	17
2.5. Bağlanma Stilleri.....	18
2.6. Gelişim Dönemlerinde Bağlanma	22
2.6.1. Orta Çocuklukta Bağlanma	22
2.7. Öz Saygı	27
2.8. İlgili Araştırmalar	31
2.8.1. Bağlanma ile İlgili Araştırmalar	31
2.8.2. Öz Saygı ile İlgili Araştırmalar	36
2.8.3. Bağlanma ve Öz Saygı ile İlgili Araştırmalar	38

BÖLÜM III

YÖNTEM.....	43
3.1. Araştırmanın Modeli	43
3.2. Çalışma Grubu	44
3.3. Veri Toplama Araçları	47
3.4. Kişisel Bilgi Formu	47
3.5. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği (KGBÖ)	48
3.6. Coopersmith Öz Saygı Envanteri (CÖSE)	48
3.7. Verilerin Toplanması.....	49
3.8. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	50

BÖLÜM IV

BULGULAR.....	51
4.1. Anne ve Babaya Güvenli Bağlanma ile Öz Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişki	51
4.3. Güvenli Bağlanmanın Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi	52
4.3.1. Anneye Güvenli Bağlanma Düzeyinin Değişkenlere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	52
4.3.2. Babaya Güvenli Bağlanma Düzeyinin Değişkenlere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	58
4.4. Öz Saygı Düzeyinin Değişkenlere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	62

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM 71

5.1. Güvenli Bağlanma ile Öz Saygı Arasındaki İlişkiye Ait Bulguların

Tartışılması 71

5.2. Anneye Güvenli Bağlanma ile Babaya Güvenli Bağlanma Arasındaki İlişkiye

Ait Bulguların Değerlendirilmesi 72

5.3. Anne ve Babaya Güvenli Bağlanmanın Demografik Değişkenlere Göre

Değerlendirilmesi 73

5.4. Öz Saygı Düzeyinin Demografik Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi 75

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER 79

6.1. Sonuçlar 79

6.2. Öneriler 80

KAYNAKLAR..... 83

EKLER 103

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu 104

Ek 2. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği (Anne Formu) 105

Ek 3. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği (Baba Formu) 106

Ek 4. Coopersmith Öz Saygı Envanteri 107

Ek 5. Araştırma İzni 108

Ek 6. Veli İzin Dilekçesi..... 109

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Dörtlöl Bağlanma Modeli</i>	21
Tablo 2. <i>Çalışma Grubundaki İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sayı ve Yüzdelik Dağılımları</i>	44
Tablo 3. <i>Çalışma Grubundaki İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Sayı ve Yüzdelik Dağılımları</i>	44
Tablo 4. <i>Çalışma Grubundaki İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Doğum Sırasına Göre Sayı ve Yüzdelik Dağılımları</i>	45
Tablo 5. <i>Çalışma Grubundaki İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Anne Babalarının Medeni Durumuna Göre Sayı ve Yüzdelik Dağılımları</i>	45
Tablo 6. <i>Çalışma Grubundaki İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Annelerin Eğitim Düzeyine Göre Sayı ve Yüzdelik Dağılımları</i>	45
Tablo 7. <i>Çalışma Grubundaki İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Sayı ve Yüzdelik Dağılımları</i>	46
Tablo 8. <i>Çalışma Grubundaki İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Yaşına Göre Sayı ve Yüzdelik Dağılımları</i>	46
Tablo 9. <i>Çalışma Grubundaki İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Yaşına Göre Sayı ve Yüzdelik Dağılımları</i>	47
Tablo 10. <i>AnneBabaya Güvenli Bağlanma ve Öz saygı Düzeyleri Arasında Hesaplanan Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Katsayıları</i>	51
Tablo 11. <i>Cinsiyete Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanları İçin Bağımsız Örneklem 't' Testi Sonuçları</i>	52
Tablo 12. <i>Kardeş Sayısına Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanlarının Aritmetik Ortalaması ve Standart Sapmaları</i>	52
Tablo 13. <i>Kardeş Sayısına Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları</i>	53
Tablo 14. <i>Kardeş Sayısına Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tukey Testi Sonuçları</i>	53
Tablo 15. <i>Doğum Sırasına Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanlarının Aritmetik</i>	

<i>Ortalamaları ve Standart Sapmaları</i>	<i>54</i>
Tablo 16. <i>Doğum Sırasına Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları</i>	<i>54</i>
Tablo 17. <i>Doğum Sırasına Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tukey Testi Sonuçları.....</i>	<i>55</i>
Tablo 18. <i>Annenin Medeni Durumuna Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanları İçin Bağımsız Örneklem ‘t’ Testi Sonuçları</i>	<i>55</i>
Tablo 19. <i>Annenin Eğitim Düzeyine Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları</i>	<i>55</i>
Tablo 20. <i>Annenin Eğitim Düzeyine Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları</i>	<i>56</i>
Tablo 21. <i>Annenin Eğitim Düzeyine Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tukey Testi Sonuçları.....</i>	<i>56</i>
Tablo 22. <i>Annenin Yaşına Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları</i>	<i>57</i>
Tablo 23. <i>Annenin Yaşına Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....</i>	<i>57</i>
Tablo 24. <i>Anne Yaşına Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tukey Testi Sonuçları.....</i>	<i>58</i>
Tablo 25. <i>Cinsiyete Göre Babaya Güvenli Bağlanma Puanları İçin Bağımsız Örneklem ‘t’ Testi Sonuçları</i>	<i>58</i>
Tablo 26. <i>Kardeş Sayısına Göre Babaya Güvenli Bağlanma Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları</i>	<i>58</i>
Tablo 27. <i>Kardeş Sayısına Göre Baba Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....</i>	<i>59</i>
Tablo 28. <i>Kardeş Sayısına Göre Babaya Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tukey Testi Sonuçları</i>	<i>59</i>
Tablo 29. <i>Doğum Sırasına Göre Babaya Güvenli Bağlanma Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları</i>	<i>60</i>
Tablo 30. <i>Doğum Sırasına Göre Babaya Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....</i>	<i>60</i>

Tablo 31. Doğum Sırasına Göre Babaya Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tukey Testi Sonuçları.....	60
Tablo 32. Baba Medeni Durumuna Göre Babaya Güvenli Bağlanma Puanları İçin Bağımsız Örneklem 't' Testi Sonuçları.....	61
Tablo 33. Babanın Eğitim Düzeyine Göre Babaya Güvenli Bağlanma Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	61
Tablo 34. Babanın Eğitim Düzeyine Göre Babaya Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	61
Tablo 35. Babanın Yaşına Göre Babaya Güvenli Bağlanma Puanları İçin Bağımsız Örneklem 't' Testi Sonuçları.....	62
Tablo 36. Cinsiyet Göre Öz Saygı Puanları İçin Bağımsız Örneklem 't' Testi Sonuçları...	62
Tablo 37. Kardeş Sayısına Göre Öz Saygı Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	62
Tablo 38. Kardeş Sayısına Göre Öz saygı Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	63
Tablo 39. Kardeş Sayısına Göre Öz saygı Puanları İçin Tukey Testi Sonuçları.....	63
Tablo 40. Doğum Sırasına Göre Öz Saygı Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	64
Tablo 41. Doğum Sırasına Göre Öz Saygı Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	64
Tablo 42. Medeni Duruma Göre Öz Saygı Puanları İçin Bağımsız Örneklem 't' Testi Sonuçları.....	64
Tablo 43. Annenin Eğitim Düzeyine Göre Öz Saygı Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	65
Tablo 44. Annenin Eğitim Düzeyine Göre Öz Saygı Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	65
Tablo 45. Annenin Eğitim Düzeyine Göre Öz Saygı Puanları İçin Tukey Testi Sonuçları	66
Tablo 46. Babanın Eğitim Düzeyine Göre Öz Saygı Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	67
Tablo 47. Babanın Eğitim Düzeyine Göre Öz Saygı Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	67
Tablo 48. Baba Eğitim Düzeyine Göre Öz Saygı Puanları İçin Tukey Testi Sonuçları	68

Tablo 49. <i>Annenin Yaşına Göre Öz Saygı Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları</i>	68
Tablo 50. <i>Annenin Yaşına Göre Öz Saygı Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları</i>	69
Tablo 51. <i>Annenin Yaşına Göre Öz Saygı Puanları İçin Tukey Testi Sonuçları</i>	69
Tablo 52. <i>Baba Yaşına Göre Öz Saygı Puanları İçin Bağımsız Örneklem 't' Testi Sonuçları</i>	69

KISALTMALAR LİSTESİ

%	Yüzde
ark.	Arkadaşları
CÖSE	Coopersmith Öz Saygı Envanteri
Çev.	Çeviren
Ed.	Editör
KGBÖ	Kerns Güvenli Bağlama Ölçeği
n	Katılımcı Sayısı
p	Anlamlılık Düzeyi
s	Sayfa
sd	Serbestlik Derecesi
SOBAG	Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Destek Grubu
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri
x	Aritmetik Ortalama

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya konu olan problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıtlar, sınırlılıklar ve tanımlar açıklanmıştır.

1.1. Problem Durumu

İnsan doğumdan sonra hayatta kalabilmek için, anne-babasına ya da kendisinin bakımıyla ilgilenebilecek kişiye gereksinim duymaktadır. Temel ihtiyaçların giderilmesinde bebek ile yakınındaki kişi/kişiler arasında bir ilişkinin oluşması önemlidir. Bebek ile kurulan ilişkiler de bağlanma kuramı ile açıklanmaktadır. Bağlanma bireyin, doğumu ile başlayan ve kendisine bakım veren kişiler ile ilişkisi sonucunda ortaya çıkan çeşitli düşünce, duygu ve davranışlardan oluşmaktadır. Bu düşünce, duygu ve davranışlar arasında bebeğin ihtiyaçlarının karşılandığında gösterdiği tepkiler, korktuğu ve tehdit hissettiği ortam ya da durumlarda annenin/diğer kişilerin verdiği tepkiler sonucunda oluşan beklentiler yer almaktadır (Soysal, Bodur, İşeri & Şenol, 2005, s. 89).

Bebeklikten itibaren tüm gelişim dönemleriyle ilişkili olan bağlanma yaşamı bireyin kişilerarası ilişkilerini ve kendine duyduğu öz saygıyı da şekillendirebilen bir dinamiktir. Günümüzde çok sayıda çalışmanın bulunduğu bağlanma kavramının kuramsal temeli Bowlby tarafından ortaya koyulmuştur. Bağlanma, bebeğin doğumundan sonra beslenme, ait olma ve güvenlik ihtiyaçlarını gidermek üzere anne/baba/bakıcı ile kurduğu yakın ilişkilerle oluşan duygusal bağlar olarak tanımlanmaktadır (Bowlby, 1982, s. 176).

Bağlanma kuramı bebeklik dönemdeki ebeveyn-çocuk ilişkisini ve bu ilişkilerin oluşturduğu düşünce, duygu ve davranışların çocukluk ve yetişkinlik dönemi üzerindeki etkisini açıklamakta önemli bir yere sahiptir (Palm, 2014, s. 282). Bağlanma bebek ile anne, baba ya da diğer kişiyle arasında ortaya çıkan, bebeğin temel ihtiyaçlarının bu kişi ya

da kişiler tarafından karşılanıp karşılanamaması, bulunduğu ortamda kendini güvende hissedip hissetmemesine göre şekillenebilen bir ilişki olarak tanımlanmıştır (Yaka, 2011, s. 13).

Bebek fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra tedirgin olduğunda ya da bulunduğu ortamı tehlikeli olarak algıladığında, bağlanma figürüne genellikle anneye/kendine bakacak birine ihtiyaç duymaktadır. Sümer ve Güngör (1999), bağlanma figürü tarafından bebeğin ihtiyaç duyduğu sevgi, ilgi ve destek karşıladığında bebek ve anne/bakım veren kişi arasında güvenli bir bağlanma ilişkisi oluşacağını ifade etmektedir. Bakım veren kişinin çocuğun ihtiyaçlarını fark edebilmesi, çocuğa karşı tutarlı davranışlar göstermesi ve ulaşılabilir olması güvenli bağlanma için önem arz etmektedir. Güvenli bağlanma ilişkisi bebeğin çevreyle sağlıklı etkileşim kurmasını, kendini değerli, sevilen biri olarak hissetmesini sağlayacaktır. Sümer ve Güngör'e göre bakım veren kişi tutarsız, duyarsız veya aşırı müdahaleci tarzda davranışlar gösterdiğinde ise çocuk ile arasında güvensiz, kaygılı, kaçınan bağlanma stilleri oluşacaktır. Bu tür bağlanma ilişkileri çocuğun benliğine ve diğer insanlara karşı algısını etkilemektedir (Sümer & Güngör, 1999, s. 73).

Ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde olduğu gibi orta çocukluk döneminde de bağlanma süreciyle oluşan zihinsel temsiller aktif olarak kullanılmaktadır. 8-12 yaş aralığını kapsayan orta çocukluk döneminde bilişsel gelişim ile birlikte çocuk anne babasının kendisine yönelik duygu ve davranışlarını daha net olarak algılamaktadır (Sümer & Şendağ, 2009, s. 89). Ayrıca orta çocukluk döneminde bebeklik ve çocukluk dönemindeki bağlanma figürlerinin yanı sıra ergenlik ve yetişkinlik döneminde kişilerarası ilişkilerde kullanmak üzere akranlarına yönelen bir bağlanma süreci de başlamaktadır (Giudice, 2015, s. 23). Çocuğun yaşı ile birlikte bilişsel, dil ve sosyal beceriler geliştikçe bağlanma figürlerine yönelik zihinsel modellerde içselleşmektedir. Bu dönemde zihinsel temsillerin şekillenmesinde anne ve babaya bağlanma stilleri benzer etkiler oluşturmaz (DiFolco, 2017, s. 722). Birinci bağlanma figürü olan anne-babadan beklenen tehlike anında güvenli bir sığınak olmaları ve yakınlık kurma ihtiyacı ilk çocukluk ve orta çocukluk döneminde bir yandan devam ederken çocuğun yeni sosyal ortamlara katılması ile farklı kişilerle de bağlanma ilişkisine yöneldiği görülmektedir. Orta çocukluk döneminde bağlanma ilişkileri çocukların bağlanma figürlerine özellikle anne ve babaya yönelik olan fiziksel yakınlık ihtiyaçlarını tamamen bırakmadan ihtiyaçları durumunda onlardan "güvenlik" hissini sağlamak amacıyla devam etmektedir (Hazan ve Shaver, 1994, s. 15).

Çocukların bilişsel gelişimi ile orta çocukluk döneminde “kendileri” ve “diğerleri” hakkındaki bilgileri daha kapsamlı hale gelmektedir. Bu bilgilerin sağlıklı bir şekilde zihinsel temsiller olarak işlenmesinde ve çocuğun anne babaya bağlanma düzeyinin oluşmasında, anne ve babayla ilişkileretkili olmaktadır. Özellikle güvenli bağlanma ilişkisi çocuğun ihtiyaçlarına, endişe hissettiği huzursuz olduğu ortamlarda çocuğun bakımını üstlenen kişilerin anında etkili cevap vermesine bağlı olarak oluşmaktadır (Dwyer, 2005, s. 156). Bunun yanı sıra orta çocukluk döneminde çocuğun akranlarıyla ilişkilerinde, sosyal ve duygusal davranışları öğrenmesinde baba ile bağlanma ilişkisinin daha önemli rol oynadığı, çocuğun yaşadığı duyguları anlamlandırması ve sağlıklı duygusal gelişimi içinde anne ile bağlanma ilişkisinin rolünün önemli bulunduğu görülmektedir (Steele, Steele & Croft, 2008, s. 381).

Orta çocukluk döneminde çocuğun benliği de bilişsel, duygusal, sosyal gelişimi ile şekillenmektedir. Çocuğun benliğe ait düşünce ve duygularında anne ve baba ilişkileri, anne baba ile bağlanma dinamiğinin düzeyi etkili olabilmektedir. Bu dinamik bireyin kendine yönelik öz saygı düzeyini de belirlemektedir. Güvenli bağlanan kişiler kendisini diğer insanlar tarafından sevilen, değerli biri olarak algılayarak, diğer insanları güvenilir bireyler olarak düşünmektedir. Güvenli bağlanma stiline sahip çocukların anne babalarının, güvensiz bağlanan çocukların anne-babalarına göre daha yüksek oranda çocukların gereksinimlerine duyarlılık gösterdikleri ve çocukları ile etkili bir ilişki sürdürdükleri, kayıtsız ve korkulu bağlanma stiline sahip çocukların anne babalarının ise çoğunlukla çocukla yakın temaskurmaktan kaçınan, ebeveynlik rolünü reddebilen özellikle çocuklarının ihtiyaçlarına duyarsız davrandıkları görülmüştür (Sümer & Boyacıoğlu, 2011, s. 107). Bu bilgiler doğrultusunda bağlanma stillerinin bireylerin öz saygı düzeylerinin oluşumunda önem taşıdığı düşünülmektedir.

Çocukların sağlıklı bir kişilik gelişiminde, kendini ifade edebilmelerinde, sahip olduğu özelliklerinden kendilerine güvenerek yararlanmalarında ve yaşamdan doyum sağlamalarında öz saygının etkisi bulunmaktadır. Özellikle orta çocukluk dönemi sonunda anne ve babaya güvenli bağlanan ve kendine güven duyan çocukların ergenlik dönemindeki kimlik arayışı evresinde ilişkilerinde yaşayabilecekleri çatışmalardan olumsuz etkilenmemeleri beklenilmektedir. Orta çocukluk dönemindeki çocukların anne-babalarıyla güvenli bağlanma ilişkisi kurarak olumlu benlik algısına sahip olması ergenlik döneminde aile içi iletişimin güçlenmesine sağlayabilir. Ayrıca çocukların güvenli

bağlanma sonrasında oluşturdıkları zihinsel temsiller, akranları ile ilişkilerinde kendilerini rahat ifade edebilmelerine, etkili iletişim kurabilmelerine yardımcı olabilir.

Bağlanma kuramındaki çalışmalar genellikle bebeklik, ergenlik ve yetişkin ilişkileri üzerinde yoğunlaştığı için orta çocukluk döneminde de bağlanma ilişkilerinin incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkemizde orta çocukluk dönemindeki çocukların bağlanma düzeyleri ve öz saygı üzerine yapılan çalışmalar sınırlı sayıda bulunmaktadır. Orta çocukluk döneminde ayrıca hem anne hem de babaya bağlanmanın birlikte ele alındığı çalışmalarda sınırlı sayıda görülmektedir (Bacanlıve Sürücü, 2011; Özen ve Aktan, 2010; Sümer ve Anafarta-Şendağ; 2009). Anne ve babalarına güvenli bağlanma düzeylerini tespit etmek için çocukların kendi cevaplarından yararlanılması çocukluk dönemindeki bağlanma konusunda yapılan çalışmalarda çok sık rastlanılmamaktadır.

Bu nedenle güvenli bağlanmayla birlikte öz saygı düzeyinin çocuğun gelişiminde ve anne baba ilişkilerinde önemli olduğu düşünülerek araştırmanın problem durumu, çocuğun anne babaya güvenli bağlanma ve öz saygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi olarak belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı orta çocukluk dönemindeki çocukların anne babaya güvenli bağlanma düzeyleri ve öz saygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin anne ve babaya güvenli bağlanma düzeyleri ile öz saygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin anneye güvenli bağlanma düzeyleri;
 - a) cinsiyete,
 - b) kardeş sayısına,
 - c) çocuğun doğum sırasına,
 - d) annenin medeni durumuna,
 - e) annenin eğitim düzeyine,
 - f) annenin yaşınagöre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

3. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin babaya güvenli bağlanma düzeyleri;

- a) cinsiyete,
- b) kardeş sayısına,
- c) çocuğun doğum sırasına,
- d) babanın medeni durumuna,
- e) babanın eğitim düzeyine,
- f) babanın yaşına

göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

4. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin öz saygı düzeyleri;

- a) cinsiyete,
- b) kardeş sayısına,
- c) çocuğun doğum sırasına,
- d) anne ve babanın medeni durumuna,
- e) anne ve babanın eğitim düzeyine,
- f) anne ve babanın yaşına

göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

İnsan yaşamı gelişim dönemlerinden oluşmaktadır. Her gelişim döneminin sağlıklı biçimde tamamlanması kişinin mutlu olmasına, çevresiyle uyumlu ilişkiler yaşamasına fırsat sunmaktadır. Çocukların kendilerine değer vermesi ve ruhsal anlamda da sağlıklı bireyler olmalarına yönelik çalışmalar alan araştırmacıları açısından önemli bir sorumluluk taşımaktadır.

Orta çocukluk dönemi çocuğun bilişsel ve sosyal becerilerin geliştiği, aile dışındaki farklı çevrelerle (okul, arkadaş grubu vb.) etkileşimin başladığı, bireysel kararlar vererek bağımsızlığının kısmen gerçekleştirebileceği, sorumluluk kazandığı bir dönemdir. Ebeveynlerine güvenli bağlanan çocuklar kendilerinin sevmeye, ilgiye ve bakıma değer bir birey olduklarına dair bir benlik algısı modeline sahiptir. Olumlu bir benlik gelişiminde anne ve babaya bağlanma ilişkisi orta çocukluk döneminde büyük bir rol oynamaktadır (Dwyner, 2005, s. 158). Çocuğun anne babaya bağlanma stillerikendine karşı geliştireceği benlik algısı ve öz saygı düzeyi kişilik gelişimini biçimlendirirken kişilerarası ilişkilerini de etkileyebilmektedir.

Orta çocukluk döneminde çocuğun aile dışında farklı çevre ve kişilerle kuracakları ilişkiler eski zihinsel temsilleri içerisinde birleşmektedir. Çocuğun kendine ve diğerlerine yönelik olumlu algıları sağlıklı bir kişiliği destekleyecektir. Ayrıca çocukların öz saygılarının yüksek olması okul aidiyet duygusunu, sosyal ve sanatsal etkinliklere ilgisini, bireysel başarısını ve mutluluğunu da etkileyebilir.

Bu çalışmada orta çocukluk dönemindeki çocukların hem anneye hem de babaya güvenli bağlanma düzeyleri ayrı ayrı incelenerek çocukların öz saygı düzeyleri ile ilişkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Elde edilecek sonuçlardan çocukların bağlanma düzeyleri ile çocuk-anne-baba arasındaki ilişkiler değerlendirilip benlik gelişimini ve çocukların anne ve babalarına güvenli bağlanma ilişkisini etkileyebilecek olumsuz tutumlar ve düşük öz saygı düzeyine ilişkin olarak erken müdahale hizmetleri okullarda sunulabilir. Anne ve baba adaylarına da çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamak kadar sevgi, güvenlik, yakınlık ihtiyaçlarının önemli olduğu anlatan çalışmalar planlanabilir. Çocuk ile yakın ilişkiler kurmanın annenin olduğu kadar babanın da sorumluluğunda olduğu, baba-çocuk ilişkisinin bağlanma dinamiğindeki önemi gibi konular okullarda baba eğitimleri ile anlatılabilir. Ayrıca bu araştırma sonuçlarının anne baba çocuk bağlamında aile danışmanlığı uygulamalarına yeni veriler sunacağı düşünülmektedir.

1.4. Sayıtlar

Araştırmaya katılan çocukların anne ve babalarıyla bağlanma ilişkisi kurduğu, araştırmaya katılan öğrencilerin veri toplama araçlarına yansız, doğru ve içten cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma Ankara ili Yenimahalle ilçesine bağlı resmi ilkokullarda okuyan, çalışmaya katılmaları için ailelerinden izin alınan 4.sınıf öğrencilerinden elde edilen veriler ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Bağlanma: Yaşamın ilk yıllarında bebek ve bakımını birinci derecede üstlenen kişi veya kişiler arasında oluşup gelişen, bireyin kişilerarası ilişkilerini de etkileyebilen duygusal bağ (Bowlby 1982, s.176).

Güvenli Bağlanma: Bireyin kendi özerkliğini sürdürürken sosyal çevresinde de yakınlık kurabildiği, “kendini” değerli, sevilen, “diğerlerini” güvenilir olarak algıladığı bağlanma türüdür (Ainsworth vd., 1978).

Öz saygı: Kişinin kendini değerli, başarılı, başkaları için önemli ve sevilen olarak algılama derecesidir (Coopersmith, 1967).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde bağlanma kuramı, orta çocukluk döneminde bağlanma ve öz saygı başlıklarında kuramsal bilgiler ve bu değişkenlerle bağlanma arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar ele alınmıştır.

2.1. Bağlanma Kuramı

İnsan doğumdan itibaren yaşamını sürdürebilmek, ihtiyaçlarını karşılamak için anneye ya da kendisine bakacak birilerine gereksinim duymaktadır. Bağlanma kuramı doğumdan sonra bebeğin ilk bakım veren kişilerle kurduğu duygusal bağı ve bu bağın bireyin kişilerarası ilişkilerdeki etkisini açıklamaktadır.

Bağlanma kavramı ilk kez psikanalitik yaklaşımlarla eğitim alan çocuk psikiyatrisi John Bowlby tarafından farklı disiplinler incelenerek ve Mary Ainsworth ile yaptığı araştırmalar ile kurama dönüşmüştür. Bowlby, Lorenz'in, Harlow ve Zimmerman'nın etoloji araştırmaları ile Bertalanffy'nin genel sistem kuramından etkilenmiştir (Cassidy, 1999, s. 3). Bowlby psikanaliz eğitiminin yanı sıra Klein'nin nesne ilişkileri kuramı ilkeleri doğrultusunda yetişmesine rağmen bu kuramın “ilişkilerdeki esas motivasyonun doğrudan ya da dolaylı yollarla libidinal ihtiyacın tatmininden kaynaklandığı” görüşüne karşı çıkmıştır. Bowlby 1944 yılında suçlu çocuklar ve yetimhanede kalan çocuklarla yaptığı çalışmalarla ebeveyn ile bebek arasındaki duygusal bağların libidinal ihtiyaçlardan ve dürtülerden bağımsız olarak çocuğun davranışları ve deneyimleri ile düzenlediğini sonucuna varmıştır (Lopez, 1995, p. 398).

Freud'un psikoseksüel gelişim kuramında, anne bebek arasındaki ilişkinin emme güdüsünün etkisiyle bebeğin beslenmesi sonucu oluşan hazdan ortaya çıktığı belirtilmektedir. Erikson'nun psikososyal gelişim kuramında ise içgüdülerin yerine

çocuğun anne ile kurduğu ilişkinin çocukluktaki temel güven duygusunun gelişiminde çok önemli olduğu vurgulanmaktadır (Göçener, 2010, s. 15).

Öğrenme kurama göre çocuğun anne babasına bağlanma davranışı, öğrenme yoluyla ortaya çıkan bir davranıştır. Açlık veya susuzluk ihtiyacı karşılanması sonucunda rahatlayan bebek anneye/bakım veren kişiye olumlu duygular geliştirmektedir. Bebek bakım veren kişilerle birlikteyken aldığı ödüller ile şartlanarak olumlu bağ kurmayı öğrenmektedir (Soysal, Bodur, İşeri & Şenol, 2005, s. 90).

Lorenz'in 1935 yılında kazlarla ve diğer kuşlarla yaptığı içgüdü deneylerindeki bebek ve anne arasındaki bağın oluşumunda annenin beslemesinin etkili olmadığı sonucu Bowlby'nin dikkatini çekmiştir (Bretherton, 1992, s. 766). Kuluçka makinesinden çıkan yavru kazlar ilk birkaç saatlerini anneleri yerine Lorenz ile geçirdikten bir süre sonra yine Lorenz'i takip etmişlerdir. Harlow'da 1971 yılında Rhesus türündeki bebek maymunlarını annelerinden ayırarak laboratuvar ortamında gözlemlemiştir. Deney ortamında iki farklı temsili anne modeli hazırlamıştır. Temsili annelerden biri tel ve metalden yapılmış, soğuk, sert, metal tek bir göğse sahip, tek göğsünden biberonla süt verebilen bir model ikendiğeri ise süt vermeyen ama yumuşak peluştan yapılmış, "sıcak anne" olarak deney ortamına yerleştirilmiştir. Deney ortamına alınan yavru maymunlar ilk önce iki anne modeli ile ilgilenmeden sadece çılgık atarak kendi annelerini aramaya başlamışlardır. Daha sonra acıkan yavru maymunlar metalden yapılan süt veren anneye gidip karınlarını doydurmuşlar ancak uyumak ve kucağa oturmak için pelüş anne modelini tercih etmişlerdir. Bu aşamada bağlanmanın sadece beslenme ihtiyacını gidermek için oluşmadığı tespit edilmiştir. Deneyin diğer bölümünde Harlow deney ortamına yavru maymunların korkmasını ve strese girmelerini sağlayacak bir korku nesnesi yerleştirmiştir. Korkan yavru maymunlar pelüş anneye sarılmışlar sadece onun yanına gitmişlerdir. Deneyin en önemli sonucu bağlanma davranışı için sadece açlık gibi temel ihtiyaçların karşılanması yeterli olmadığını göstermesidir (Tüzün & Sayar 2006, s. 25).

Nesne ilişkileri kuramına göre çocukluk döneminde yer alan önemli kişiler ile kurulan ilişkiler temel motivasyon kaynağını oluşturmaktadır. Kurama göre çocuk annenin temel ihtiyaçlarını gidermesinden çok annenin yakınlık ve sıcaklığını hissetmeye odaklanmıştır. Çocuk anne babasıyla yaşadığı ilişki sonucundaki deneyimlerini içselleştirir. İhtiyaçları karşısında anne babanın ilgilenmesi sonucunda bebek bakım veren bu kişiler hakkında olumlu "nesne", kendisi içinde olumlu "kendilik" temsilleri oluşturacaktır. İçselleştirilen

anne ve baba imgeleri zihinsel temsiller ile belleğe kodlanmaktadır. Bu temsiller çocuğun diğer insanlarla ilişkilerini etkileyebilmektedir. Bebeklik döneminden itibaren bakım veren kişiler ile kurulan ilişkiler bireyin gelecek ilişkilerindeki diğer insanlara yönelik algılarını ve öz saygısını da etkilemektedir. Bu deneyimler çocuğun kişilerarası iletişiminin de temelini oluşturmaktadır (Erbaş, 2015, s. 40).

Psikanalitik ve nesne ilişkileri kuramları ile aldığı eğitimler ve belirtilen önceki deneyler ile birlikte Bowlby 1950 yılında Dünya sağlık örgütünün isteği ile evsiz çocukların ruhsal sorunlarını araştırırken çocuklara bakım veren kişilerin olmaması durumunun fiziksel ve ruhsal hastalıkları arttırdığına işaret etmiştir. Bowlby çalışmanın ardından anne-bebek arasındaki ilişkiyi olumsuz etkileyebilecek “anne yoksunluğundan” kaynaklı sonuçların nasıl meydana geldiğini, patolojik durumları doğuran diğer faktörler üzerinde düşünmüştür (Bowlby, 2013, s. 26). Bowlby daha sonra “Çocuğun Annesine Bağlanması” adlı eser ile bağlanma kuramına ait ilk temel bilgileri hazırlamıştır (Cassidy, 1999, s. 4).

2.2. Bağlanma Sistemi

Bağlanma ilişkisinde çocuğun anne/baba ya da bakım veren kişi ile kurduğu yakınlık sonucunda bağlanma davranışı görülmektedir. Bowlby anne ya da bakım veren kişiden bebeğin ayrıldığı durumlarda ebeveynleri ile yakınlığı sürdürmek için gösterdiği davranışlara “bağlanma davranışı” olarak tanımlamaktadır. Bağlanma davranışı bebeklikten itibaren yaşam boyu devam eden bir davranıştır (Erözkan, 2004, s. 155). Bağlanma davranışı daha çok bebek korktuğunda, kendini tehlikede hissettiğinde ortaya çıkmaktadır. Bu durumda bağlanma figüründeki anne ya da bakım veren kişinin bebeği koruması, sakinleştirmesi ile bağlanma davranışı azalmaktadır. Bağlanma davranışı bebek kendini tehlikede hissettiğinde aktifleşirken bebeğin bu ortamda bağlanma figürünün varlığını ve duyarlılığını hissetmesi ile devre dışı kalmaktadır.

Bowlby’ye göre bağlanma ilişkisinin üç amacı bulunmaktadır: Tehlikelerden korunmak ve oluşan stresten kaçınmak için anneye / bakım verene “yakın olma”, dış dünyayı keşfederken destek alabileceği “güvenli üs” olarak anneyi / bakım vereni kullanma; korktuğunda ona güven, cesaret verecek annenin / bakım verenin çocuk için “güvenli liman” olmasıdır (Bowlby, 2013, s. 266). Bağlanma sistemi bebeğin hayatta kalabilmesi için bağlanma figürü ile yakınlığını kurarak, korku, tehdit hissettiğinde ayrılık stresi

yaratan, çevreyi keşfederken güvenli bir üs, tehlikelere karşı güvenli sığınak olmak gibi işlevleriyle düzenleyici bir sistemdir.

Bağlanma figürü olan her anne ve babanın bebek ile fiziksel olarak yakınlık kurması, temel ihtiyaçları karşılamaya hazır olması beklenilmektedir. Bu ihtiyaçlar karşılandığında bebek güçlü bir güvenlik duygusuna sahip olacaktır (Bowlby, 1982, s. 668). Bağlanma ilişkisindeki bu tek yönlü güven duygusu yetişkin bağlanma ilişkilerinde her iki tarafın birbirine güven sağlamasına dönüşmektedir (Bretherton, 1987, s. 1063).

2.3. İçsel Çalışan Modeller

Doğumdan sonraki ilk bağlanma ilişkisinin amacı; bebeğe sahip çıkan, onu koruyan birine yönelik olarak yakınlık sağlamaktır. Bağlanma bebek-anne ilişkisinin önemli bir parçasıdır. İnsan tehdit ve stres durumlarında olumsuz duyguları ile baş edebilmek için birine yakın olmaya, birinin desteğine gereksinim duymaktadır. Bowlby bağlanma kuramında bağlanmanın bebek ile anne arasındaki yakınlığın sürekliliği için biyolojik bir rolü olduğunu belirtmektedir. Bebek korunmak ve güvenliğinin sağlanması için bir davranış sistemine doğuştan sahiptir. Bağlanma sisteminde fiziksel veya psikolojik tehdit olarak algılanan durumlar ile bu durumlar karşısında bağlanılacak kişiye erişilebilirlik duyu organlarıyla sağlanmaktadır (Bretherton, 1987, s. 760). Bebek bağlanmak için bakım verenin kendisine yaklaşmasını sağlayan ağlama, emme, gülme, izleme, yapışma gibi işaretleri kullanmaktadır. Bu içgüdüsel işaretler anne/baba/bakım veren kişi tarafından anlaşıldığında bebeğin ihtiyaçları karşılanacaktır. Bakım veren ile kurulan ilişki bebeğin kendini güvende hissetmesini, ihtiyaçlarının karşılanmasını, duygusal yakınlığın sürdürülmesini sağlarsa bebek kendini sevilen, önemli biri ve dış dünyayı da güvenilir bir yer olarak algılayacaktır. Bualgılar zaman içinde “zihinsel temsilleri” oluşturarak benlik algısını ve kişinin yaşamında diğer ilişkilerini etkileyebilecektir. Zihinsel temsiller çocuğa bakan kişinin davranışlarından şekillenir ve kişiliğin oluşumunda etkilidir. Anne / baba ve bakım veren kişi ile kurulan ilk sosyal etkileşim sağlıklı bir şekilde gerçekleştiği takdirde güvenli bir bağlanma ilişkisi kurulacaktır. Güvenli bağlanma çocuğun psikolojik gelişimini destekleyecektir. Yanlış gelişen bağlanma ilişkileri bireyde çeşitli kişilik ve davranış bozukluklarına yol açabilmektedir (Karakulak, 2009, s. 6).

Bowlby içsel çalışan modellerin bağlanma figürleriyle kurulan gerçek deneyimlerin çocuğun değerlendirmesi ile oluşan kişiye ait bir değerlendirme olduğunu ifade etmektedir.

Bowlby içsel çalışan modelleri açıklarken Piaget'in bilişsel gelişim kuramından yararlanmıştır. Bebekler yakın çevreleriyle çok fazla ilgilenerek, ihtiyaçlarına uygun olarak davranışlarını değiştirebilirler. Bu nedenle bebekler, yeni bir ortamda uyum sağlayabilmek için davranışsal şemalarından yararlanırlar. Bağlanma figürü bebeğin korunma ve çevreyi keşfetme ihtiyacının giderilmesinde yeterli olursa, bebek hem kendine hem de bağlanma figürüne karşı olumlu bir içsel çalışan modeller gelişir. Bağlanma figüründen gelen olumsuz davranışlar oluştuğunda ise bebek, bağlanma figürünü reddeden, kendisini de değersiz ve seilmeyen olarak algıladığı olumsuz içsel çalışan model oluşturur. Ayrıca Heider'in yükleme kuramında insanların, çevreyi kontrol etme ve yaşadıkları ortamı anlama ihtiyaçlarından dolayı başkalarının nasıl davranacakları hakkında tahminleri vardır. Bu tahminler otomatik olarak durumlar ve insanlar hakkındaki izlenimlere dayanmaktadır. Çocuğun korunma, bakım ve keşfetme ihtiyacı karşılanmadığı zaman kendini kötü olarak değerlendiren içsel çalışan modeller oluşmaktadır (Hamarta, 2004, s. 56).

Bağlanma davranışı kültürel ve çevresel faktörlerden etkilenmesine rağmen tüm insanlarda gözlenmektedir. Her bireyin bağlanma biçimi tıpkı gelişim dönemlerindeki gibi farklılıklar göstermektedir. Ayrıca insan birden fazla bağlanma ilişkisi de kurabilmektedir. Bağlanma kuramına göre birey ilk bağlanma ilişkisi sonucu oluşan içsel çalışan modellerinden daha sonraki ilişkilerinde de yararlanabilmektedir. Bowlby'e göre içsel çalışma modeller, bağlanma davranışlarının ortaya çıkmasında, düşüncelerin organizasyonunda, kişilik gelişimi üzerinde ve kişilerarası ilişkilerin oluşmasında önemli bir etkiye sahiptir (Bowlby, 1982, s. 322). Hazan ve Shaver'egöre içsel çalışan modeller kişinin kendisine ait duygularını, değerlilik algısını, öz saygısını, başkalarına güven duygusu geliştirmesini, hatta sosyal ilişkilerinde kendini yeterli bulmasına kadar çeşitli şekilde etkileyebilmektedir (Hazan & Shaver'den aktaran Kılıç, 2007, s. 36).

Bireyin bağlanma figürü ile yaşadığı deneyimler ve yakınlık durumu “kendisi” ve “diğerlerine” yönelik olumlu temsillerden oluşuyorsa “güvenli bağlanma”, “kendisi” ve “diğerlerine” ait olumsuz temsillerden oluşuyorsa “güvensiz bağlanma” gelişmektedir. Güvenli bağlanan kişiler kendi ebeveynliği sırasında çocuğuna yönelik koruyucu, güven verici, destekleyici tutumlar sergilemektedir. Güvenli bağlanma bireylerin çocuk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerinde diğer insanlarla ilişkilerini olumlu yönde etkilemektedir (Kesebir, Kavzaoglu, Üstündağ, 2011, s. 327).

Bağlanma sisteminin sağlıklı oluşması için; çocuk ve anne-baba arasındaki ilişkinin kaliteli ve dengeli olması önemlidir (Sümer, Çapar, Oruçlular, 2015, s. 194). Bowlby'e göre anne ile güvenli bir ilişki yaşayan çocuklar annelerinden ayrı kaldıklarında üç evrede duygusal tepki gösterirler:

Birinci Evre- Karşı koyma (Protesto): Birkaç saat ya da birkaç hafta sürebilen bebeğin anne yokluğuna karşı yüksek sesle ağlama, kendini yere atma, anneyi ısrarla arama gibi davranışlardan oluşur.

İkinci Evre – Çaresizlik: Bebek anneden belirli bir süre ayrı kaldığında, anneye ulaşamaması sonucunda ümitsizlik yaşar, hareketsizdir.

Üçüncü Evre – Kopma: Anneye ulaşma çabası sonuç almadığı için bebeğin anneyi aramaktan vazgeçmesidir. Çocuk çevresi ile ilgilenmeye başlar. Bu üç tepki; bebeklerin anneden ayrılmaya karşı gösterdiği uyumcul tepkiler olarak belirtilmektedir (Bowlby 2013, s. 64).

Main çocukta sağlıklı bir bağlanmanın gelişebilmesi için “birincil koşullu stratejiler” olarak tanımlanan davranışların, stres durumlarında oluşması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca bu stratejiler çocukların çevrelerine uyum sağlamalarına da yardımcı olmaktadır. Yalnızca güvenli bir bağlanmada çocuk, tehdit ve stres algıladığı ortamlarda güven hissini korumayı sürdürebilmektedir. Bağlanma figürlerinin özellikle anne-babaların tutarlı ve duyarlı davranışları çocukların ebeynlerine karşı güvenli bağlanma ilişkisi geliştirmelerini sağlayacaktır. Anne-babaların tutarsız, aşırı müdahaleci ya da reddeden tepkileri çocuğun güvensiz, kaygılı bağlanma davranışları göstermesine neden olmaktadır. Bu durumda “ikincil koşul stratejileri” olarak tanımlanan, çocuğun zamanından önce bağımsızlık istemesi veya bağlanma figüründen kopması gibi çeşitli güvensiz bağlanma davranışları gözlenecektir. Bu davranışlar yakın dönemde çocuğun uyum için sergilediği davranışlar olsa da gelecek yaşantılarında uyumsuz şemalar geliştirmesine, kişilerarası ilişkilerinde çeşitli sorunlara neden olmaktadır (Main'den aktaran Rothbard & Shaver, 1994, s. 33).

2.4. Bağlanmanın Evreleri

Bağlanma annenin gebelik sürecinden itibaren başlamaktadır. Muller gebelik ile başlayan doğum sonrası devam eden anne rolünün gelişimini de etkileyen bu dönemi anne

(maternal) bağlanması olarak tanımlamaktadır (Muller'den aktaran Köse, Çınar & Altınkaynak, 2013, s. 239).

Anne-fetüs arasında oluşan ilişkide annenin fetüsü bir birey olarak algılaması fetüs ile etkileşimi ve kendini bu sürece hazırlaması bebeğin sağlığı ve gelişimini olumlu yönde etkilemektedir (Bilgin & Alpar, 2018, s. 7). Doğumdan sonraki dakikalar anne ve bebeğin yeni duruma uyumu için önemlidir. Doğum sonrası ilk 60-90 dakika süresince anne ve bebeğin ayrı kalmaları bebeğin gelişiminin yanı sıra annelik davranışlarını olumsuz etkilemektedir. Öztürk ve Saruhan'ın çalışmasında bebeklerini ilk gün gören annelerin bağlanma puan ortalamalarının, ilk günden sonra ve daha sonraki günlerde gören annelerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu, aralarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Yine aynı çalışmada bebeklerini ilk gün kucağına alan annelerin bağlanma puanları daha yüksek bulunmuştur (Öztürk & Saruhan, 2013, s. 42). Planlı hamilelik, gebelik sırasında sağlıklı beslenme, doğuma hazırlık, kolay doğum, anne ve bebek arasında fiziksel temas gibi etmenler anneye bağlanmayı olumlu yönde etkilemektedir. Bowlby ebeveyn ve çocuk arasındaki karşılıklı bağın çeşitli içgüdüsel etmenlerin giderilmesiyle oluştuğunu belirtmiştir. Bowlby bağlanmanın yakın bakım sistemlerinin etkileşimi ile birlikte gerçekleştiğini ifade etmektedir. Bebeğin kendisine bakan kişiye yakınlık kurması yaşaması için gereken bir durumdur. Bu yakınlık hem kendinin anne/baba/bakım veren tarafından korunması, hem de yaşadığı çevredeki kişileri, nesneleri ayırt etmesi ve tanıması için gereklidir. İstenmeyen gebelikler, doğumun zor olması, bebeğin fiziksel hastalıkları, anne ve bebeğin doğum sonrasında ayrı kalmaları gibi faktörler anneye bağlanmayı olumsuz etkilemektedir (Köse, Çınar & Altınkaynak, 2013, s. 241).

Bağlanma kuramına önemli katkı sağlayan bir diğer isim Mary Ainsworth'dur. Ainsworth bebek ve anneleri doğal ev ortamlarında davranışlarını gözlemleyerek, bağlanma sisteminin gelişimini gözlemlemiştir. Ainsworth bağlanma sisteminin genetik açıdan doğumdan itibaren bireylerde var olan bir sistem olduğunu, doğumdan sonra bebeklerin bağlanma sistemi sayesinde anne ya da bakım veren kişi yanında iken çevrelerini anlayabileceklerini, dış dünyaya ilgi gösterebileceğini ifade etmiştir (Ainsworth, 1989, s.709). Bebeğin ilk yılındaki bağlanma sistemi evreleri aşağıda açıklanmıştır.

2.4.1. 1. Evre Doğum - İlk Üç Ay

Doğumdan hemen sonra bebekler tepki gösterirken çevresindeki kişilere karşı ayırım yapmamaktadır. Bebekler ayırt etmeden, bir ses ya da yüz karşısında ağlamayı kesme, ses çıkarma, çevresindekilere bakma gibi davranışlar gösterirler.

Anne baba ya da bakım verecek kişi bebeğe dokunarak onunla etkileşim içinde olur. Bebekler ise emme, yakalama, bakma, izleme davranışları ile bakım veren kişileri tanımaya çalışır, etrafındaki sesleri dinlemekten hoşlanır. Bebek ile anne arasındaki bağ, karşılıklı birbirine gönderdikleri uyarıcılar aracılığıyla harekete geçer. Bebek doğumdan sonra yakınlık kurmak için yapışma, yaklaşma, sarılma gibi genetik sistemleri ile emme, ağlama, uzanma davranışları sergiler. Annenin bu uyarılara verdiği cevaplar yoluyla bebek ile arasındaki bağ güçlenince birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılayacaklardır. Uyarıların olmadığı zaman bu davranışlar gerçekleşmemektedir (Ainsworth, 1969, s. 20).

Doğumdan sonraki ilk hafta içinde bebeğe ismi ile hitap eden anne babalar bebek ile yakınlık kurmaya başlamıştır. Temel ihtiyaçlarının karşılanması sırasında anne ve baba bebeğin verdiği tepkileri anlarlar. Bebeğin göz temaslarının artması ve gülümsemeleri ile sosyalleşmeye başladığı görülmektedir. Bu dönem bebeğin bağlanma figürünün sesini ayırt etmeye başladığı, diğerlerinden farklı bulduğu sese karşı hareketlendiği dönemdir. İlk bir buçuk ay içerisinde bebek kendisine birinin baktığını fark etmeye başlar. Yabancı kişilere karşı korkarak tepki gösterirken, anne babayı görünce gülümseme tepkisi gösterir. Sakinleşmek için anne babanın yakın olmasına ihtiyacı vardır. Bebek açken, ihtiyaçları varken ağlayarak anne baba ile yakınlık kurmaya çalışır. Bebeğin gülümsemesi karşısında anne babanın yaklaşması iletişimi artıracaktır. Sonuç olarak yaklaşık bebek altı haftalık oluncaya kadar karşılıklı bir iletişim başlamıştır. Bu süreçte anne baba ve bebek arasında bir uyum oluştursa bağlanma sistemi olumlu etkilenecektir (Yıldız, 2008, s. 16).

2.4.2. 2. Evre 3. Ay - 6. Ay

Tutarlı ve güven verici bir anne/baba davranışları ile bebeğin ihtiyaçlarının karşılanması, bebeğin çevresindeki diğer insanlardan kendisine bakan kişiyi ayırt edebilmesini sağlamaktadır. Böylece bebekler tepkilerini kendilerine yakın olan insana yöneltirler ve bir insan için kesin bir tercih geliştirirler. Anne bebeği kucağa aldıkça bebek onu diğerlerinden ayırt eder ve tepkileri farklılaşır. Anneden ayrıldığında ağlaması farklılaşır. Bebek

bağlanma kişinin yakınlığını diğer kişilerle karşılaştırarak ayırt edebilir. Bebek annesi ya da babası yanından ayrıldığında ağlayarak tepki gösterir. Genellikle bebeklerin güçlü bağlar kurdukları kişiler duygusal olarak da ihtiyaçlarına cevap veren kişilerdir (Yıldız, 2008, s. 18).

2.4.3. 3. Evre 6. Ay - 9. Ay

Anneye yapışma, onu izleme gibi davranışlar ile bebek anneyi güvenli üs olarak görerek çevreyi keşfeder. Davranışlarını belirlerken annesine göre hareket eder. Bu evre bebeğin bağlanma figüründen ayrıldığı durumlara tepkiler gösterdiği (ağlama, dudağını bükme vb.), bağlanma figürünün ortama tekrar dönmesi ile bu tepkilerin sonlandığı ve bağlanmanın tam olarak gözlemlendiği dönemdir.

Bu evre çocuğun çevreyi keşfetmek için hareket etmeye başladığı, anneden kısa süreli uzaklaşabildiği dönemdir. Bebek emekleyerek ve kucağa alınarak anne ile yakınlık duygusunu hissetmektedir. Bebek bağlanma figürünün dışındaki diğer kişilerle de fiziksel temasta bulunur. Tehlikeli olarak algıladığı ortam ve kişilerle bir arada kaldığında anne/baba ya da diğer kişiyi arayarak güvende olmayı ister (Aksekili, 2017, s. 20).

2.4.4. 4. Evre 9. Ay - 12. Ay

Bağlanma figürüne fiziksel olarak yakınlığın arttığı, ayrılıkkaygısının etkisiyle ağlamaların sık görülebileceği bir dönemdir. Karşılıklı ilişki içerisinde annesinin duygu ve davranışlarına yönelik içgörü geliştirmeye başlar. Davranışları değiştirmek için fikirleri oluşur. Bu evre; çocuğun ihtiyaçları karşısında anne ve babaya ulaşmasına bağlı olarak “amaca göre düzeltilmiş ortaklık” evresidir. Bu evre bebeğin ihtiyacını elde etmesiyle ve bağlanma figürüne ulaşılabilirliğe ilişkin düşünceleriyle şekillenir. Özellikle anne babanın çocuğa karşı sergilediği davranışlarla içsel çalışan modeller oluşmaya başlar (Aksekili, 2017, s. 21).

Bir yaşından itibaren çocuğun anne baba veya bakan diğer kişiler ile kurduğu ilişkiler ihtiyaçlarının karşılanmasını, duygusal yakınlığını ve güvenlik beklentilerini karşıladığı sürece kendini önemli “diğerleri”ni de güvenilir insanlar olarak hissedecektir. “Diğerleri”ne ait algılarının oluşmasında bağlanma figürlerinin kim olduğu, nerede olabileceği ve verebileceği tepkiler hakkında beklentiler etkilidir. “Kendine” ait

düşüncelerinde etkili olan ise, bağlanma figürünün gözünden kendisinin değerli bir birey olarak algılanıp algılanmadığıdır. “Kendine” ait içsel çalışma modelleri benlik gelişimi yönünden “diğerlerine” ait içsel çalışan modeller ise kişilerarası ilişkiler açısından önemlidir.

Bowlby’e göre bağlanma sistemlerinin zihinsel temelleri bulunmaktadır ve zihinsel temeller büyük ölçüde değişmeden gelecek nesillere aktarılmaktadır. Hazan ve Shaver, bağlanma ilişkilerinin yapısını, ergenlik ve yetişkinlikteki bağlanma biçimlerini inceleyerek bağlanmada bireysel farklılıklar modellerini sınıflandırmışlardır. Bağlanma kuramında:

- Çocukların genetik özellikleri ve bağlanma figürü ile olan ilişkileri ilk beş yıl içerisinde farklı ilişkilerin gelişmesini etkilemektedir.
- Bağlanma figürü ile çocuk arasındaki etkileşimler çocuk tarafından içselleştirilmektedir.
- İçsel çalışan modeller bebeklikten çocukluğa, ergenliğe ve yetişkinliğe aktarılabilmektedir (Hazan & Shaver, 1994, s. 15).

2.5. Bağlanma Stilleri

Bebeğin bağlanma figüründen ayrı kaldığında gösterdiği tepkileri Ainsworth "Yabancı Ortam" deneyini 1978 yılında Ugandalı bebekler üzerinde uygulamıştır. Yirmi altı anne ve 12-24 aylık bebekleriyle yürütülen çalışma her iki haftada bir, iki saat süre ile dokuz ay boyunca çocukların yabancı bir ortamı keşfi sırasındaki davranışları, anne-bebek ilişkisi, çocuğun annesi ile beraber yedi farklı durumda verdiği tepkiler gözlemlenmiştir. Bebeğin anneden ayrılma ve anneye kavuşma anında gösterdiği tepkiler kaydedilmiştir. Bu deney ile çocukların bağlanma sisteminde bağlanma ilişkisinin kalitesi kişinin bağlanacağı kişiyle etkileşimi, tehlike ve keşif durumlarında güven duygusunun oluşup oluşmaması gibi etmenler değerlendirilmiştir. Çalışmada annenin çocuğun duygularını algılaması, anlaması ve uygun tepkiler vermesi bağlanmanın ön koşulu olarak kabul edilmiştir. Annenin duyarlı ve hassas olmasını kendisine ait bağlanma içsel modelleri etkilemiştir (Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 1978, s. 220).

Yabancı ortam deneyi aşağıdaki aşamalardan oluşmaktadır.

1. Aşama: Anne, bebek ve deneyi gözlemleyecek kişi; iki koltuk, oyuncaklar ve kapının bulunduğu odaya birlikte girip 30 saniye odada bulunurlar.
2. Aşama: Anne ve bebek odada 3 dakika süresince bulunur. Anne koltukta oturur bebek oyuncakların yanına yerde oturtulur. Anne bebek ile etkileşime ve oyun oynamaya karşı duyarlıdır. Anne güvenli dayanak olarak gözlemlenir.
3. Aşama: Anne ve bebeğin bulunduğu odaya “yabancı” biri olarak bir kadın girer. Kadın 1 dakika annenin karşısındaki koltukta sessizce oturur. Sonra 1 dakika boyunca anne ile konuşur. Son olarak 1 dakika süresince “yabancı” bebeğin yanına oturur ve onunla ilgilenmeye çalışır. Bu aşamada bebeğin tanıdık olmayan bir yetişkine tepkisi gözlenir.
4. Aşama: “Yabancı” odada iken anne bebek ile vedalaşarak odadan ayrılır. 3 dakika boyunca bebek ile birlikte yabancı odada kalır. Bebek ile iletişim kurmak için tepkiler verir, eğer bebek üzgün ise onu rahatlatmaya çalışır. Bu aşamada bebeklerde ayrılık kaygısı belirgindir.
5. Aşama: “Yabancı” sessizce odadan çıkar ve anne kapıda durarak ellerini bebeğe doğru açarak “döndüğünü” söyler. Eğer bebek anneye kucaklamasını işaret ediyorsa anne kucaklar. Bebeği rahatlatıp tekrar oyuna yönelmesini sağlar. Bu durumda bebeğin yeniden birleşmeye verdiği tepkiler gözlenmiştir. Bağlanma ilişkisinin kalitesini birleşme sırasındaki davranışlar göstermektedir.
6. Aşama: Annede odadan çıkar ve bebek odada yalnız kalır. Üç dakika içerisinde bebekte ayrılık kaygısı tekrar gözlenir. Bebeğin en stresli olduğu aşamadır. Eğer bebeğin ağlaması 1 dakikadan uzun sürerse ise anne odaya döner.
7. Aşama: “Yabancı” bebeğin yalnız bulunduğu odaya girer. Bebeği ihtiyacı varsa rahatlatmaya çalışır ve bebeğin ilgisini yeniden oyuncaklara çekmeye çalışır. Bebekte huzursuzluk devam ediyorsa “yabancı” oturur ve annenin geri dönmesini bekler. Bu aşamada bebeğin yalnız kalmaktan hoşlanmadığı, anneye ihtiyaç duyduğu ve bir yabancı tarafından sakinleştirilmesi değerlendirilmektedir.
8. Aşama: Anne kapıda durarak ellerini bebeğe doğru açarak “döndüğünü” söyler. Eğer bebek anneye kucaklamasını işaret ediyorsa anne kucaklar. Bebeği rahatlatıp tekrar oyuna yönelmesini sağlar. Burada anne ile yeniden birleşmeye verdiği tepki değerlendirilmektedir (Ainsworth, vd., 1978, s. 222).

Yabancı ortam deneyinde bebeğin korku tepkilerine (ağlama, dudağını titretme, geri çekilme, kendini saklama vb.) çeşitli puanlar verilmektedir. Toplam 6 puandan yedi durum karşısında geriye doğru azaltılarak bebeğin verdiği korku tepkilerine puan verilir. Çalışmada annenin çocuğun duygularını algılaması, anlaması ve uygun tepkiler vermesi bağlanmanın ön koşulu olarak kabul edilmiştir.

Araştırma sonucunda bağlanma davranışlarında bireysel farklılıkların olduğunu ortaya çıkarmış, ilk kez “bağlanma türleri” sınıflandırılmıştır. Ainsworth ve arkadaşları bebeğin ayrılık durumunda verdiği tepkiler sonucu güvenli (secure attachment), kaygılı / kararsız (anxious – resistant attachment) ve kaygılı / kaçınan bağlanma (anxious - avoidant) olmak üzere üç tür bağlanma türü tespit etmiştir (Sümer & Güngör, 1999, s. 74).

Main ve Solomon “Yabancı Durum” deneyini yeniden gözden geçirdiklerinde sınıflandırılmayan bazı davranışların bebekler tarafından sergilendiğini fark etmişlerdir. Bu sebeple Ainsworth ve arkadaşlarının bağlanma türleri sınıflandırmasına “tanımlanamayan” (disorganized) bağlanma türünü de eklemişlerdir. Özellikle birinci bağlanma figürünün çeşitli kayıp, travmalar sonrasında oluşan içsel çalışan modelleri nedeniyle ebeveynlik rollerinin ve bağlanma ilişkisinin zayıf olması bu bağlanma türünde etkili olmuştur. Çocuk stres durumunda bağlanma figürü ile temas kurmak isterken, bir taraftan kaçınıp, şaşkın, donuk yüz ifadesi v.b. çelişkili davranışlar sergilemiştir (Main ve Solomon’dan aktaran Kılıç& Kümbetlioğlu, 2016, s. 385). Kaygılı, kaçınan ve dağınık bağlanmalar bebek ve bağlanma figürü arasında güvensiz bağlanmanın oluştuğunu ifade etmektedir.

Bartholomew ve arkadaşları (1991) Bowlby’ın bağlanma kuramındayken alan “kendilik” ve “diğerleri”ne ait içsel çalışan modelleri bir araya getirip, olumlu ve olumsuz değerlendirmeler yaptıkları bu modeller ile dörtlü bir model tanımlamıştır. Modelde güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanma modelleri yer almaktadır. Korkulu bağlanma stiline sahip bireyler hem kendilerine hem de diğerlerine karşı olumsuz duygulara sahiptir. Kendisine karşı olumsuz duygulara sahipken diğer insanları da reddedici olduğuna inanıp ilişkilerden kaçınır (Bartholomew ve Horowitz, 1991, s. 227).

Tablo 1

Dörtlü Bağlanma Modeli (Bartholomew ve Horowits, 1991, s. 227)

<i>“Diğerleri” Modeli</i>	<i>“Benlik” Modeli</i>	
	Olumlu	Olumsuz
Olumlu	<i>Güvenli Bağlanma</i> (Benlik saygısı yüksek, yakın ilişkilerde rahat ve özerk)	<i>Saplantılı Bağlanma</i> (Benlik saygısı düşük, diğerleri ile ilişkiler ve başkalarının onayı önemli, başkalarına ısrarcı bir şekilde yapışma)
Olumsuz	<i>Kayıtsız Bağlanma</i> (Kendini değerli bulma, yakın ilişkilerden kaçınma)	<i>Korkulu Bağlanma</i> (Benlik algısı olumsuz, sosyal ilişkilerden uzak durma)

Güvenli Bağlanma: Bireyin kendini sevmeye değer, başkalarını sıcak ve duyarlı olarak algıladığı, öz saygısının ve kişilere karşı güven duygusunun yüksek olduğu, hem “benlik” hemde “diğerleri” hakkında olumlu içsel çalışan modellerinin var olduğu bağlanma türüdür (Soygüt, 2004, s. 65). Bağlanma sisteminde bağlanma ilişkisinin kalitesini kişinin bağlanacağı kişiyle etkileşimi, tehlike ve keşif durumlarında güven duygusunun oluşup oluşmaması, bağlanma figürünün duyarlılığı etkilemektedir. Özellikle bağlanma figürünün çocuğa karşı duyarlı ve hassas olması, çocuğun ihtiyaçlarını karşılaması güvenli bağlanmanın oluşmasında önemlidir (Geyer, 2013, s. 20). Anne babanın çocuğa gösterdiği tüm davranışlar bağlanma ilişkisini doğrudan etkilemektedir. Güvenli bir bağlanmanın oluşmasında bağlanma figürlerinin hassas yaklaşımı, çocuğun ihtiyaçlarına koşulsuz cevap vermesi ve ilişkiyi destekleyici tutumlara sahip olması beklenilmektedir. Bowlby’e göre anne babaya güvenli bağlanan çocuklar duygu, düşünce ve davranışlarının üzerinde daha esnek bir tutum sergileyebilmektedirler.

Saplantılı Bağlanma: Saplantılı bağlanan bireyler diğerleriyle ilişkilerine önem verirler, onların ilgisini tutmak için aşırı ısrarcı olurlar, ancak kendilerini değersiz olarak algırlar. Kişilerarası ilişkilerde takıntılı, gerçekçi olmayan beklentilere sahiptirler.

Kayıtsız Bağlanma: Kayıtsız bağlanma stiline sahip bireyler olumlu benlik algısına sahipken başkalarını olumsuz olarak değerlendirirler. Kendisine değer verip, bağımsızlığını önemserken başkalarıyla ilişkileri reddeder. İlişkilerinde karşılarındaki insanlar tarafından reddedilmemek için yakın ilişkilerden kaçınırlar. Böylece benliklerini korumayı tercih ederler. Bağımsızlıklarına önem verirler.

Korkulu Bağlanma: Bu tür bağlanan bireyler hem kendilerine hem de diğerlerine karşı olumsuz duygulara sahiptir. Kendisini sevmediği gibi insanlarında reddedici olduğuna

inanıp ilişkilerden kaçınırlar. Kaygı düzeyleri yüksek, özgüvenleri düşüktür (Çalışır, 2009, s. 244).

Güven duygusunu yaşayan çocuklar sosyal ilişkilerinde daha olumlu ilişkiler geliştirirken, bağlanma figürüyle güvensiz bir bağlanma yaşayan çocuklar kaygılı ve bağımlı ilişkiler kurmaktadır (Kılıç, 2007, s. 8). Çocuğun ihtiyaç duyduğunda ebeveynlerine yakın olması, çocuklarda güvenli bağlanmanın en belirgin davranışsal sonucu olarak kabul edilmektedir. Ebeveynlerin çocuğu sürekli eleştirmesi, cesaretini kırması, davranışlarını düzeltmesi ve müdahale etmesi gibi tutumlar çocuğun anne baba ile sağlıklı bir bağ kurmasını olumsuz etkilemektedir. Anne babanın çocuğa gösterdiği tüm davranışlar bağlanma ilişkisini doğrudan etkilemektedir.

2.6. Gelişim Dönemlerinde Bağlanma

Tüm yaşam boyunca bağlanma davranışı gözlenmekle birlikte bağlanma davranışı bebeklik döneminden sonra değişim göstermektedir. Okul öncesi dönem boyunca çocuklar bilişsel gelişimleri ile birlikte kendi bağlanma davranışına ait planlar yapabilmektedir. Çocuk bilişsel gelişim ile birlikte sosyal çevresinde kullanabileceği karmaşık stratejiler geliştirmeye başlar. Çevresindeki diğer insanların bakış açılarını anlayarak başkalarının ilişkilerdeki stratejilerinin farkına varmaya başlar. Çocukluk döneminde bağlanma figürünün varlığının etkisi daha azalırken, bağlanma figürünün duyarlılığının ve erişebilirliğinin etkisi artmaktadır (Dwyer, 2005, s. 156).

2.6.1. Orta Çocuklukta Bağlanma

Orta çocukluk dönemi 7–12 yaş aralığını kapsayan, başlangıçta büyümenin yavaş olarak görüldüğü kızların erkeklere göre daha hızlı fiziksel gelişme gösterdiği, çocukların okul yaşantısı ile temel bilgileri öğrenme becerisi kazandığı, yaşına uygun dil gelişimi gösterdiği, akranları ile sağlıklı ilişkiler kurabildikleri, ebeveyn ve yetişkinlere uyum sağlayabildikleri, benlik algısının geliştiği dönemdir (Kulaksızoğlu, 2012, s.16). Beynin ağırlığının %10 arttığı ancak beyin gelişiminin hızlı devam ettiği bu süreçte akıl yürütme, psikomotor, duygu düzenleme, hafıza, ahlak gelişimi devam etmektedir.

Bağlanma açısından bakıldığında orta çocukluk dönemi bağlanma ilişkisinin “amaca göre ortaklık” düzeyinde değişiklik gösterdiği, birden fazla bağlanma ilişkileri sonucunda

meydana gelen çoklu içsel çalışan modellerin genel temsiller ile bütünleştiği, çocukların kendi akranları ile yakın ilişkiler kurması ile anne, babayla kurulan duygusal bağların kısmen öneminin azaldığı dönemdir (Giudice, 2015, s. 16). Fiziksel yakınlığın korunması yerine bağlanma figürlerinin varlığı ve ulaşılabilirliği bu dönemin bağlanma hedefini oluşturmaktadır. Bir diğer ifade ile çocuğun bağlanma figürünü iletişime açık, ihtiyaç duyduğunda ulaşabileceği ve yardıma hazır olarak görmesi orta çocuklukta bağlanma davranışının amaçlarıdır (Kerns ve ark. 2001, s. 70).

Orta çocukluk döneminde çocuklar zihinsel ve duygusal gelişim gösterirken bir yandan da girişkenlik, bağımsızlık ve kendilerine güven duymak için çaba gösterirler. Orta çocukluk dönemi çocuğun çevresindeki yetişkinler tarafından bireysel olarak fark edilmeye başlandığı, sorumluluk sahibi olarak algılandıkları dönemdir. Birçok kültürde bu dönemde çocuklar ev işlerine yardım etmek, kardeşi ile ilgilenmek, hayvan beslemek gibi evde ve okulda çeşitli sorumluluklar almaktadır. Ayrıca orta çocukluk döneminde çocukların duygu düzenleme ve sosyal becerilerinde gelişmeler görülmektedir (Di Folco, 2016, s. 722). Özellikle bilişsel gelişimle birlikte bu dönemde çocuklarbaşkalarını anlamaya, kendi duygularını düzenlemeye başlar (Del Giudice, 2015, s. 17).

Bebeklik ve erken çocukluk döneminde anne babalar bağlanma figürü olarak önemini korurken ayrıca öğretici ve oyun arkadaşlığı gibi rolleriyle de çocuğun sosyalleşmesinde önemli bir yere sahiptirler. Orta çocukluk döneminde ise çocukların sosyalleşmelerinde anne babaların dışında yeni figürler yer almaya başlamaktadır. Okul yaşantıları ile birlikte çocuklar sosyal çevre ile daha fazla temas haline geçerek akranları ile birlikte zaman geçirmek isterler. Bağlanma ilişkileri anne babanın yanı sıra arkadaş, öğretmen gibi kişilerle de kurulabileceğinden çocuklar farklı kaynaklardan aldıkları bağlanma davranışlarını tek bir zihinsel modelde toplayabilmektedir (Kerns & Brumariu, 2016, s. 349). Çocuklar bakım veren kişilerin yanı sıra diğer sosyal ağlar ve ilişkilerle de zaman geçirmeye başladıkları için bağlanma sisteminin amacı ilk bağlanma figürleriyle yakınlık kurmak yerine bağlanma figürlerinin ulaşılabilirliğine öncelik verme şeklinde değişmektedir (DiFolco, 2016, s. 722).

Orta çocukluk döneminde çocuk-anne-baba ilişkisinde ebeveynler hala birincil bağlanma figürü olma özelliğini sürdürmektedir. Bilişsel becerilerine bağlı olarak çocuklar ebeveynlerinin duygularını, amaçlarını daha iyi anlamaya başladıkları için, bağlanma ilişkileri daha karmaşık bir yapıya dönüşmektedir (Dwnyer, 2005, s. 156). Bowlby

tarafından erken çocuklukta bağlanma davranışının amacı bağlanma figürüne “yakınlık” iken orta çocuklukta bağlanma figürüne “erişebilirlik” olarak değiştiğini belirtmiştir. Bu dönemde çocuk birincil bağlanma figüründen uzun süreli ayrı kaldığında ya da mesafeli olduğunda bile ihtiyaç halinde onunla yeniden bir araya gelebileceğini, ulaşabileceğini bilir. Çocuklar kendilerini koruma sorumluluğunu üstlenebilse de, gerektiğinde ebeveynlerinin kendileri için hazır olduğunu görmek isterler. Çocukluk döneminde bağlanma figürünün etkililiğinde anne babanın fiziksel varlığı yerine daha çok ebeveynlerin çocuğun ihtiyaçlarına cevap verme konusundaki isteklilik ve ulaşılabilirlikleri önem taşımaktadır (Aksoy & Özkan, 2016, s. 52).

Verscheueren ve Marcoen iki boyamsal çalışmasında orta çocukluk dönemindeki çocukların bağlanma figürlerine erişilebilirliğine yönelik algılarının ve güvenli bağlanma düzeylerinin arttığı görülmektedir. Bu dönemde de çocuklar bağlanma figürlerini sıkıntılı zamanları için “güvenli sığınak”, çevreyi keşfederken ise “güvenli üs” olarak görmeye devam ederler (Verscheueren & Marcoen, 2005, s. 226). Çocuk ile güvenli bağlanma ilişkisini büyük ölçüde sürdüren ebeveynler çocuğun ilgi ve keşfetme ihtiyaçlarına yönelik dengeli ve uyumlu davranışlar sergilemektedir (Kerns ve Brumariu, 2016, s. 350).

Orta çocukluk döneminde çocuk ve ebeveyn arasında gelişen “amaca göre düzenlenen ortaklık” ilişkisi sıcak, işbirliğine açık, karşılıklı saygı içerisinde gerçekleşmektedir. Bu ilişkide çocuk karar verme, dış çevreyi keşfetme sorumluluğu alırken ebeveynler de çocuğun ihtiyaç duyduğu zamanlarda rehberlik etmek, çocuklarını belirli bir mesafede izlemek gibi görevlere sahiptir. Bu ortak düzenleme ilişkisi çocuğun benlik saygısını ve bağımsızlığını desteklemeyi amaçlamaktadır. Sağlıklı bir benlik algısı ile çocukların davranışlarını düzenleme becerileri gelişecektir. Anne babaların çocuğun bağımsızlık kazanmasına yönelik çocuğa fırsatlar sunması beklenir. Özellikle çocukların aldığı sorumluluklarla ilgili (okul, arkadaş çevresi, sosyal etkinlikler v.b) ailelerine bilgi vermeleri ebeveyn-çocuk iletişimini güçlendirerek birincil bağlanma figürleri ile olan iletişimi arttıracaktır. (Berk, 2018, s. 507). Bağlanma figürleri ile iletişim kurmak bu dönemde sıkça görülen bağlanma davranışıdır. Anne baba ile kurulan sağlıklı iletişim bağlanma sistemini devre dışı bırakarak çocuğun özerklik ve sosyalleşmesi için gerekli davranışları sergilemesine olanak tanıyacaktır (Dwyer, 2005, s. 157). Aile içinde sağlıklı iletişimin kurulmasıyla çocuğun çevresine kendini rahat ifade etmesine yardımcı olacaktır. Böylece öğretmen ve diğer çocuklar hakkında olumlu zihinsel temsiller gelişebilir.

Bowlby'e göre tüm çocuklarda bağlanma gerçekleşmesine rağmen bağlanma ilişkisinin niteliği anne baba davranışlarına göre değişmektedir. Bağlanma kuramının en önemli çıkarımlarından biri bağlanma figürü tarafından sağlanan hassas ve duyarlı bir bakımın çocuk ile bağlanma figürü arasındaki güvenli ilişkiyi desteklemesidir (Koehn ve Kerns, 2018, s. 378).

Annenin bebeklik ve çocukluk dönemindeki rolü kadar babanın da orta çocukluk döneminde çocuğun davranışları ve gelişimi üzerinde etkisi bulunmaktadır. George ve Solomon'a göre ilk bağlanma figürleri olan anne ve babanın bebeğin dünyaya gelmesi ile geliştirdikleri koruyucu rolün çocuk büyüdükçe çocuğun bireyselleşmesini ve öğrenme becerilerini destekleyen bir role dönüşmesi beklenilmektedir (George & Solomon, 1989, s. 223).

Bağlanma konusunda yapılan çalışmalar öncelikle bağlanma ilişkisinde anne-çocuk ilişkisi üzerinde yürütülmüşse de 1980'den itibaren bağlanma ilişkisinde baba-çocuk konusu araştırmalarda yer almaktadır. Bowlby tarafından 1950 yılında Tavinstock kınığindeki deneysel çalışmalarda baba-bebek bağlanması ilişkili olarak bebeklerin annenin dışındaki aile üyelerine bağlanma geliştirdikleri tespit edilmiştir. Ayrıca Ainsworth'un " Yabancı Ortam Deneyi " sonucunda anneye yönelik bağlanma davranışlarının yanında az sayıda da olsa baba, büyük ebeveynler, kardeşlerle de bağlanma davranışı tespit edilmiştir. Ainsworth'a göre bebeklerin karmaşık bir kişilerarası ilişkiler ve birden fazla bağlar geliştirebileceğini ifade etmektedir. Çalışmaya katılan 60 aile içinde 18 aylık bebeklerin 10'nunda baba temel bağlanma figürü olarak tanımlanmıştır (Ainsworth, 1967, s. 356).

Lamb'ın 1976 yılında bağlanma figürlerinin hiyerarşisini tespit etmek amacıyla yürüttüğü çalışmalar ile baba bağlanması üzerine araştırmalar artmıştır. Lamb anne ve babadan biri ya da her ikisinin de laboratuvar ortamında bulunduğu çalışmasında bebeklerin anne ve babalarına benzer yakınlık gösterdikleri ve göz teması içinde olduklarını babalara ayrıca daha fazla sesler çıkarma, gülümseme gibi davranışlar sergilediğini gözlemlemiştir. Ortama yabancı biri dahil olduğunda ise bebekler anneye yönelik bağlanma davranışları oluşturmuşlardır (Lamb, 1976, s. 242). Lamb 1977 yılında ise 7-13 aylık bebeklerle yapılandırılmamış gözlemler ile ev ortamlarında araştırma yürütmüştür. Annelerin bakım babalarında oyun için daha fazla zaman geçirdiği bebeklerin her iki ebeveyne de eşit şekilde fiziksel temas için yaklaştıkları gözlenilmiştir. Elde ettiği bulgular sonucunda baba-bebek ve anne-bebek ilişkisinin farklı deneyimlerle geliştiğini ve bu ilişkinin bebeklikten

itibaren kişilik gelişiminde farklı etkiler oluşturabileceğini belirtmiştir (Lamb, 1977b, s. 645).

Babanın çocuk ile olan ilişkisinin kalitesi de çocuğun gelişiminde etkilidir. Özellikle babalar bebeklik döneminden itibaren çocuğun bağımsız olmasını destekleyen etkinlikler ile (oyunlar, sesler çıkartma gibi, çocuğu kucaklayıp birlikte yuvarlanma gibi) çocukla zaman geçirmektedir. Babanın bebekle kurduğu fiziksel temaslar, bebeğin güven duyması için önemli bir yoldur. Babanın oyun aracılığı ile bebekle etkileşim kurması, bebeğin bağlanma davranışının oluşması için önemlidir. Babaların çocukla birlikte oynadığı oyunlar; güvenli bağlanma ilişkisini geliştirmektedir (Palm, 2014, s. 291).

Bowlby anne babanın cesaretlendirici, destekleyici ve işbirlikçi tutumlara sahip olmasının çocuğun kendini değerli görmesi, başkalarının yardım edebilecek kişiler olduğuna yönelik inançlarının oluşması ve gelecekte sağlıklı kişilerarası ilişkiler kurabilmesinde olumlu etkilerinin olacağını belirtmektedir (Bowlby, 1982, s. 378).

Çocukların her açıdan sağlıklı gelişmesinde ailenin rolleri bulunmaktadır. Çocuğun tüm sahip olduğu özellikleri ile aile içerisinde kabul görmesi, çocuğun ihtiyaçlarını anne babanın karşılayabilmesi, çocuğun yaşına uygun sorumluluklar alması için fırsatlar sağlanması, anne babanın davranışları ile çocuklarına örnek olması ailenin görevleri arasında yer almaktadır. Çocukların tüm ihtiyaçlarının karşılanmasında, yetenek ve ilgilerinin gelişmesinde, kendisine güven duygusunun oluşmasında, sağlıklı kişilerarası ilişkiler geliştirmesinde anne babanın sorumlulukları bulunmaktadır (Yavuzer, 1994, s. 132).

Bağlanma kuramıyla ilgili araştırmalar 1940-1950 yılları arasında çocukların gelişimlerinde annenin önemi üzerinde odaklanmıştır. İkinci Dünya savaşı sonrasında erkeklerin evlerine dönmesiyle birlikte kadının çalışma hayatına katılımı ve işgücü ile katkı sağlayan, erkeğin ev içinde de çocuk bakımına dahil olması 1970'lerden itibaren aile sisteminde yeni ebeveyn sorumlulukları oluşmuştur (Palm, 2014, s. 286). Annenin bebeğin ve çocukluk dönemindeki temel bakım ihtiyaçlarını karşılamasında çok önemli etkisi olmasına rağmen, çocuğun gelişiminde babalarında rolü oldukça büyüktür. George, Kaplan, Main 1980'lerde ebeveynlerin kendi çocukluklarına yönelik değerlendirmelerin şimdiki yakın ilişkileri ve kendi ebeveynleriyle olan ilişkilerinin sorularak bireylerin bağlanmaya ait zihinsel temsilleri ortaya çıkaran “Yetişkin bağlanma görüşmesi” adını verdikleri ölçek geliştirmiştir (Main'den aktaran Çalışır, 2009, s. 242). Bu ölçek yetişkin

içsel çalışan modellerin anlaşılmasına olanak sağlamıştır. Main ve Weston araştırmasında annenin çocuğun ilk yıllarında önemli bir etkisi bulunmasıyla birlikte anne ve babanın bağlanma ilişkisinde önemli bir olduğu her iki ebeveynin çocuğun kişilik gelişimini çeşitli şekilde etkileyebileceği tespit edilmiştir (Main & Weston, 1981, s. 938). Grossmann Fremmer, Kindler, Scheuerer & Zimmermann (2002) kırkdört ailenin katılımı ile gerçekleştirdiği boylamsal çalışmada anne babaların çocukların 6,10 ve 16 yaşlarında iken bağlanma ilişkisine katkılarını araştırmıştır. Çalışmada babaların bakım ilişkisindeki davranışlarının 4 yıl boyunca tutarlılık gösterdiği ayrıca bağlanma davranışlarının kendi içsel çalışan modelleri ile ilişkisi tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca annenin bebekle etkileşim sırasında hassas olması babanın oyunlar ile etkileşimde bulunması çocuğun daha sonraki gelişim dönemlerini olumlu yönde etkilemektedir (Grossmann vd., 2002, s. 320).

Özellikle orta çocukluk döneminin sonunda ergenlik dönemine geçerken anne-baba-çocuk ilişkisi çocuğun kişilik gelişimi ve sosyalleşmesinde, akran ilişkilerinde önemli rol oynamaktadır. Sroufe 12–18 aylık bebeklerin bağlanma stillerini belirleyip bu çocuklara 4 yaş ve 11–12 yaşlarında tekrar ölçüm yapmışlardır. Çalışmanın sonucunda erken yaşlardaki anne-çocuk bağlanmasının sonraki gelişim dönemlerinde sosyal ilişkilerin yordayıcısı görülmektedir (Sroufe, Egeland, Kreutzer, 1990, s. 1370).

Literatürde de yer aldığı üzere bağlanma ilişkilerini şekillendiren anne baba davranışları çocuğun gelecekteki ilişkileri için de temel oluşturmaktadır. Büyüme çağındaki çocukların anne babaları ile ilişkileri kendi gelişimleri için çok önemlidir.Çocuklukta edinilen bağlanma ilişkileri bireyin olumlu ya da olumsuz benlik modeli oluşturmada rol almaktadır.Çocuğun aile içerisinde değerli,sevilen ve önemli olduğunu hissetmesi yüksek öz saygı düzeyine ve olumlu benlik algısına sahip olmasına yardımcı olabilir.

2.7. Öz Saygı

Öz saygı ile ilgili literatür incelendiğinde evrensel bir tanımı bulunmadığı, çalışmalarda benlik kavramı içerisinde ifade edildiği görülmektedir. Benlik kişinin sahip olduğu özelliklerinin kendisi tarafından değerlendirilmesi ile oluşan bir kavramdır. Bireyin kendine ait oluşturduğu değerlendirmeler bir başka ifade ile bireyin “ne” olduğu sorusuna verdiği cevap “benlik” iken, olmak istediği, arzuladığı özellikleri içeren “Ben”i de” ideal benlik” olarak tanımlanır. Benlik bireyin yaşantılar yoluyla elde ettiği deneyimlerin çerçevesinde duygu, düşünce ve algıların şekillenmesi ile meydana gelir. Super’e göre

Benlik bireyin kendisi hakkındaki algıların anlamlı bir şekilde bütünleşmesinden oluşmaktadır (Kuzgun, 1988, s. 117). Benlik kişinin tüm yönlerine ait değerlendirmeler sonucunda oluşan duygu ve düşüncelerin tamamından oluşur (Baymur, 1978, s. 267).

Öz saygı ise bireyin benlik ile ideal benlik arasında yaptığı değerlendirme sonrasında elde ettiği duygular olarak ifade edilmektedir. Öz saygı bireyin iç dünyasındaki değerlendirmeler sonucunda ortaya çıkan kendisine ait cevaplarıdır. Öz saygı bireyin kendisinin değerli olup olmamasıyla ilgili kendisine ilişkin yargılarıdır (Pişkin, 2006, s. 98).

William James benliğin “nesne ben” ile “özne ben” den meydana geldiğini “özne benin” kişinin kendisine ait algılamalarından “nesne ben”in ise bireyin başkalarınca bilinen yönünü kapsadığını ifade etmiştir. Bireyin başkaları tarafından bilinen yönü olan “nesne ben”i maddi ben (bireyin fiziksel özellikleri, ailesi, yaşadığı yer) sosyal ben (başkalarınca bilinen yönler) ve manevi ben (bireyin duyguları, değerleri) olarak üç bölümde ele almıştır. James benliğin maddi, sosyal ve manevi boyutların toplamından oluştuğunu açıklamaktadır (Çiğdemoğlu, 2006, s. 30).

Rogers’ın kişilik kuramında benlik önemli bir yere sahiptir. Rogers’e göre insan gelişimi ve dış dünyayı ile etkileşimi sonucu edindiği deneyimler ile “kendini/beni” tanımlar ve bu tanım benlik kavramını oluşturur. Benlik kavramının içinde kişinin kendisine ait olmasını istediği etiketler de yer almaktadır. İnsan kendine saygı duyan ve başkalarını da sevmeye değer olarak algılar (Murdock, 2012, s. 158).

Pişkin öz saygıyı, kişinin algıladığı “ben” ile olmak istediği “ben” arasındaki farkı değerlendirmesi olarak ifade etmiştir (Pişkin, 2006, s. 98). Maslow’a göre öz saygı başarı, güç, yeterlilik, bağımsızlık, özgünlük için duyulan arzu olarak tanımlanmaktadır. Maslow bireyin kendisi için önemli ve yakın gördüğü kişilerin özellikle sevgi, kabul ve değer gibi değerlendirmeleri ile kendisine ait başarı ve yetkinlik duygularının benlik saygısını geliştirdiğini ifade etmektedir (Guindon, 2002, s. 205). Sullivan sağlıklı bir benlik algısının çocuğun erken dönemden itibaren aile, okul ve arkadaşları aracılığıyla sosyal yönden ihtiyaçlarının karşılanması yoluyla oluşacağını belirtmektedir (Çetin, 2008, s. 29).

Bireyin sahip olduğu benlik algısından memnun olması ve onaylaması öz saygıyı oluşturur. Öz saygı kendi benlik algısının olumlu ya da olumsuz değerlendirilmesiyle oluşmaktadır. Coopersmith öz saygıyı kişinin kendisini takdir etme, onaylama, beğenme ve sevmeye başarılı ve değerli bulmaya yönelik algılarını kapsayan bir değerlendirme olarak

tanımlamaktadır. Coopersmith'e göre bireyin kendine saygısını belirlemesinde kendini kabul etmesi ve yaşamındaki önemli kişilerden gördüğü davranışların etkili olduğunu belirtmektedir. Rosenberg ise öz saygıyı kişinin benliğine ve dış dünyaya ilişkin yaptığı olumlu ya da olumsuz değerlendirmeler olarak tanımlamaktadır (Deniz, 2017, s. 30). Rosenberg bireylerin benlik değerlendirmeleriolumlu yönde ise yüksek öz saygıya sahip olumsuz yönde ise düşük öz saygıya sahip bireyler olarak tanımlamıştır (Gürel, 2015, s. 70).

Coopersmith öz saygının gelişiminde çocuğunöncelikle aile içinde kabul edilmesinin ve anne babasından koşulsuz sevgi almasının benlik saygısının gelişiminde önemli olduğunu belirtmektedir. Ayrıca bireyin diğer insanların kendisine ilişkin değerlendirmelerine verdiği yanıtların, başarı durumunun ve kendi amaçlarına ulaşip ulaşmamasının öz saygının gelişiminde etkili olduğunu ileri sürmektedir (Sünbül, 2008, s. 47).

Bu çerçevede öz saygı özellikle kişinin sevgi ve güven duygusu ile şekillenen, kişinin sahip olduğu tüm özellikleriyle kendisini kabul etmesini, kendisine değer vermesini kapsamaktadır. İnsanın kendini yeterli, değerli ve sevilen bir birey olarak ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmaması öz saygı düzeyini etkilemektedir. Kuzgun'a göre bireyinolmak istediği benlik ile var olan gerçek benlik arasındaki fark benlik saygısının düzeyini göstermektedir (Kuzgun, 2002, s. 100).

Öz saygının gelişmesinde çocuğun kendisi hakkında anne babası tarafından yapılan değerlendirmeler çok önemlidir. Anne babanın çocuk hakkındaki sözel ve sözel olmayan geribildirimleri çocuğun benlik imgesinin oluşumunda etkilidir. Çocukluk döneminde yaşanan olaylar ve bu olaylar hakkındaki çocuğun algı ve duyguları öz saygının gelişiminde etkilidir (Pişkin, 2006, s. 99).

Benlik kavramı kişinin yaşantıları yoluyla biçimlenir. Öz saygının gelişimi bebeklik döneminden itibaren başlamaktadır. Erikson'un "güvene karşı güvensizlik" olarak tanımladığı bebeklik döneminde bebeğin temel ihtiyaçlarının anne baba ya da çocuğa bakım veren kişiler tarafından karşılanması, aile içinde sevilmesi ve ilgi görmesi temel güven duygusunu geliştirmektedir (Kulaksızoğlu, 2014, s. 73). Çocuğun çevresinin kendisine verdiği tepkiler üç ile altı yaş arası cinsiyetine uygun model ile cinsel kimlik kazandığı dönemdir. Cinsel kimlik ve dil gelişimi ile çocuk öz saygı gelişimini arttırmaktadır. (Yörükoğlu, 2008, s. 62). Nesne ilişkileri kuramı temsilcilerinden Melanie Klein'e göre anne baba ile geçirilen yaşantılar çocuk tarafından içselleştirilir. Çocuk anne

baba aracılığı ile içselleştirdiği bu yapılar ile dış dünyayı güvenilir ya da tehlikeli olarak değerlendirmektedir. Ayrıca kendini de sevmeye değer ya da değersiz olarak algılamaktadır (Arı, 2015, s. 15).

Cassidy'e göre bağlanma ilişkisi ile birlikte çocuğun kendisinin sevilen ve değerli olarak hissetmesi içsel çalışan modellerini bir başka ifade ile benlik temsillerini geliştirmektedir. Cassidy bu nedenle benliği bağlanma figürü ile kurulan ilişkiden etkilenen ve gelecek yaşantılara taşıyan bir yapı olarak tanımlamıştır (Cassidy, 1988, s. 121).

Öz saygı çocukluk döneminden itibaren yaşam boyu gelişimi görülebilen bir süreç olduğu için birçok faktörden etkilenmektedir. Öz saygının gelişiminde anne babanın çocuğa yönelik tutumları, okul ortamı, akran geribildirimleri, bireyin kendine ait algıları, yeterlilik ya da başarıya yönelik değerlendirmeleri etkilidir (Yeshodhara, 2012, s. 83). Orta çocukluk döneminde çocuğun okul hayatı, akranları ile sağlıklı ilişkiler kurabilmesi öz saygının gelişimini etkileyen unsurlardır. Erikson'nun "başarıya karşı aşağılık duygusu" dönemi olarak tanımladığı bu dönemde çocuk okul ortamındaki başarıları ya da başarısızlıkları karşısında anne babasının değerlendirmelerinden etkilenmektedir. Anne babanın başarısızlık karşısındaki olumsuz değerlendirmelerini "başarıya karşı başarısızlık kimliği" ile içselleştirmektedir (Arı, 2015, s. 16).

Orta çocukluk döneminde fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden olgunlaşmaya başlayan çocuk kendine ve diğerlerine yönelik karşılaştırmalar yapmaktadır. Bu karşılaştırmalar sonucunda kendinin yeterli olup olmadığını belirleyecektir. Bu çıkarım çocuğun öz saygı düzeyini etkilemektedir (Körükçü, 2004, s. 15). Çocuğun çevre tarafından ihtiyaçlarının giderilmesi ve desteklenmesi öz saygısının olumlu yönde gelişmesini sağlayacaktır. Birey olarak değerli görülmeyen olumsuz eleştirilere maruz kalan çocuğun ise öz saygı düzeyi düşük olarak oluşmaktadır.

Öz saygı düzeyi yüksek bireyler kendilerine saygı duyarak önemli ve değerli birey olarak algılamaktadır. Liderlik özellikleri yüksek, girişken, kendine güvenen, iyimser, zorluklar karşısında mücadele edebilen, sorumluluk almaktan kaçınmayan, duygularının farkında olan ve kişiler arası ilişkilerde etkili iletişim kurabilen bireylerdir (Kuru, 2017, s. 44). Coopersmith'e göre öz saygı düzeyleri yüksek çocukların olumlu davranışlara sahip, arkadaş ilişkilerini rahatlıkla sürdürebilen, çevrelerine duyarlı çocuklar olduğu ifade edilmektedir (Akkuş, 2005, s. 33).

Öz saygı düzeyi düşük bireyler reddedilmekten korkan, problem çözme becerisi düşük, duygu kontrolünde zorlanabilen, başarısızlık kaygıları yüksek, yeniliklere karşı dirençli olabilmektedir. Eleştirilmekten korkan, suçluluk ve utanç duygusu yüksek, insanlara karşı güvensiz olup ilişkilerden kaçınma davranışı gösterirler (Akkuş, 2005, s. 34). Öz saygı düzeyi düşük olan çocuklarda yetersizlik ve güvensizlik duygusunun yoğun olarak gözlenildiğini, okula uyum sürecinde sorun yaşadıklarını, içe kapandıklarını görülmektedir (Gürel, 2015, s. 82).

2.8. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde bağlanma ve öz saygı üzerine yapılan araştırma sonuçlarına yer verilmiştir.

2.8.1. Bağlanma ile İlgili Araştırmalar

Çocuk için birincil bağlanma figürünün kim olduğu ve kendisine nasıl tepki verdiği çok önemlidir. Bu ilişkiden elde edeceği yanıtlar çocuğun yaşamında sağlıklı kişiler arası ilişkiler kurmasında yardımcı olacaktır. Çocuğun doğum sonrasında kendisine bakım veren anne, baba ile kurduğu erken dönem bağlanma ilişkileri kendisine ve diğerlerine ait beklentiler oluşturmalarını sağlamaktadır. Kendisi ve diğerlerine yönelik değerlendirmelerinin yer aldığı içsel çalışan modeller bireyin yaşam boyunca ilişkilerindeki bağlanma stillerine yön vermektedir (Gamble & Roberts, 2005, s. 125).

Okul öncesi çocuğuna sahip 27 ailenin katıldığı çalışmada Cohn, Cowan, Cowan & Pearson (1992) güvenli bağlanan ebeveynlerin güvensiz bağlanan ebeveynlere oranla çocuklarıyla daha sıcak, samimi ve uyumlu bir iletişimde bulunmuşlardır. Ayrıca çalışmada güvenli ebeveynliğin çocukla olan iletişimin kalitesini artırdığı vurgulanmıştır (Cohn, Cowan, Cowan & Pearson, 1992, s. 427).

Muris, Mayer, Meesters (2000) orta çocukluk dönemindeki çocuklarda bağlanma stili, algılanan çocuk yetiştirme tutumu ve çocuklardaki endişe arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma yürütmüşlerdir. Çalışmada yaş ortalamaları 10,82 olan 159 çocuğun bağlanma stilleri, algıladıkları ebeveyn yetiştirme tutumları ve çocukların endişe düzeyleri karşılaştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre güvenli bağlanan çocukların kararsız ya da kaçınan bağlanan çocuklara göre endişe düzeyi daha düşük bulunmuştur (Muris, Mayer, Meesters, 2000, s. 160).

Waters, Merrick, Treboux, Crowell & Albersheim (2000) 21 kız, 29 erkek on iki aylık bebekleri aileleri ile birlikte Yabancı Ortam deneyi ile gözlemleyerek birinci bağlanma figürü ile arasındaki bağlanma stillerini tespit etmiş, 20 yıl sonra tekrar daha önce bu çalışmaya katılan 50 çocuğun bağlanma örüntülerini incelemişlerdir. Bebeklik dönemindeki bağlanma stillerinin %72 oranında devam ettiği tespit edilmiştir (Waters vd., 2000, s. 686).

Karavasilis, Doyle, Markiewicz (2003) orta çocukluk ve ergenlik döneminde ebeveyn tutumu ve anneye bağlanma düzeylerini araştırmıştır. Çalışmaya 4. ve 6.sınıfa devam eden 202(89 erkek ve 113 kız) çocuk ve 7.ve 11.sınıfa devam eden 212 (103 erkek ve 109 kız) ergen katılmıştır. Araştırmada çocukların annelerine güvenli bağlanmalarına ebeveynlerinin demokratik tutumu,duyarlı ve ilgili olması,çocukların yaşlarına uygun davranışlarına izin vermeleri gibi üç ebeveynlik boyutunun etkisi incelenmiştir.Araştırma sonucunda orta çocukluk ve ergenlik döneminde güvenli bağlanma düzeyine üç ebeveynlik boyutunda önemli etkisi olduğu açıklanmıştır(Karavasilis vd., 2003, s. 161).

Adam, Gunnar ve Tanaka (2004) iki yaşında bebeğe sahip 102 anne ile annelerin bağlanma ve annelik ilişkisinde ebeveyn duygu durumunun aracı etkisini araştırdıkları çalışmada saplantılı anneler kayıtsız veya güvenli annelerden daha yüksek öfke puanı almışlardır. Anne çocuk arasındaki sıcaklık, sorumluluk, zorlayıcılık, öfke gibi boyutların incelendiği araştırmada yüksek puanları güvenli bağlanan anneler almıştır (Adam, Gunnar & Tanaka, 2004, s. 116).

Caldera ve Hart (2004) 60 annenin 14 aylık bebeklerine bakım verme davranışlarının bebeklerin güvenli bağlanma düzeylerine etkilerini incelemiş anne duyarlılığın güvenli bağlanma ve çocukla geçirilen saatlerin bağlanma ilişkisini yordadığını tespit etmiştir (Caldera & Hart, 2004, s. 31).

Gamble ve Roberts (2005) ebeveynlik biçimleri ile bağlanma güvenliğinin, yaş ortalaması 16.2 olan 134 lise öğrencisi ergen üzerinde incelendiği bir çalışmada kızların erkeklere göre daha düşük öz saygıya sahip oldukları, erkeklerin birincil bakıcılarını kızlara göre daha eleştirici ve daha mükemmeliyetçi olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Güvensiz bağlanmanın düşük öz saygı ile ilişkili olduğu, ailelerini eleştirici ve mükemmeliyetçi olarak gördüklerini ifade eden ergenlerin güvensiz bağlanma sergiledikleri bulunmuştur (Gamble & Roberts, 2005, s. 128).

Sümer (2005) başkanlığında yürütölen “Çocuğun Gelişiminde Bağlanma, İlgi - Bakım ve Aile Dinamiklerinin Etkisi ” “TÜBİTAK – SOBAG” projesinde, 4 ilde ilkököl 4. ve 5. sınıf öğrencilerinden (n = 1931), anne (n = 1614) ve babalardan (n=1490) veri toplanmış, müdahaleci anne baba davranışlarının aile içi çatışma ve evlilik uyumsuzluğunun bağlanma, duygusal sorunlar ve akademik yeterlik algısı bakımından ciddi risk oluşturduğuna işaret edilmiştir. Ayrıca gelişim dönemlerine göre anne ve babanın çocuk yetiştirme davranışları, çocuğun bağlanma örüntüsünü anlamlı bir şekilde yordamıştır.

Roelofs, Meesters, Huurne, Bamelis ve Muris (2006) tarafından 237 öğrencinin katıldığı yaş ortalamaları 10.5 olan orta çocukluk dönemindeki çocuklarla araştırma yürütölmüştür. Araştırmada, güvensiz bağlanma ve olumsuz ebeveyn çocuk yetiştirme tutumları gibi olumsuz aile faktörleri ile içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış semptomlar arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Anneden algılanan yetiştirme tutumu ve anneye olan bağlanma stili, kızlarda içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış semptomlarla ilişkili; babadan algılanan yetiştirme tutumu ve babaya olan bağlanma stili de erkeklerde içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış semptomlarla ilişkili bulunmuştur. Ayrıca araştırmada güvensiz bağlanan ve ebeveyn tutumlarını reddeden, aşırı koruyucu ya da kaygılı yetiştiren olarak algılayan çocukların daha fazla içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış semptomlar gösterdikleri gözlenmiştir (Roelof vd., 2006, s. 337).

Keser (2006) 6–11 yaş arası 180 çocuk ve bu çocukların annelerinden oluşan örnekleminde çocuk yetiştirme süreci içerisinde bağlanma ve ana-babalık stillerinin rolünü incelemiştir. Güvenli bağlanan çocukların annelerinin kabul / ilgi boyutu yüksek, sıkı kontrol boyutunun düşük olduğu görölmüştür. Araştırmada güvenli bağlanmanın anne kabul \ ilgi boyutundan etkilendiğı görölmüştür (Keser, 2006, s. 63).

Keskin (2007) on bir - on beş yaş aralığındaki 394 ergen (194 kız,190 erkek) ve ailelerinin katılımıyla yürüttüğü araştırmada korkulu bağlanan ergenlerin, ebeveynlerinin aile içinde daha fazla baskı ve disiplini seçtikleri, saplantılı bağlanmış ergenlerin ebeveynlerini aşırı annelik gösterdikleri şeklinde algıladıkları ve yine saplantılı bağlanan ergenlerin ebeveynlerinin demokratik tutumu daha az benimsedikleri görölmüştür (Keskin, 2007, s. 145).

Roelofs, Meesters ve Muris (2008) 9 ile 12 yaşındaki 237 çocuğun anne ve babaya bağlanma stilleri anne – baba tutumları ve ebeveyn romantik bağlanma stiliinin çocuklardaki bağlanmaya etkisi incelenmiş araştırma sonuçlarına göre otoriter tutumun

çocuklarda güvensiz bağlanmayla ilişkili olduğu güvensiz bağlanan ebeveynlerinde demokratik tutumlarının güvenli bağlanan ebeveynlere göre daha düşük olduğu gözlenmiştir. Güvenli bağlanan ebeveynlerin daha olumlu ebeveynliğe sahip olduğu ortaya konulmuştur (Roelofs, vd., 2008, s. 563).

Şeker (2009) lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve yaşam doyumlarının incelediği araştırmasında 220 kız, 182 erkek (n = 402) öğrenci ile katılmıştır. Katılımcıların cevapları doğrultusunda güvenli bağlanma puanları artıkça yaşam doyumlarının arttığı, saplantılı ve güvenli bağlanma puanlarında erkek öğrenciler kızlara göre daha yüksek puan aldığı, korkulu bağlanma boyutunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek puanlar aldığı tespit edilmiştir (Şeker, 2009, s. 58).

Güner (2011) okul öncesi dönemdeki çocuklar ve ebeveynlerinin bağlanma güvenlikleri ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 4 - 6yaş arası 65 çocukla yaptığı çalışmada çocuklara Oyuncak Öykü Tamamlama Testi-TR, ebeveynlerine ise Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, Ebeveyn Tutum Ölçeği ve Aile Bilgi Formu uygulamıştır. Çocuklardaki bağlanma temsilleri oyuncak öykü tamamlama testi ile belirlenmiştir. Uygulayıcı tarafından okunan altı öykü, çocuklar tarafından tamamlanmıştır. Öykülerin ayrı ayrı incelenmesi demokratik tutum ile çocukların yüksek bağlanma puanları koruyucu tutum ile düşük bağlanma puanları arasında ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca kızlar erkeklere göre anlamlı derecede yüksek bağlanma puanları elde etmiştir.

Erözkan (2011) 241 kız, 263 erkek 504 üniversite öğrencisinin karar stratejileri ve bağlanma stillerini aile tutumları, sınıf seviyesi, yaş ve cinsiyet bakımından karşılaştırdığı çalışmasında korkulu ve güvenli bağlanma ile aile tutumu ve cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulmuştur. Erkeklerin güvenli bağlanma puanları ile kızların güvenli bağlanma puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Ebeveynlerini demokratik tutuma sahip olarak algılayan üniversite öğrencilerinin güvenli bağlanma puanları ebeveynlerini koruyucu, tutarsız, ilgisiz ve otoriter olarak algılayanların ortalamalarından daha yüksek olup fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Erözkan, 2011, s. 67).

Özer (2011) farklı sosyo-ekonomik düzeyi farklı dört lisede 586 öğrencinin bağlanma tarzlarının algıladıkları ebeveynlik (anne) tarzlarının ve suçluluk - utanç duygularının psikolojik belirtilerle olan ilişkilerinin incelendiği çalışmasında düşük ve yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip ergenlerin suçluluk - utanç, bağlanma tarzları, algılanan

ebeveynlik tarzları ve psikolojik belirtiler bakımından birbirlerinden ayrıldığı gözlenmiştir. Algılanan ebeveynlik tarzlarının cinsiyet bakımından farklılık yaratmadığı saptanmıştır. Bağlanma tarzları ile algılanan ebeveynlik tarzları incelendiğinde güvenli bağlanma ile kontrollü / kuralcı ebeveynlik, şefkatli / sevecen ebeveynlik, küçümseyici / aşağılayıcı ebeveynlik, başarı odaklı / mükemmeliyetçi ebeveynlik ve disiplinsiz / lakayt ebeveynlik tarzları arasında aynı yönde anlamlı ilişki görülmüştür. Çalışmada ayrıca cinsiyetin güvenli bağlanma üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı, fakat kızların kaçınılmalı bağlanma puanlarının, erkeklerin puanlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur (Özer, 2011, s. 81).

Yu, Wang, Liu (2012) 559 (283 kız, 276 erkek) üniversite öğrencisinin anne baba ve akran bağlanmasının bilişsel ve duyuşsal empati üzerindeki ilişkisini inceledikleri çalışmada kızların erkeklere göre annelerine ve akranlarına yüksek seviyede bağlandıkları erkeklerde babaya bağlanmanın bilişsel empatiyi kızlarda ise anneye bağlanmanın duygusal empatiyi olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Yu vd., 2012, s. 13).

Bolattekin (2014) 4 - 6 yaşındaki (102 kız, 98 erkek) çocuklara sahip anne babaların bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve çocuklarındaki davranış problemleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında güvenli bağlanma ile aşırı annelik boyutları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Saplantılı bağlanma ve aşırı annelik boyutu arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anne babanın demokratik tutumu ile çocukların duygusal sorunları arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Bolattekin, 2014, s. 67).

Doinita ve Nijloveanu (2015) bağlanma ve ebeveynlik stillerini inceledikleri çalışmaya 74 aile ve onların 4 - 8 yaş çocukları katılmıştır. Çalışma sonucunda güvenli bağlanma ve demokratik ebeveyn tutumu arasında korkulu bağlanma ile izin verici tutum arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (Doinita & Nijloveanu, 2015, s. 203).

Bozdemir ve Gündüz (2016) 935 (544 kız, 391 erkek) üniversite öğrencisinin bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve çocukluk çağı örselenme yaşantılarının duygusal zeka ile ilişkilerinin incelediği çalışmada güvensiz bağlanmanın duygusal zekayı en çok ve negatif yordayan değişken olduğu, demokratik anne baba tutumu, güvenli bağlanma ve duygusal zeka arasında pozitif bir ilişki bulunduğu görülmektedir (Bozdemir & Gündüz, 2016, s. 1803).

Cihangir ve Canbulat (2017) 4., 5. ve 6. sınıfa giden 380 (173 kız, 207 erkek) çocuğun katılımı ile yürüttükleri araştırmada; anne ve babaya güvenli bağlanmanın çocukların umut

düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca araştırmada; babaya güvenli bağlanmanın çocukların umut düzeyinin yordanmasında çok önemli bir katkısı olduğu bulunmuştur (Çankaya ve Canbulat, 2017, s. 12).

Çelik, Ekşi, Gülsu (2017) orta çocukluk dönemindeki çocukların güvenli bağlanma ve mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yürüttükleri çalışmanın örneklemini 446 (271 kız,175 erkek) öğrenci oluşturmuştur. Çalışmada anneye güvenli bağlanma ile sosyal kaynaklı mükemmeliyetçilik arasında ters yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kız çocukların anneye ve babaya güvenli bağlanma puanları erkek çocukların anne ve babaya güvenli bağlanma puanlarından anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır (Çelik, Ekşi, Gülsu, 2017, s. 58).

Sumbas ve Sezer (2017) 685 (368 kız,317 erkek) ortaokul öğrencisinin anne ve babaya bağlanma ve umut düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmada anne ve babaya güvenli bağlanma ile umut düzeyleri arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca babaya güvenli bağlanmanın çocukların okul başarısı açısından anlamlı olarak farklılaştığı da bulunmuştur. Araştırmada anneleri üniversite mezunu çocukların güvenli bağlanma puanları anneleri ortaokul mezunu olan çocukların güvenli bağlanma puanlarından anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır (Sumbaz ve Sezer, 2017, s. 297).

Yapılan araştırmalardan güvenli bağlanan çocukların aileleriyle yakın ilişkiler kurduğu anne ve babalarıyla etkili iletişim kurdukları, yaşam doyumu puanlarının daha yüksek olduğu güvenli bağlanmanın çocukların umut düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir.

2.8.2. Öz Saygı ile İlgili Araştırmalar

Karagöllü (1995) anaokulu eğitimi almış ve almamış ilkököl öğrencilerinin cinsiyetlerine ve sınıflarına göre okul başarı düzeyleri ile öz saygı düzeylerini incelemiştir. 1144 ilkököl öğrencisinin katıldığı araştırmada anaokulu eğitimi almış ilkököl öğrencilerinin öz saygı düzeylerinde anaokulu eğitimi almamış öğrencilere göre anlamlı bir farklılık görülmektedir (Karagöllü, 1995, s. 92).

Özoğul (1998) 60 annesi çalışan ve 60 annesi çalışmayan 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin doğum sırası, annenin eğitim düzeyi ve cinsiyet değişkenlerinin öz saygı düzeyine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını araştırmıştır. Çocukların öz saygı düzeyleri doğum

sırası, eğitim düzeyi, annenin çalışıp çalışmaması durumu değişkenlerine göre farklılaşmamaktadır. Araştırmada cinsiyete göre öz saygı düzeyleri farklılaşmaktadır (Özoğlu, 1998, s. 50).

Çiğdemoğlu (2006) farklı lise türünde okuyan 600 lise birinci sınıf öğrencisinin akran akran baskısına uğrama düzeyleri, öz saygı düzeyleri ve dışadönüklük kişilik özellikleri incelemiştir. Araştırma sonucuna göre genel lise öğrencilerinin, kız meslek lisesi ve endüstri meslek lisesi öğrencilerine göre anlamlı olarak daha yüksek öz saygı düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca araştırmada öğrencilerin akran baskısına uğrama düzeyleri ile öz saygı düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (Çiğdemoğlu, 2006, s. 78).

Kayhayoğlu (2010) farklı sınıflardaki 192 ortaokul öğrencisinin aileleri ve arkadaşlarından aldıkları sosyal desteğin öz saygılarına etkisini araştırdığı çalışmasında aile ve akran desteğinin öz saygıyı yordadığı görülmektedir (Kayhayoğlu, 2010, s. 59).

Arı (2015) araştırmasında önergelerin öz saygılarının çocuk ana-baba ilişki biçimine göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmıştır. Araştırma sonucuna göre ailesi ile olumlu ilişki yaşayan ergenlerin öz saygı düzeyleri ailesi ile çatışmalı ilişki yaşayan ergenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır (Arı, 2015, s. 48).

Çelik (2018) 9-12 yaşındaki 120 (64 kız, 56 erkek) çocuğun çizdikleri resimler ile öz saygı, depresyon ve kaygı değişkenleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada cinsiyete göre öz saygı düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmazken okul türü, ekonomik seviye, anne ve baba öğrenim durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (Çelik, 2018, s. 92).

Yılmaz, Yiğit ve Kurt (2012) yaptıkları araştırmada ortaokul öğrencilerinin genel benlik saygılarının öğrenci başarısı bazı değişkenler açısından incelemişlerdir. Araştırmaya farklı ilköğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan 978 kız, 1022 erkek öğrenci olmak üzere toplam 2000 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin benlik saygısının cinsiyet, yerleşim yerine göre farklılaştığı görülmektedir (Yılmaz, Yiğit, Kurt, 2012, s. 210).

2.8.3. Bağlanma ve Öz Saygı ile İlgili Araştırmalar

Güngör'ün bağlanma stilleri ve aktarımının üzerinde anne baba tutumlarının rolünü incelemek üzere yaptığı çalışmada anne- baba tutumlarının ve anne- baba ile ilişkilerin gençlerin bağlanma davranışları üzerinde etkisini ortaya çıkarmıştır. Çalışmanın örneklemini üniversite sınavına hazırlanan 657 (346 kız, 300 erkek) ergen, 247 anne ve 137 baba oluşturmuştur. Bu çalışmada güvenli bağlanan ergenlerin güvensiz bağlanan ergenlere göre olumlu benlik değerlendirmesine sahip olduklarını tespit etmiştir (Güngör, 2000, s. 115).

Nickerson ve Nagle (2004) orta çocukluk ve ön ergenlik dönemindeki 303 çocuğun ebeveyn ve akran bağlanma düzeylerinin yaşam doyumu üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini oluşturan çocuk ve ön ergenlerin 103'ü 4.sınıf, 103'ü 6.sınıf, 97'si ise 7.sınıfa devam eden öğrencilerden oluşmaktadır. Orta çocukluk dönemindeki çocuklar 8-11 yaş aralığında ön ergenlik dönemindeki çocuklar ise 11-14 yaş aralığında belirlenmiştir. Çalışma sonucunda ebeveyn ile akran bağlanma ilişkileri çocuk ve ergenlerin yaşam memnuniyetini yordamaktadır. Ebeveyn ve akran ilişkilerinin güven ve sağlıklı iletişim gibi olumlu sonuçlarının çocukların yaşam memnuniyetini etkilediği belirtilmiştir (Nickerson & Nagle, 2004, s. 51).

Erbil ve arkadaşları (2006) 750 lise öğrencisinin benlik saygısına anne-babaların tutum ve davranışlarının etkisini inceledikleri çalışmada, ergenlerin, kardeş sayısı, anne eğitim düzeyi ve anne baba tutum ve davranışlarına göre benlik saygısı puanlarının istatistiksel olarak gruplar arası anlamlı fark gösterdiği belirlenmiştir (Erbil ve ark. 2006, s. 9).

Kankotan (2008) bağlanma boyutları, ilişki durumu, cinsiyet ve öznel iyi oluşun, olumlu duygu, olumsuz duygu ve yaşam doyumu boyutları üzerindeki rolünü incelemiştir. Bu çalışmaya gönüllü 389 (101 erkek, 288 kadın) üniversite öğrencisi katılmıştır. Çalışmada bağlanmanın kaygı ve kaçınma boyutları ile cinsiyetin, yaşam doyumunu negatif yönde yordadığı bulunmuştur. Bağlanmanın kaygı ve kaçınma boyutundan düşük puan alan kadınların, yaşam doyumlarının yüksek olduğu görölmüştür (Kankotan, 2008, s. 39).

Adana ve Kutlu (2009) 12-15 yaş arası ergenlerin benlik kavramını ve benlik kavramının gelişiminde anne baba tutumlarını etkisini incelemişlerdir. Araştırmaya 320 öğrenci ve anne babaları katılmıştır. Araştırma sonucunda anne babanın demokratik tutumu ile çocukların kendilik değeri puanları arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki bulunmuştur (Adana & Kutlu, 2009, s. 22).

Sümer ve Şendağ (2009) tarafından yapılan araştırmada orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanmanın öznel benlik alanları ve kaygı üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırmaya ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerinden 92 kız, 102 erkek (n = 194) katılmıştır. Araştırma sonucunda, anne ve babaya güvenli bağlanma çocukların bütün benlik alanlarında anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca hem anneye hemde babaya güvenli bağlanmanın çocukların kendilerini olumlu olarak algılamasında önemli bir yere sahip olduğu ifade edilmiştir (Sümer & Şendağ, 2009, s. 98).

Bayraktar, Sayıl ve Kumru (2009) yaptıkları çalışmada Laible, Carlo ve Roesch (2004) tarafından ortaya konulan, ebeveyn ve akran bağlanması, olumlu / olumsuz sosyal davranışlar, benlik saygısı ve empati arasındaki ilişkilerden oluşan modelini 438 lise ve üniversite öğrencileri örnekleminde çalışmışlardır. 204 lise öğrencisi (104 erkek, 100 kız) ve 234 üniversite öğrencisi (83 erkek, 151 kız) katılmıştır. Lisede okuyan erkek ergenlerde akarana ve ebeveyne bağlanma benlik saygısını doğrudan yordadığı kızlarda da bu ilişkinin ebeveyn bağlanma ile benlik saygısı arasında olduğu bulunmuştur. Üniversite ergen örnekleminde kız ve erkeklere ait modeller farklılaşmamıştır (Bayraktar vd., 2009, s. 56).

Terzi ve Cihangir (2009) 341 üniversite öğrencisi (159 kız, 155 erkek) üzerinde yaptığı araştırmada bağlanma stillerinin öznel iyi oluş ve öz saygı ile ilişkisini araştırmıştır. Çoklu regresyon analizleri sonucunda güvenli bağlanmanın öz saygıyı ve stresle başa çıkma tutumlarını saplantılı bağlanmanın ise yaşam doyumunu anlamlı bir şekilde yordadığı ortaya konulmuştur. Ayrıca korkulu bağlanma stiline kaçma/soyutlama başa çıkma tutumunu anlamlı şekilde yordadığı görülmüştür (Terzi ve Cihangir, 2009, s. 6).

Yakupoğlu (2011) okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların benlik kavram algısıyla babalarının bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yürüttüğü çalışmasına 5-6 yaş aralığındaki 41 kız, 34 erkek öğrenci ve babalarının katılmıştır. Çocukların babalarına bağlanma stilleri ile benlik kavramı ölçeğinden aldığı puanlar arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir (Yakupoğlu, 2011, s. 76).

Otrar ve Demirbilek (2013) ortaokul ebeveyn birlikteliği veya parçalanmış ailelere sahip 435 ortaokul öğrencisinin benlik saygısı ve atılganlık düzeylerini incelediği araştırmasında anne baba birlikteliği devam eden öğrencilerin atılganlık düzeylerinin ve benlik saygılarının anne baba birlikteliği devam etmeyen, parçalanmış aileye sahip öğrencilerden daha fazla olduğu bulgulanmıştır (Otrar ve Demirbilek, 2013, s. 35).

Aliyev ve Kalgı (2014) 8.Sınıfa devam eden 252 öğrencinin utangaçlıkları ve benlik saygısı düzeylerinin ilişkisini incelenildiği çalışmalarında cinsiyet ile benlik saygısı puanları arasında ve aile gelir düzeyi ile utangaçlık ve benlik saygısı puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Aliyev ve Kargı, 2014, s. 66).

Lecompte, Mossa, Cyra & Pascuzzoa (2014) okul öncesi dönemdeki bağlanma kalıplarının ergenlik öncesi kaygı, depresif gelişimi ve öz saygının oluşumundaki rolünü belirlemek amacıyla boylamsal bir araştırma yapmışlardır. Araştırmaya 3-4 ve 11-12 yaşlarında incelenmek üzere 33'ü kız, 35'i erkek olmak üzere 68 çocuğu dahil etmişlerdir. Okul öncesi dönemde dağınık bağlanma stili gösteren çocukların, kaygı ve depresyon düzeyi puanları yüksek, öz saygı puanları güvenli bağlanan çocuklara göre daha düşük bulunmuştur (Lecompte vd., 2014, s. 250).

Demirbaş (2014) orta çocukluk döneminde anne babaya güvenli bağlanma, kendilik algısı ve davranış problemleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini ilkököl ve ortaokul öğrencilerinden 80 kız,70 erkek çocuk oluşturmuştur. Araştırma sonucuna göre kızların erkeklere göre anneye daha yüksek güvenli bağlanma düzeylerinin olduğu ve kızların erkeklere göre kendilerini daha olumlu değerlendirmeler yaptıkları bulunmuştur. (Demirbaş, 2014, s, 55).

Coşkun (2017) ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin benlik saygısı, duygusal zeka düzeyleri ile anne tutumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada 48 (27 kız, 21 erkek) çocuk ve anneleri katılmış, araştırma sonucunda benlik saygısı ve annenin demokratik tutumu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Coşkun, 2017, s. 49).

Doğruyol (2018) 12-18 yaş aralığındaki 399 (227 kız ve 172 erkek) ergen örnekleminde algıladıkları anne baba tutumu, ebeveyne bağlanma, akran ilişkileri arasında benlik saygısının aracı rolünü araştırmıştır. Bulgular sonucunda anne bağlanma düzeyine göre akran bağlılık ilişkisinde bağlılık ve güven alt boyutlarında anlamlı bir ilişki görülmüştür. Bu bağlamda; benlik saygısının kısmi aracılık rolü olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada ebeveyne güvenli bağlanmanın benlik saygısını anlamlı bir şekilde yordadığı baba kabul/ilgi/sevgi tutumu ve akran ilişkisi arasındada benlik saygısının aracılık ettiği görülmektedir (Doğruyol, 2018, s. 52).

Yapılan araştırmalar genellikle okul öncesi, ortaokul, lise ve üniversite öğrencilerinin bağlanma, öz saygı düzeyleri farklı değişkenler açısından incelenmiş ve önemli sonuçlar

elde edilmiştir. Görüldüğü üzere orta çocukluk dönemi olan 7-12 yaş aralığında çocuklarla ilgili çalışmalar sınırlı sayıda bulunmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, verilerin toplanması ve verilerin analizlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını sınamak amacıyla betimsel araştırma modelleri ilişkisel tarama modeline göre yapılmıştır. Betimsel çalışmalar var olan durumu mümkün olabildiğince dikkatli bir biçimde tanımlar (Büyüköztürk, 2013). İki ya da daha çok değişken arasında ilişkisel çözümlemeye olanak verecek şekilde yapılan araştırma modellerine ilişkisel tarama modeli olarak tanımlanmaktadır. Bu araştırmalarda korelasyon türü ilişki ve karşılaştırma yoluyla elde edilen ilişki olmak üzere iki yolla ilişkisel analiz yapılabilmektedir. Korelasyon türü ilişkisel taramalarda, değişkenlerin birlikte değişip değişmediği, birlikte değişim söz konusu ise bunun nasıl olduğu saptanmaya çalışılır. Karşılaştırma türü ilişkisel tarama modelinde ise en az iki değişken bulunur ve bunlardan birine (sınanmak istenen bağımsız değişkene) göre gruplar oluşturularak öteki değişkene (bağımlı değişkene) göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığı incelenir (Karasar, 1999, s. 81-82).

Bu araştırmada orta çocukluk dönemindeki ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin anne babaya güvenli bağlanma ile öz saygı düzeyleri arasındaki ilişkinin betimlenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca ilkökul 4.sınıf öğrencilerinin güvenli bağlanma ve öz saygı düzeylerinin cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, anne ve babalarının medeni durumu, anne ve babanın eğitim düzeyi, anne ve babanın yaşı gibi değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği ilişkisel tarama modeli çerçevesinde incelenmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubunu Ankara ili Yenimahalle ilçesindeki 2018-2019 eğitim-öğretim yılında öğrenim görmekte olan, orta çocukluk dönemindeki ilkokul 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma grubunu Ankara ili Yenimahalle ilçesindeki beş ilkokulda okuyan ilkokul 4.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Toplam 495 öğreniyeye ölçme araçları uygulanmış ancak 13 öğrenci ölçme araçlarına tam olarak cevap vermedikleri için çalışma grubu 482 öğrenciden oluşmuştur.

Çalışma grubuna ilişkin ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, anne ve babalarının medeni durumu, anne babaların eğitim düzeyi, anne ve babalarının yaşı değişkenlerine ait sayı ve yüzdelerinin bulunduğu tablolar aşağıda verilmiştir.

Tablo 2

Çalışma Grubundaki İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sayı ve Yüzdelik Dağılımları

Cinsiyet	n	%
Kız	253	52,5
Erkek	229	47,5
Toplam	482	100,0

Tablo 2'ye göre çalışmaya katılan ilkokul 4.sınıf öğrencileri %52,5'i kız öğrencilerden, %47,5'i erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 3

Çalışma Grubundaki İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Sayı ve Yüzdelik Dağılımları

Kardeş Sayısı	n	%
0	59	12,2
1	30	6,2
2	219	45,4
3	128	26,6
4	31	6,4
5 ve üzeri	15	3,1
Toplam	482	100,0

Tablo 3'de görüldüğü gibi çalışmaya katılan öğrencilerin %12,2'si tek çocuk, %6,2'i 1 kardeş, %45,4'ü iki kardeş, %26,6'ı 3 kardeş, %6,4'ü 4 kardeş ve %3,1'i ise 5 ve daha fazla kardeşe sahiptir.

Tablo 4

Çalışma Grubundaki İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Doğum Sırasına Göre Sayı ve Yüzdelik Dağılımları

Doğum Sırası	n	%
İlk	225	46,7
Ortanca	69	14,3
Son	188	39,0
Toplam	482	100,0

Tablo 4’de görüldüğü gibi çalışmaya katılan öğrencilerin %46,7’i ilk çocuk, %14,3’ü ortanca çocuk, %39’u ise son çocuk olarak doğum sırasında yer almaktadır.

Tablo 5

Çalışma Grubundaki İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Anne Babalarının Medeni Durumuna Göre Sayı ve Yüzdelik Dağılımları

Anne-Baba Medeni Durum	n	%
Birlikte	437	90,7
Ayrı	45	9,3
Toplam	482	100,0

Tablo 5’e göre çalışmaya katılan öğrencilerin anne ve babasının medeni durumları incelendiğinde %90,7 ‘sinin anne - babası birlikte, %9,3’ün ise anne - babası ayrı olarak tespit edilmiştir.

Tablo 6

Çalışma Grubundaki İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Annelerin Eğitim Düzeyine Göre Sayı ve Yüzdelik Dağılımları

Anne Eğitim Düzeyi	n	%
Okuma-Yazma Bilmiyor	10	2,1
İlkokul Mezunu	84	17,4
Ortaokul Mezunu	96	19,9
Lise Mezunu	156	32,4
Üniversite mezunu	136	28,2
Toplam	482	100,0

Tablo 6’da görüldüğü gibi çalışmaya katılan öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi %32,4 ile “lise mezunu”, %28,2 ile “üniversite mezunu”, %19,9 ile “ortaokul mezunu”, %17,4 ile “ilkokul mezunu”, %2,1’i “okuma-yazma bilmiyor” olarak işaretlenmiştir.

Tablo 7

Çalışma Grubundaki İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Sayı ve Yüzdelik Dağılımları

Baba Eğitim Düzeyi	n	%
Okuma-Yazma Bilmiyor	8	1,7
İlkokul Mezunu	53	11,0
Ortaokul Mezunu	78	16,2
Lise Mezunu	146	30,3
Üniversite mezunu	197	40,9
Toplam	482	100,0

Tablo 7’de çalışmaya katılan öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi; %40,9’u “üniversite mezunu”, %30,3 “lise mezunu”, %16,2’i “ortaokul mezunu”, %11,0’ı “ilkokul mezunu”, %1,7’si “okuma - yazma bilmiyor” olarak belirtilmiştir.

Tablo 8

Çalışma Grubundaki İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Yaşına Göre Sayı ve Yüzdelik Dağılımları

Annelerin Yaşı	n	%
30 ve 30 altı	44	9,1
31-40	333	69,1
41-50	103	21,4
51-60	1	0,2
61 ve üzeri	1	0,2
Toplam	482	100,0

Tablo 8’de çalışmaya katılan ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin annelerin yaş aralıkları %69,1’i “31-40” yaş aralığında, %21,4’ü “41-50” yaş aralığında, %9,1’i “30 ve 30 yaş altında”, %0,2’i “51-60” ve “61 yaş üzeri” olarak yer almaktadır.

Tablo 9

Çalışma Grubundaki İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Yaşına Göre Sayı ve Yüzdelik Dağılımları

Babaların Yaşı	n	%
30 ve 30 altı	3	0,6
31-40	244	50,6
41-50	203	42,1
51-60	28	5,8
61 ve üzeri	4	0,8
Toplam	482	100,0

Tablo 9’da çalışmaya katılan öğrencilerin babalarının yaş aralığı %50,6’nın “31-40”, %42,1’nin “41-50”, %5,8’i “51-60” yaş, %0,8’i ise “61 yaş ve üzeri” olarak sıralanmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada belirtilen çalışma grubuna dahil olan öğrencilerin bazı kişisel bilgilerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” çocukların anne ve babalarına güvenli bağlanma düzeylerini ölçmek amacıyla Sümer ve Şendağ (2009) tarafından uyarlanan “Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği” çocukların öz saygı düzeylerini değerlendirmek için 1967 yılında Coopersmith tarafından geliştirilen ve ülkemizde Turan ve Tufan (1987) uyarlanan “Coopersmith Öz Saygı Ölçeği” kısa formu kullanılmıştır.

3.4. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada kullanılan kişisel bilgi formu ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre durumlarını belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu formda okul, cinsiyet, anne babanın medeni durumu, doğum sırası, kardeş sayısı, anne-babanın öğrenim düzeyi, anne ve babanın yaşı gibi soruları içeren toplam 10 soru bulunmaktadır (Ek 1).

3.5. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği (KGBÖ)

Kerns, Klepac ve Cole (1996) tarafından geliştirilen, 15 maddeden oluşan ölçek ;9–12 yaş çocukların anne babalarına güvenli bağlanma düzeyini ölçmeyi amaçlamaktadır.

Ölçeğin Türkçeye çeviri ve uyarlanması Sümer ve Anafarta–Şendağ (2009) tarafından yapılmıştır. Ölçek Türkçe’ye çevrilirken standart çeviri yapıldıktan sonra çevirilen form başka bir uzman tarafından tekrar İngilizce’ye çevrilerek ölçek son halini almıştır. Ölçekteki her madde zıt yönlü iki ifadeden oluşmaktadır. Örneğin “Bazı çocuklar annelerine kolayca güvenirlir. AMA Bazı çocuklar annelerine güvenip güvenemeyecekleri konusunda emin değildirler.” Çocuklardan “AMA” yazan kutunun sağında ve solunda yazan her iki ifadeyi de okumaları, “Bana çok benziyor”, “Bana biraz benziyor” ifadelerinden hangisine kendilerini daha çok benzer buluyorlarsa o kutuyu işaretlemeleri istenmektedir.

Ölçekte yedi madde ters kodlanmıştır. Bu maddeler; 1, 3, 4, 9, 10, 13, 15 maddelerdir. Ters yönde yazılmış yedi madde yeniden kodlandıktan sonra ölçek toplam puan üzerinden (15 - 60 arasında) ya da madde sayısına bölünerek ortalama değerler üzerinden (1 - 4 arasında) puanlar hesaplanmaktadır. Ölçekten elde edilen yüksek puanlar anne ve babaya güvenli bağlanmayı ifade etmektedir. (Sümer ve Anafarta–Şendağ 2009, s. 91). Ölçek maddelerinde yer alan “anne” ifadesi değiştirilerek baba formu hazırlanmıştır. Kerns ve ark. (1996) hazırladığı ilk güvenli bağlanma ölçeğinde iç tutarlılık güvenilirliği ($\alpha = .84$) ve test tekrar güvenilirliği ($r = .74$) Sümer ve Şendağ’ın (2009) uyarlama çalışmasında ise anne formu iç tutarlılık güvenilirliği (Cronbach $\alpha = .84$) baba formu iç tutarlılık güvenilirliği (Cronbach $\alpha = .88$) hesaplanmıştır.

Ölçek üzerinde yapılan faktör analizleri sonuçları Kern’s Güvenli Bağlanma Ölçeğinin tek boyut üzerinden anne ve babaya güvenli bağlanma düzeyini ölçtüğünü göstermektedir (Sümer Şendağ 2009, s. 93). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .96 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin örnek maddeleri Ek-2 ve Ek-3’de verilmiştir.

3.6. Coopersmith Öz Saygı Envanteri (CÖSE)

Coopersmith (1967) tarafından geliştirilmiş olan bu ölçek; çocuk veya ergenin kendine ve yaşama bakışına ait ifadeler ile anne baba ve okul ortamında kendini nasıl algılandığına yönelik ifadelerden oluşmaktadır. 58 maddeden oluşan ölçek “evet – hayır” biçiminde

cevaplanmaktadır. Ölçekte bulunan 58 maddeden 50' si öz saygıyı 8'i yalan skalasını oluşturmaktadır. Yalan maddeler bireyin savunmacı tutumunu belirlemek için yer almıştır.

Bu çalışmada Turan ve Tufan (1987) tarafından Türkçeye uyarlanmış olan 25 maddelik kısa formu kullanılmıştır. Ölçekte yer alan maddelere verilen yanıtlar beklenen yanıtlar ve beklenmeyen yanıtlar olarak değerlendirilmektedir. Beklenen yanıtların 1, 4, 5, 8, 9, 14, 19, 20 maddelerinin “evet” olarak işaretlenmesi ile 1 puan diğer maddelerin ise “hayır” olarak işaretlenmesi ile 0 puan alınmaktadır. Toplam puan elde edilen puanların 4 ile çapılması ile 0 - 100 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanlar yükseldikçe çocukların öz saygı düzeylerinin yükseldiği görülmektedir. Ölçeğin örnek maddeleri Ek - 4'de verilmiştir.

Turan ve Tufan (1987) tarafından ölçeğin alfa tutarlılık katsayısı .62 test-tekrar güvenirlik katsayısı .65 ve .76 olarak bulunmuştur. Pişkin (1996) aracın güvenirliğini hem KR - 20 hem de testi yarılama yöntemini kullanarak hesaplamıştır. KR - 20 yöntemiyle hesaplanan güvenirlik ölçeğin tamamı için KR - 20 katsayısı .81 kısa form için .76 olarak test yarılama yöntemine göre (ilk yarı-ikinci yarı güvenirliği) kısa formun iç tutarlık katsayısı .76 bulunmuştur (Çiğdemoğlu, 2006, s. 57). Bu çalışmada ölçeğin cronbach alfa katsayısı .56 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçla ilgili olarak uygulama sırasında ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin bir kısmının belirli maddelerde yer alan ifadeleri tam olarak anlamadıkları, uygulayıcı tarafından tekrar açıklama yapılmasına ihtiyaç duydukları, bazı cümlelerinde açıklama yapılmasına rağmen anlamadıkları gözlenmiştir. Ölçeğin güvenirlik katsayısının düşük çıkmasında bu durumun etkisi olabileceği düşünülmektedir.

3.7. Verilerin Toplanması

Çalışma 2018-2019 eğitim öğretim yılında Ankara ili Yenimahalle ilçesinde 5 farklı okuldaki 482 öğrenci ile yapılmıştır. Araştırma yapılmadan önce söz konusu okulların müdürlüklerinden gerekli izinler alınmıştır.

Verilerin toplanmasında hız kazanmak amacıyla kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya sadece 4. sınıf öğrencilerinin alınmasının nedeni orta çocukluk döneminde bu yaş grubunun ölçme araçlarını kendilerinin yaş özelliğine uygun olarak daha kolay anlayıp daha rahat bildirimde bulunabilir olmalarıdır. Araştırmada kullanılan tüm ölçekler için gerekli izinler alınmıştır (Ek 5). Uygulama öncesinde okul yöneticisi ve öğrencilere çalışmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir Araştırmaya katılacak her öğrenci

için öğrenci velisinden izin alınmıştır. (Ek 6) Öğrencilere form ve ölçekleri nasıl cevaplandırılacağı araştırmacı tarafından açıklanmıştır. Öğrencilere cevapların kimseyle paylaşılmayacağı sadece araştırmacı tarafından görüleceği, ölçeklere ad ve soyadı yazmadan samimi cevaplar vermeleri söylenmiştir. Ölçeklerin cevaplandırılması sırasında yaş grubunun sağlıklı bir şekilde araştırmaya yardımcı olmalarına dikkat edilmiştir. Ölçekleri cevaplandıran öğrencilere, diğer ölçekleri cevaplamadan önce yiyecek ikram edilerek sıkılmamaları sağlanmıştır.

3.8. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırma verilerinin tüm istatistiksel analizleri SPSS Statistics 22 programına aktararak tamamlanmıştır. Araştırmada ele alınan değişkenler için öncelikle frekans, yüzde gibi betimsel analizler yapılmıştır. Verilerin çözümlemesinde, normal dağılım gösteren ve varyansları homojen olan değişkenlerde t-testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Varyans analizi sonucunda farkın anlamlı çıkması durumunda bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey HSD testinden yararlanılmıştır. Güvenli Bağlanma ve Öz saygı puanları arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu tekniği kullanılmıştır. Bulguların anlamlı olup olmadığının yorumlanmasında .05 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde çalışmaya katılan öğrencilerin anne babaya güvenli bağlanma ile öz saygı düzeyleri arasındaki ilişkiye ait bulgulara, anne ve babaya güvenli bağlanma ve öz saygı düzeylerinin cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, anne ve babalarının medeni durumu, anne ve babanın eğitim düzeyi, anne ve babanın yaşı gibi çeşitli değişkenlere göre anlamlı farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına yer verilmektedir.

4.1. Anne ve Babaya Güvenli Bağlanma ile Öz Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin Kern's Güvenli Bağlanma Ölçeği ile Coopersmith Öz saygı Envanteri Kısa formuna verdikleri cevaplar doğrultusunda anne babaya güvenli bağlanma ile öz saygı düzeyleri arasındaki ilişki pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı ile hesaplanmış ve analiz sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

AnneBabaya Güvenli Bağlanma ve Öz saygı Düzeyleri Arasında Hesaplanan Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Katsayıları

	Anne Güvenli Bağlanma	Baba Güvenli Bağlanma	Öz Saygı
Anne Güvenli Bağlanma	1,00	,917	,090
Baba Güvenli Bağlanma		1,00	,104
Öz Saygı			1,00

Tablo 10'a göre anneye güvenli bağlanma ile babaya güvenli bağlanma arasında pozitif yönlü yüksek korelasyon bulunmuştur ($r = ,917$). Anneye güvenli bağlanma arttıkça babaya güvenli bağlanma düzeyinde arttığı görülmektedir. Anneye güvenli bağlanma ile öz

saygı arasında pozitif yönlü çok düşük düzeyde ilişki vardır ($r=,090$). Babaya güvenli bağlanma ile öz saygı arasında da pozitif yönlü çok düşük düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

($r = ,104$).

4.3. Güvenli Bağlanmanın Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi

İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin anne babaya güvenli bağlanma düzeyleri cinsiyet, kardeş sayısı, çocuğun doğum sırası, anne babanın medeni durumu, anne ve baba eğitim düzeyi, anne ve baba yaşı gibi değişkenlere göre yapılan analizlere sırasıyla yer verilmiştir.

4.3.1. Anneye Güvenli Bağlanma Düzeyinin Değişkenlere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin anneye güvenli bağlanma düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgu Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11

Cinsiyete Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanları İçin Bağımsız Örneklem ‘t’ Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	x	s	sd	t	p
Kız	253	69,07	13,22	480	-,225	,822
Erkek	229	69,34	13,05			

Tablo 11 incelendiğinde öğrencilerin anneye bağlanma düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 12

Kardeş Sayısına Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanlarının Aritmetik Ortalaması ve Standart Sapmaları

Kardeş Sayısı	n	x	s
0	59	65,93	14,22
1	30	63,53	15,20
2	219	70,56	12,27
3	128	68,60	13,49
4	31	70,32	12,74
5	15	76,33	7,51
Toplam	482	69,20	13,13

Tablo 12’de görüldüğü üzere öğrencilerin kardeş sayısına göre beş kardeşi olanların anneye güvenli bağlanma puanlarının aritmetik ortalamasının daha yüksek olduğu bunu iki kardeşi olan, dört kardeşi olan, üç kardeşi olan, kardeşi olmayan ve tek kardeşi olan öğrencilerin izlediği görülmektedir.

Tablo 13

Kardeş Sayısına Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar arası	2846,38	5	569,27	3,383	,005
Grup içi	80091,69	476	168,26		
Toplam	82938,07	481			

Tablo 13’de yer alan sonuçlara göre öğrencilerin anneye güvenli bağlanma düzeyinin kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<0,05$). Bu farkın hangi gruplar arasındaki farktan kaynaklandığını görebilmek için TUKEY testi yapılmıştır. Teste ilişkin sonuçlar Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14

Kardeş Sayısına Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tukey Testi Sonuçları

Kardeş Sayısı	Kardeş Sayısı	Ortalamalar Arası Fark	p
0	1	2,399	,410
	2	-4,629	,015
	3	-2,677	,190
	4	-4,390	,128
	5 ve üzeri	-10,401	,006
1	0	-2,399	,410
	2	-7,028	,006
	3	-5,076	,054
	4	-6,789	,042
	5 ve üzeri	-12,800	,002
2	0	4,629	,015
	1	7,028	,006
	3	1,952	,177
	4	,239	,924
	5 ve üzeri	-5,772	,096
3	0	2,677	,190
	1	5,076	,054
	2	-1,952	,177
	4	-1,713	,510
	5 ve üzeri	-7,724	,030
4	0	4,390	,128
	1	6,789	,042
	2	-,239	,924
	3	1,713	,510
	5 ve üzeri	-6,011	,141
5 ve üzeri	0	10,401	,006
	1	12,800	,002
	2	5,772	,096
	3	7,724	,030
	4	6,011	,141

Tablo 14’de TUKEY testi sonucuna göre kardeşi olmayan öğrenciler ile 2 ,5 ve üzeri kardeşi olan öğrenciler arasında anlamlı bir fark olduğu farkın kardeş sayısı 2, 5 ve üzeri olanlar lehine olduğu bulunmuştur. Analiz sonuçlara göre 1 kardeşi olanlar ile 2, 4, 5 ve üzeri kardeşi olanların arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Yapılan analizlere göre bu farkın 2, 4, 5 ve üzeri kardeşi olanlar lehine olduğu görülmektedir. 2 kardeşi olan öğrencilerin ortalama puanları kardeşi olmayan veya 1 kardeşi olan öğrencilerin ortalama puanlarından daha yüksektir. 3 kardeşi olan öğrencilerin ortalama puanları ile 1 kardeşi olan öğrencilerin ortalama puanlarından yüksek bulunmuştur. 4 kardeşi olan öğrencilerin 1 kardeşi olanlara göre ortalama puanları daha yüksektir. 5 ve üzeri kardeşi olanlar ile 1 ve 3 kardeşi olanlar ile kardeşi olmayanlar arasında da anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Tablo 15

Doğum Sırasına Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Doğum Sırası	n	x	s
İlk	225	67,34	13,59
Ortanca	69	71,95	12,16
Son	188	70,41	12,65
Toplam	482	69,20	13,13

Tablo 15’de öğrencilerin doğum sırasına göre anneye güvenli bağlanma puanlarında ortanca çocuk olarak doğum sırasında yer alan öğrencilerin öz saygı puanlarının aritmetik ortalamasının en yüksek olduğu bunu son çocuk olarak doğanlar ve ilk çocuk olarak doğanların izlediği görülmektedir.

Tablo 16

Doğum Sırasına Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar arası	1574,607	2	787,303	4,635	,010
Grupiçi	81363,468	479	169,861		
Toplam	82938,075	481			

Tablo 16 incelendiğinde anneye güvenli bağlanma düzeyinin öğrencilerin doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<0,05$). Bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için yapılan TUKEY testi sonuçları Tablo 16’de verilmiştir.

Tablo 17

Doğum Sırasına Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tukey Testi Sonuçları

Doğum Sırası	Doğum Sırası	Ortalamalar Arası Fark	p
İlk	Ortanca	-4,610	,010
	Son	-3,068	,018
	İlk	4,610	0,10
Ortanca	Son	1,542	0,401
	İlk	3,068	0,18
	Ortanca	-1,542	0,401

Tukey testi sonucuna göre Tablo 17’de ilk doğan çocuklar ile ortanca ve son çocuk olarak doğan öğrencilerin anneye güvenli bağlanma düzeyinde anlamlı bir fark olduğu, ortanca olarak doğanlarla son çocuk olarak doğanlar arasında ise anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Doğum sırasına göre anneye güvenli bağlanma puanlarının aritmetik ortalamaları incelediğinde ilk doğan öğrencilerin anneye güvenli bağlanma puanları ortalaması diğer doğum sırasındaki öğrencilerden düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 18

Annenin Medeni Durumuna Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanları İçin Bağımsız Örneklem ‘t’ Testi Sonuçları

Anne Medeni Durumu	n	x	s	sd	t	p
Ayrı	45	70,73	11,69	480	0,821	0,412
Birlikte	437	69,04	13,27			

Tablo 18’de bağımsız örneklem t testi analizi sonucuna göre öğrencilerin anneye bağlanma düzeylerinin anne medeni durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 19

Annenin Eğitim Düzeyine Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Annenin Eğitim Düzeyi	n	x	s
Okuma yazma bilmiyor	10	72,70	13,00
İlkokul mezunu	84	73,39	10,98
Ortaokul mezunu	96	70,35	12,65
Lise mezunu	156	69,79	13,31
Üniversite mezunu	136	64,86	13,43
Toplam	482	69,20	13,13

Tablo 19’da öğrencilerin annelerine güvenli bağlanma puanları annenin eğitim düzeyine göre incelendiğinde annesi ilkokul mezunu olanların aritmetik ortalamaları en yüksektir.

Bunu sırayla annesi okuma yazma bilmeyen, ortaokul mezunu, lise mezunu ve üniversite mezunu olan öğrenciler izlemektedir.

Tablo 20

Annenin Eğitim Düzeyine Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar arası	4334,927	4	1083,732	6,577	,000
Grupiçi	78603,148	477	164,786		
Toplam	82938,075	481			

Tablo 20 incelendiğinde öğrencilerin anneye güvenli bağlanma puanlarının annenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<0,05$). Bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçları Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 21

Annenin Eğitim Düzeyine Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tukey Testi Sonuçları

Anne Eğitim Düzeyi	Anne Eğitim Düzeyi	Ortalamalar Arası Fark	p
Okuma yazma bilmiyor	İlkokul mezunu	-,693	,872
	Ortaokul mezunu	2,346	,583
	Lise mezunu	2,905	,488
	Üniversite mezunu	7,832	,063
İlkokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	,693	,872
	Ortaokul mezunu	3,039	,114
	Lise mezunu	3,598	,039
	Üniversite mezunu	8,525	,000
Ortaokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	-2,346	,583
	İlkokul mezunu	-3,039	,114
	Lise mezunu	,559	,737
	Üniversite mezunu	5,487	,001
Lise mezunu	Okuma yazma bilmiyor	-2,905	,488
	İlkokul mezunu	-3,598	,039
	Ortaokul mezunu	-,559	,737
	Üniversite mezunu	4,927	,001
Üniversite mezunu	Okuma yazma bilmiyor	-7,832	,063
	İlkokul mezunu	-8,525	,000
	Ortaokul mezunu	-5,487	,001
	Lise mezunu	-4,927	,001

Annenin eğitim düzeyi ile ilgili TUKEY testi sonuçlarına göre annesi ilköğretim mezunu olanlar ile annesi lise veya üniversite mezunu olan öğrenciler arasında, annesi ortaokul mezunu olan öğrenciler ile annesi üniversite mezunu olan öğrenciler arasında, annesi lise mezunu olan öğrenciler ile annesi ilköğretim veya üniversite mezunu olan öğrenciler arasında, annesi üniversite mezunu olan öğrenciler ile annesi okuma yazma bilmeyenler hariç diğer eğitim düzeyi mezunu olan öğrenciler arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bulgulara göre eğitim düzeyi arttıkça anneye güvenli bağlanma ortalamalarının düştüğü görülmektedir.

Tablo 22

Annenin Yaşına Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Annenin Yaşı	n	x	s
<30	44	74,18	9,44
31-40	333	69,89	13,04
41-50	103	64,89	13,66
Toplam	480	69,21	13,13

Tablo 22’de öğrencilerin annelerinin yaşı 30’dan küçük olanların anneye güvenli bağlanma puanlarının ortalamaları en yüksektir. Bunu sırayla anneleri 31-40 yaş aralığında olan öğrenciler ve annelerinin yaşı 41-50 yaş aralığında olan öğrenciler izlemektedir.

Tablo 23

Annenin Yaşına Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar arası	3164,567	2	1582,284	9,504	,000
Grup içi	79414,899	477	166,488		
Toplam	82579,467	479			

Tablo 23’de elde edilen bulgulara göre öğrencilerin anneye güvenli bağlanma düzeylerini annenin yaşına göre farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için yapılan TUKEY testi sonuçları Tablo 24’de verilmiştir.

Tablo 24

Anne Yaşına Göre Anneye Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tukey Testi Sonuçları

Annenin yaşı	Annenin Yaşı	Ortalamalar arası fark	p
<30	31-40	4,28392	,097
	41-50	9,28861*	,000
31-40	<30	-4,28392	,097
	41-50	5,00469*	,002
41-50	<30	-9,28861*	,000
	31-40	-5,00469*	,002

Tablo 24’de anne yaşı 30’dan küçük olan öğrencilerin anneye güvenli bağlanma puanlarının yüksek olduğu görülmektedir.

4.3.2. Babaya Güvenli Bağlanma Düzeyinin Değişkenlere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin babaya güvenli bağlanma düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgu Tablo 25’de verilmiştir.

Tablo 25

Cinsiyete Göre Babaya Güvenli Bağlanma Puanları İçin Bağımsız Örneklem ‘t’ Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	x	s	sd	t	p
Kız	253	68,43	13,32	480	-,713	,476
Erkek	229	69,29	12,91			

Tablo 25’deki bulgulara göre öğrencilerin babaya güvenli bağlanma düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>0,05$).

Tablo 26

Kardeş Sayısına Göre Babaya Güvenli Bağlanma Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Kardeş Sayısı	n	x	s
0	59	65,08	13,55
1	30	64,43	14,52
2	219	69,82	12,51
3	128	68,67	13,63
4	31	70,77	12,95
5	15	75,66	7,82
Toplam	482	68,84	13,12

Tablo 26’da öğrencilerin kardeş sayılarına göre babaya güvenli bağlanma puanlarında 5 kardeşi olanların aritmetik ortalamaları en yüksektir. Bunu sırayla 4 kardeşi olanlar, 2 kardeşi olanlar, 3 kardeşi olanlar, kardeşi olmayanlar ve tek kardeşi olanlar izlemektedir.

Tablo 27

Kardeş Sayısına Göre Baba Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar arası	2444,361	5	488,872	2,893	,014
Grup içi	80440,969	476	168,994		
Toplam	82885,330	481			

Tablo 27 incelendiğinde babaya güvenli bağlanma puanlarında öğrencilerin kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p<0,05$). Bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için yapılan TUKEY testi sonuçları Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28

Kardeş Sayısına Göre Babaya Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tukey Testi Sonuçları

Kardeş Sayısı	Kardeş Sayısı	Ortalamalar Arası Fark	p
0	1	,651	,823
	2	-4,737	,013
	3	-3,587	,080
	4	-5,689	,049
	5 ve üzeri	-10,582	,005
1	0	-,651	,823
	2	-5,389	,034
	3	-4,239	,109
	4	-6,341	,057
	5 ve üzeri	-11,233	,007
2	0	4,737	,013
	1	5,389	,034
	3	1,150	,427
	4	-,952	,703
	5 ve üzeri	-5,845	,093
3	0	3,587	,080
	1	4,239	,109
	2	-1,150	,427
	4	-2,102	,420
	5 ve üzeri	-6,995	,049
4	0	5,689	,049
	1	6,341	,057
	2	,952	,703
	3	2,102	,420
	5 ve üzeri	-4,892	,232
5 ve üzeri	0	10,582	,005
	1	11,233	,007
	2	5,845	,093
	3	6,995	,049
	4	4,892	,232

Tablo 28 incelendiğinde, kardeşi olmayanlar ile 2 kardeşi olan veya 5 ve üzeri kardeşi olan öğrenciler arasında, 1 kardeşi olanlar ile 2, 4, 5 ve üzeri kardeşi olanların arasında, 2

kardeşi olanlar ile kardeşi olmayanlar ve 1 kardeşi olanların arasında, 3 kardeşi olanlar ile 5 ve üzeri kardeşi olanların arasında, 4 kardeşi olanlar ile kardeşi olmayanlar arasında, 5 ve üzeri kardeşi olanlar ile 1 ve 3 kardeşi olanlar ile kardeşi olmayanların arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Tablo 29

Doğum Sırasına Göre Babaya Güvenli Bağlanma Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Doğum Sırası	n	x	s
İlk	225	67,00	13,06
Ortanca	69	72,36	12,55
Son	188	69,76	13,11
Toplam	482	68,84	13,12

Tablo 29’da öğrencilerin doğum sırasına göre babaya güvenli bağlanma puanlarında ortanca çocuk olarak doğanların ortalamaları yüksektir. İlk çocuk olarak doğan öğrencilerin babaya güvenli bağlanma puanlarının aritmetik ortalamaları en düşük görülmektedir.

Tablo 30

Doğum Sırasına Göre Babaya Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansların Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar arası	1777,159	2	888,580	5,248	,006
Grup içi	81108,171	479	169,328		
Toplam	82885,330	481			

Tablo 30 incelendiğinde çocuğun doğum sırasına göre babaya güvenli bağlanma puanlarında anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<0,05$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonuçları Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31

Doğum Sırasına Göre Babaya Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tukey Testi Sonuçları

Doğum Sırası	Doğum Sırası	Ortalamalar Arası Fark	p
İlk	Ortanca	-5,362	,003
	Son	-2,761	,032
Ortanca	İlk	5,362	,003
	Son	2,602	,156
Son	İlk	2,761	,032
	Ortanca	-2,602	,156

Tablo 31’de Tukey testi sonucuna göre ilk doğanlar ile diğerleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda ortanca olarak doğanlar ile ilk veya son çocuk olarak doğanlar arasında ise anlamlı bir farklılık görülmektedir.

Tablo 32

Baba Medeni Durumuna Göre Babaya Güvenli Bağlanma Puanları İçin Bağımsız Örneklem ‘t’ Testi Sonuçları

Medeni Durumu	n	x	s	sd	t	p
Ayrı	45	67,68	12,41	480	-,620	,536
Birlikte	437	68,96	13,20			

Tablo 32’de öğrencilerin babaya bağlanma düzeylerinin baba medeni durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 33

Babanın Eğitim Düzeyine Göre Babaya Güvenli Bağlanma Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Babanın Eğitim Düzeyi	n	x	s
Okuma yazma bilmiyor	8	72,87	8,509
İlkokul mezunu	53	72,45	10,990
Ortaokul mezunu	78	68,53	13,548
Lise mezunu	146	69,64	12,841
Üniversite mezunu	197	67,23	13,669
Toplam	482		

Tablo 33’de öğrencilerin babaya güvenli bağlanma puanlarının babalarının eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı görülmektedir.

Tablo 34

Babanın Eğitim Düzeyine Göre Babaya Güvenli Bağlanma Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar arası	1835,833	5	367,167	2,156	,058
Grupiçi	81049,497	476	170,272		
Toplam	82885,330	481			

Tablo 34 incelendiğinde öğrencilerin babaya güvenli bağlanma düzeyleri babanın eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>0,05$).

Tablo 35

Babanın Yaşına Göre Babaya Güvenli Bağlanma Puanları İçin Bağımsız Örneklem 't' Testi Sonuçları

Babanın Yaşı	n	x	s	sd	t	p
31-40	244	70,60	12,08	445	2,712	0,007
41-50	203	67,27	13,90			

Bağımsız örneklem t testi analizi sonucuna göre öğrencilerin babaya bağlanma puanlarının babanın yaşına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p < 0,05$). Bu farklılık babalarının yaşı 31-40 arasında olan öğrencilerin ortalamalarının daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

4.4. Öz Saygı Düzeyinin Değişkenlere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin öz saygı düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgu Tablo 36'da verilmiştir.

Tablo 36

Cinsiyet Göre Öz Saygı Puanları İçin Bağımsız Örneklem 't' Testi Sonuçları

Öz Saygı	Cinsiyet	n	x	s	sd	t	p
	Kız	253	18,17	4,02	480	1,225	,221
	Erkek	229	17,72	4,08			

Tablo 36'daki bulgulara göre öğrencilerin öz saygı düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p > 0,05$).

Tablo 37

Kardeş Sayısına Göre Öz Saygı Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Kardeş Sayısı	n	x	s
0	59	18,59	4,10
1	30	17,56	4,90
2	219	18,21	3,89
3	128	17,95	3,90
4	31	17,16	3,62
5	15	14,26	4,86
Toplam	482	17,96	4,05

Tablo 37'de öğrencilerin kardeş sayısına göre öz saygı puanlarının aritmetik ortalaması kardeşi olmayan öğrencilerden yüksek görülmektedir. Bunu iki kardeşi olanlar, bir, üç, dört kardeşi olanlar ve beş kardeşi olan öğrenciler izlemektedir.

Tablo 38

Kardeş Sayısına Göre Öz saygı Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar arası	267,399	5	53,480	3,332	,006
Grup içi	7639,929	476	16,050		
Toplam	7907,328	481			

Tablo 38 incelendiğinde öz saygı düzeyinin kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<0,05$). Bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için yapılan TUKEY testi sonuçları Tablo 39’da verilmiştir.

Tablo 39

Kardeş Sayısına Göre Öz saygı Puanları İçin Tukey Testi Sonuçları

Kardeş Sayısı	Kardeş Sayısı	Ortalamalar Arası Fark	p
0	1	1,027	,254
	2	,374	,525
	3	,640	,310
	4	1,432	,108
	5 ve üzeri	4,327*	,000
1	0	-1,027	,254
	2	-,653	,403
	3	-,386	,635
	4	,405	,693
	5 ve üzeri	3,300*	,009
2	0	-,374	,525
	1	,653	,403
	3	,266	,551
	4	1,058	,169
	5 ve üzeri	3,953*	,000
3	0	-,640	,310
	1	,386	,635
	2	-,266	,551
	4	,792	,324
	5 ve üzeri	3,686*	,001
4	0	-1,432	,108
	1	-,405	,693
	2	-1,058	,169
	3	-,792	,324
	5 ve üzeri	2,895*	,022
5 ve üzeri	0	-4,327*	,000
	1	-3,300*	,009
	2	-3,953*	,000
	3	-3,686*	,001
	4	-2,895*	,022

Tablo 39 incelendiğinde kardeş sayıları arasında 5 ve üzeri kardeşe sahip olan öğrencilerin öz saygı düzeylerinde diğer kardeş sayılarına göre anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. 5 ve

üzeri kardeşe sahip olanların öz saygı düzeylerinin ortalamaları diğer gruplara göre anlamlı bir şekilde daha düşük olarak görülmektedir.

Tablo 40

Doğum Sırasına Göre Öz Saygı Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Doğum Sırası	n	x	s
İlk	225	18,07	4,14
Ortanca	69	17,63	4,07
Son	188	17,94	3,94
Toplam	482	17,96	4,05

Tablo 40’da öğrencilerin doğum sırasına göre öz saygı puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 41

Doğum Sırasına Göre Öz Saygı Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar arası	10,202	2	5,101	,309	,734
Grup içi	7897,126	479	16,487		
Toplam	7907,328	481			

Tablo 41’de öğrencilerin öz saygı düzeyinde çocuğun doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>0,05$).

Tablo 42

Medeni Duruma Göre Öz Saygı Puanları İçin Bağımsız Örneklem ‘t’ Testi Sonuçları

Medeni Durum	n	x	s	sd	t	p
Ayrı	45	17,33	4,17	480	-1,094	0,275
Birlikte	437	18,02	4,04			

Tablo 42’de öğrencilerin öz saygı düzeyi anne babanın medeni durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 43

Annenin Eğitim Düzeyine Göre Öz Saygı Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Annenin Eğitim Düzeyi	n	x	s
Okuma yazma bilmiyor	10	14,30	4,92
İlkokul mezunu	84	17,07	3,97
Ortaokul mezunu	96	17,80	3,65
Lise mezunu	156	17,83	4,11
Üniversite mezunu	136	19,03	3,96
Toplam	482	17,96	4,05

Tablo 43’de öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine göre öz saygı puanları anneleri üniversite mezunu olanların aritmetik ortalamaları en yüksektir. Annesi okuma yazma bilmeyen çocukların öz saygı puanlarının aritmetik ortalaması en düşüktür.

Tablo 44

Annenin Eğitim Düzeyine Göre Öz Saygı Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar arası	362,607	4	90,652	5,731	,000
Grup içi	7544,721	477	15,817		
Toplam	7907,328	481			

Tablo 44’de öğrencilerin öz saygı düzeylerinin, annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<0,05$). Bu farkın hangi yaş grupları arasında olduğunu belirlemek üzere yapılan Tukey testi sonuçları Tablo 45’de verilmiştir.

Tablo 45

Annenin Eğitim Düzeyine Göre Öz Saygı Puanları İçin Tukey Testi Sonuçları

Anne Eğitim Düzeyi	Anne Eğitim Düzeyi	Ortalamalar Arası Fark	p
Okuma yazma bilmiyor	İlkokul mezunu	-2,771*	,038
	Ortaokul mezunu	-3,502*	,008
	Lise mezunu	-3,540*	,007
	Üniversite mezunu	-4,737*	,000
İlkokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	2,771*	,038
	Ortaokul mezunu	-,731	,219
	Lise mezunu	-,768	,154
	Üniversite mezunu	-1,965*	,000
Ortaokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	3,502*	,008
	İlkokul mezunu	,731	,219
	Lise mezunu	-,038	,942
	Üniversite mezunu	-1,235*	,020
Lise mezunu	Okuma yazma bilmiyor	3,540*	,007
	İlkokul mezunu	,768	,154
	Ortaokul mezunu	,038	,942
	Üniversite mezunu	-1,197*	,011
Üniversite mezunu	Okuma yazma bilmiyor	4,737*	,000
	İlkokul mezunu	1,965*	,000
	Ortaokul mezunu	1,235*	,020
	Lise mezunu	1,197*	,011

Annenin eğitim düzeyi ile ilgili Tukey testi sonucuna göre annesi okuma yazma bilmeyen öğrenciler ile annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin öz saygı puanları annesi diğer eğitim düzeylerinde olan öğrencilerden anlamlı bir farklılık göstermektedir. Ortalamalar incelendiğinde anneleri okuma yazma bilmeyen çocukların öz saygı düzeylerinin düşük, anneleri üniversite mezunu olan çocukların öz saygı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 46

Babanın Eğitim Düzeyine Göre Öz Saygı Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Babanın Eğitim Durumu	n	x	s
Okuma yazma bilmiyor	8	16,37	4,20
İlkokul mezunu	53	16,84	4,43
Ortaokul mezunu	78	16,92	3,96
Lise mezunu	146	18,04	3,98
Üniversite mezunu	197	18,67	3,89
Toplam	482		

Babanın eğitim durumuna göre öz saygı puanlarının aritmetik ortalamaları babaları üniversite ve lise mezunu olan öğrencilerin yüksek görülmektedir.

Tablo 47

Babanın Eğitim Düzeyine Göre Öz Saygı Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar arası	286,267	5	57,253	3,576	,003
Grup içi	7621,061	476	16,011		
Toplam	7907,328	481			

Tablo 47 incelendiğinde öğrencilerin öz saygı düzeylerinin babanın eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<0,05$). Bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçları Tablo 47’de verilmiştir.

Tablo 48

Baba Eğitim Düzeyine Göre Öz Saygı Puanları İçin Tukey Testi Sonuçları

Baba Eğitim Düzeyi	Baba Eğitim Düzeyi	Ortalamalar Arası Fark	p
Okuma yazma bilmiyor	İlkokul mezunu	-,474	,998
	Ortaokul mezunu	-,548	,996
	Lise mezunu	-1,672	,779
	Üniversite mezunu	-2,300	,502
İlkokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	,474	,998
	Ortaokul mezunu	-,074	1,000
	Lise mezunu	-1,198	,336
	Üniversite mezunu	-1,826	,027
Ortaokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	,548	,996
	İlkokul mezunu	,074	1,000
	Lise mezunu	-1,124	,265
	Üniversite mezunu	-1,752	,010
Lise mezunu	Okuma yazma bilmiyor	1,672	,779
	İlkokul mezunu	1,198	,336
	Ortaokul mezunu	1,124	,265
	Üniversite mezunu	-,627	,605
Üniversite mezunu	Okuma yazma bilmiyor	2,300	,502
	İlkokul mezunu	1,826	,027
	Ortaokul mezunu	1,752	,010
	Lise mezunu	,627	,605

Tukey testi sonucuna göre babanın eğitim düzeyinde yer alan gruplardan babası ilköğretim mezunu olan öğrenciler ile babası üniversite mezunu olanlar arasında üniversite mezunları lehine, babası ortaokul mezunu ile lise ve üniversite mezunu olan öğrenciler arasında lise ve üniversite mezunları arasında öz saygı puanlarında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda babanın eğitim düzeyi arttıkça çocukların öz saygı düzeylerinin de arttığı görülmektedir.

Tablo 49

Annenin Yaşına Göre Öz Saygı Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Annenin Yaşı	n	x	s
<30	44	16,50	3,97
31-40	333	18,32	3,96
41-50	103	17,47	4,16
Toplam	480	17,97	4,03

Anneleri 30 yaşından küçük olan öğrencilerin öz saygı puanlarının ortalaması en yüksektir. Bunu anneleri 31 – 40 yaş aralığında olanlar ve 41 – 50 yaş aralığında olan öğrenciler izlemektedir.

Tablo 50

Annenin Yaşına Göre Öz Saygı Puanları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar arası	162,038	2	81,019	5,048	,007
Grup içi	7655,662	477	16,050		
Toplam	7817,700	479			

Tablo 50’de öğrencilerin öz saygı düzeyinde annenin yaşına göre anlamlı bir farklılık görülmektedir($p<0.05$). Bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçları Tablo 51 ’de verilmiştir.

Tablo 51

Annenin Yaşına Göre Öz Saygı Puanları İçin Tukey Testi Sonuçları

Annenin Yaşı	Annenin Yaşı	Ortalama Fark	p
<30	31-40	-1,82432*	,013
	41-50	-,97573	,367
31-40	<30	1,82432*	,013
	41-50	,84860	,146
41-50	<30	,97573	,367
	31-40	-,84860	,146

Tablo 51 incelendiğinde farklılığın annelerinin yaşları 31-40 arasında olan öğrencilerin öz saygı puanlarının daha yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Tablo 52

Baba Yaşına Göre Öz Saygı Puanları İçin Bağımsız Örneklem ‘t’ Testi Sonuçları

Baba yaş	n	x	s	sd	t	p
31-40	244	18,02	3,93	445	-0,327	0,744
41-50	203	18,15	4,06			

Tablo 52’de öğrencilerin öz saygı düzeylerinde babalarının yaşına göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>0,05$).

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen bulgular ile mevcut alan yazındaki çalışmalar ile karşılaştırılarak tartışılmasına yer verilmiştir. Ayrıca elde edilen bulgular doğrultusunda yorumlarda yer almaktadır

5.1. Güvenli Bağlanma ile Öz Saygı Arasındaki İlişkiye Ait Bulguların Tartışılması

Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda anneye güvenli bağlanma ile öz saygı arasında pozitif yönlü çok düşük düzeyde ilişki vardır ($r = ,090$). Babaya güvenli bağlanma ile öz saygı arasında da pozitif yönlü çok düşük düzeyde bir ilişki bulunmuştur ($r = ,104$).

Karaboğa'nın (2011) ortaokul öğrencilerinin bağlanma stilleri ile benlik saygısının aleksitimi üzerindeki yordayıcı etkisini araştırdığı çalışmasında güvenli bağlanma ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Karaboğa, 2011, s. 113). Literatürde anne ve babaya güvenli bağlanma ile öz saygı düzeyleri arasında ilişkinin incelendiği araştırmalar sınırlı sayıda (Çeçen, 2017; Sümer Şendağ, 2009) çalışmalarında benlik saygısı ve olumlu benlik algısının güvenli bağlanma ile anlamlı ilişkisi görülmektedir.

Aile ilişkilerinin güven temelli oluşması çocuk ile ebeveynleri arasında sağlıklı bağlanma ilişkisi açısından gerekli bir unsurdur. Çocuğun öncelikle aile içinde kendini değerli, sevilen bir birey olarak algılaması kendine ait duygu, düşünce ve davranışlarını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Öz saygı aile ilişkileri ile şekillenmeye başladığından anne babaların davranışları çocuğa yönelik değerlendirmeleri önem taşımaktadır. Gelişim ile birlikte çocuğun öz saygısına yönelik değerlendirmelerde aile dışındaki farklı kişilerle kurulan ilişkilerde etkili olabilmektedir.

Bebeklik ve çocukluk dönemlerine kıyasla orta çocukluk döneminde çocukların bilişsel, duygusal ve benlik gelişimlerine bağlı olarak anne ve babalarına fiziksel yakınlığa ihtiyaç duymayabilirler. Çevrelerindeki diğer insanlarla okul ortamında öğretmen ve akranlarına karşı bağlanma ilişkisi kurabilirler. Bu kişiler ile iletişim içinde olmaları yeni bağlanma ilişkilerinin oluşmasında etkili olmaktadır. Orta çocukluk döneminde çocuklar sosyalleşmek ve dış dünyayı keşfetmek istediklerinde, korktuklarında sadece anne babaya ulaşmak ve yakınlık kurmak yerine öğretmen veya akranlarına erişebilmeyi de tercih edebilirler. Öz saygı düzeyleri yakınlık kurduğu çevrelerindeki diğer kişiler tarafından etkilenebilir. Çocukların gerek okul içinde gerekse sosyal çevrelerinde özellikle akranları tarafından fiziksel özellikleri, akademik başarılarına yönelik olumsuz eleştiriler alması öz saygının düşük düzeyde algılanmasına sebep olabilir. Bu nedenle öğretmen ve akranlarına bağlanma ile öz saygı ilişkisinde incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

5.2. Anneye Güvenli Bağlanma ile Babaya Güvenli Bağlanma Arasındaki İlişkiye Ait Bulguların Değerlendirilmesi

Çalışmada anneye güvenli bağlanma ile babaya güvenli bağlanma arasında pozitif yönlü yüksek bir korelasyon bulunmuştur. ($r = ,917$) Elde edilen sonuçlar doğrultusunda orta çocukluk döneminde sadece annenin değil babanın da önemli bir bağlanma figürü olduğu düşünülebilir.

Her çocuğun biyolojik olarak iki ebeveyni bulunmaktadır. Çocuğun tüm gelişim alanlarında anne ve babanın etkisi yadsınamaz. Çocukların anne ve baba ile bağ kurabilmesi için her iki ebeveyni ile ilişkisinin olması gereklidir.

Özellikle aile toplum ile çocuk arasında aracı bir kurumdur. Ülkemizde annenin doğumdan itibaren çocuğun bakım ve ihtiyaçlarının karşılanmasında sorumlu ebeveyn olarak algılanması yaygın bir durumdur. Ancak annenin çalışma hayatında baba kadar aktif katılımının olması ile çocuk yetiştirme konusunda baba rolünün genişlemesinde etkili olmuştur. Böylece baba davranışları da anne kadar çocuğun gelişimde ve bağlanma ilişkisinde önem taşımaktadır.

Grossmann ve Grossmann'ın (1991) güvenli bağlanma örüntülerine sahip olan çocukların güvensiz bağlanma örüntüsüne sahip olan çocuklara göre kendilerine yönelik algılarının daha olumlu olduğu ve ilişki kurmakta daha başarılı olduklarını belirtmiştir. (Akgün ve Mellier, 2014, s. 24). Orta çocukluk döneminde anne ve babaya güvenli bağlanan

çocukların, kendine yönelik olumlu algılara sahip olması sağlıklı kişilerarası ilişkiler geliştirmesine de yardımcı olabilir. Bu açıdan babalara çocuklarla ilişkilerinde yakınlık kurmaları, sağlıklı bir baba - çocuk ilişkisinin gelişebilmesi için çocuğa yeterli zaman ayırmaları, çocuğun sevilme ihtiyacını karşılamaları önerilebilir.

5.3. Anne ve Babaya Güvenli Bağlanmanın Demografik Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi

Çalışma grubunda yer alan ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin anne ve babaya güvenli bağlanma düzeyleri ayrı ele alınarak değerlendirilmiştir. Çalışmada anne ve babaya güvenli bağlanmanın cinsiyet, kardeş sayısı, çocuğun doğum sırası, anne ve babanın medeni durumu, anne ve babanın eğitim düzeyi, anne ve babanın yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin anneye ve babaya güvenli bağlanma düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Elde edilen sonuçlar yapılan çeşitli çalışma sonuçları ile tutarlılık göstermektedir. Sumbas & Sezer (2017) , Işıkoğlu (2016), Sümer & Şendağ (2009) , İlaslan (2009) , Kern's vd. (2000)' nin çalışmalarında cinsiyete göre anneye güvenli bağlanma düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Anneye güvenli bağlanma düzeyinde cinsiyet açısından farklılığın oluşmamasında annenin bağlanma davranışını oluştururken çocuğun temel ihtiyaçlarını karşısında cinsiyet farklılığını göz önünde bulundurmadan çocuğa cevap vermesinin etkili olabileceği düşünülmektedir. Literatürde ayrıca Türköz (2007), Yaşar (2015) çalışmalarında ise erkek çocukların kız çocuklarına göre güvenli bağlanma düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmuştur.

Çalışmada anne ve babaya güvenli bağlanma düzeylerinin kardeş sayılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin kardeş sayıları arttıkça güvenli bağlanma düzeylerinin arttıkları söylenebilir.

Çelik, Ekşi, Gülsu (2017), Kurt (2017) çalışmalarında kardeş sayılarına göre anneye güvenli bağlanma düzeyinde farklılık bulunmuştur. Yolalan (2013) çalışmasında kardeş sayısı arttıkça korkulu bağlanma düzeyinin arttığı tespit edilmiştir (Yolalan, 2013, s. 95). Bu sonuç çalışmaya katılan öğrencilerin kardeşleri ile iletişiminin güçlü olmasından kardeşler arasında bağlanma davranışını arttıran destekleyici tutumların bulunmasından anne ve babaların çocuklarının ihtiyaçlarına karşı eşit duruşundan kaynaklanıyor olabilir. Literatürde Tok & Özçelik (2018), Dağlıkan (2015), Şeker (2009) çalışmalarında kardeş

sayısına göre anne ve babaya güvenli bağlanma düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Anne ve babaya güvenli bağlanma doğum sırasına göre incelendiğinde elde edilen bulgular doğrultusunda ilk doğan çocuklar ile ortanca ve son çocuk olarak doğanlar arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Ortanca olarak doğanlarla son çocuk olarak doğanlar arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Elde edilen bulgulara göre ilk çocuklarda anne ve babaya güvenli bağlanma düzeyinin diğer doğum sıralamalarına göre bir miktar düşük çıktığı görülmektedir. Genellikle aile içerisinde büyük kardeşler, anne ve babadan sonra diğer kardeşlerinin bakım, oyun ve eğitim gibi ihtiyaçlarını karşılamada destek olmaktadır. Büyük kardeşin bu destek ve ilgisinin ortanca ve son çocukların bağlanma davranışlarının üzerinde etkisi olduğu düşünülebilir.

İlk çocuğun kendini diğer kardeş doğduktan sonra aile içindeki yerinin sarsıldığını düşünmesi anne ve babaya güvenli bağlanma düzeyini etkileyebilir. Adler'e göre çocuğun doğum sırasına göre aile içinde kendisine verilen konumu anne ve babasının zihninde nasıl değerlendirildiğine ait algıları farklılık göstermektedir (Çakır & Şen, 2012, s. 58). Araştırma bulguları çerçevesinde sonucun anne babanın ilk çocuğa karşı ebeveyn rolünde yeterince tecrübelerinin olmamasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre anne ve babaya güvenli bağlanma düzeylerinde anne babanın medeni durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilerin anne ve babalarının medeni durumu arasında dengeli bir grup oluşamamıştır. Bu nedenle bu konuda yapılacak çalışmalarda; anne baba birlikte ve ayrı durumu eşit sayılarda oluşarak incelenebilir. Elde edilen sonucu destekleyen çalışmalarda (Canatan, 2018, Cebeci, 2009) anne babanın medeni durumuna göre güvenli bağlanma düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bulgular anne babaların ebeveyn rollerini sağlıklı sürdürmeleri halinde boşanmanın bağlanma ilişkisi üzerindeki etkilerini araştırmak için çalışmalara ihtiyaç duyulduğunu düşündürmektedir.

Elde edilen bulgulara göre anneye güvenli bağlanma düzeyinde annenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık görülmektedir. Özellikle eğitim düzeyi lise ve üniversite mezunu olan annelere güvenli bağlanma düzeyinde düşüş görülmektedir. Bunun sebebi eğitim düzeyi yüksek olan annelerin çalışma hayatına aktif katılımı ile çocuğun bakımının bakıcı ya da büyük ebeveynler tarafından karşılanmasından kaynaklanıyor olabilir. Babaya güvenli bağlanma düzeyiden eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu

durum geleneksel baba rolünün tüm eğitim düzeyinde yer alan babalar tarafından üstlenmesinden kaynaklanıyor olabilir. Ceritli'nin (2016) çalışmasında babaya güvenli bağlanan çocukların babaları okuma-yazma bilmemektedir. Aynı çalışmada korkulu bağlanan çocukların babalarının eğitim düzeyi ise çoğunlukla lisanüstü eğitime sahip babalardan oluşmaktadır (Ceritli, 2016, s.75). Çeşitli çalışmalarda (Sevingil, 2018; Geniş, 2017; Dokuzlu, 2016) güvenli bağlanma düzeyinde anne baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Elde edilen sonuçlara göre anne babaya güvenli bağlanma düzeylerinde anne ve babanın yaşına göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Günümüzde anne ve babaların çocuk yetiştirme konusunda daha duyarlı olmaları, anne baba rolleri, çocukla etkili iletişim ve kaliteli zaman geçirme konusunda bilinçlenmek istedikleri görülmektedir. Bu nedenle özellikle genç anne babaların çocukla etkili bağ kurmasının, çocuğun güvenli bağlanmasında önemli olduğu düşünülmektedir (Aydın, 2018; Koç, 2017) çalışmalarında anne ve baba yaşına göre güvenli bağlanma arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Literatürde anne ve baba yaşına göre bağlanma düzeyleri arasındaki farklılığın olup olmadığını içeren çalışmalar sınırlıdır.

5.4. Öz Saygı Düzeyinin Demografik Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi

Elde edilen bulgulara göre öz saygı düzeyinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Araştırmanın sonuçları literatürde yer alan diğer çalışma sonuçları ile Yolalan (2013), Çelik (2018) desteklenmektedir. Yapılan bazı araştırmalarda Başkara (2002), Çetin (2008) ise öz saygı düzeyinde cinsiyete göre anlamlı farklılıklar görülmektedir.

Araştırma bulgularına göre öz saygı düzeyinde kardeş sayılarına göre anlamlı farklılık görülmektedir. 5 kardeş ve üzeri kardeşe sahip olan öğrencilerin öz saygı düzeyi ortalamaları diğer gruplara göre anlamlı bir şekilde daha düşük olarak görülmektedir. Yılmazel & Günay (2012) çalışmasında iki ve daha fazla kardeşi bulunan ortaokul ve lise öğrencilerinin öz saygı düzeyleri düşük bulunmuştur. Erbil, Divan, Önder (2006) çalışmasında kardeş sayısı çok olan çocukların benlik saygısı düşük bulunmuştur. Kardeş sayıları arttıkça öz saygı düzeylerinin düşmesi çocukların kalabalık aile içerisinde diğer kardeşlerin ve anne babanın çocuğa verdiği tepkilerden kaynaklanıyor olabilir.

Araştırmada öz saygı düzeylerinde doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kahrıman (2005), Aktaş (2011), (Gürler, 2017) çalışmalarında da öz saygı düzeylerinde doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Çocuğun doğum sırasından çok aile içinde kendine değer verilen, sevilen bir birey olarak hissetmesinin öz saygı düzeyinin artmasında etkili olacağı düşünülmektedir. Günümüzde anne babaların çocuk yetiştirme konusunda daha fazla bilgi edinmeye karşı istekli olmaları çocukları ayırt etmeksizin ilgilenmeleri doğum sırasının öz saygı üzerinde etkisinin olmadığını düşündürebilir.

Araştırma sonuçlarında öz saygı düzeylerinde annenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Okuma yazma bilmeyen anneler ile üniversite mezunu annelerin puanları diğer eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Ortalamalar incelendiğinde anneleri okuma yazma bilmeyen çocukların öz saygı düzeylerinin düşük, anneleri üniversite mezunu olan çocukların öz saygı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca bulgulara göre öz saygı düzeylerinde baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık görülmektedir. Babanın eğitim düzeyinde yer alan gruplardan ilkökul mezunu ile üniversite mezunu olanlar arasında üniversite mezunları lehine, ortaokul mezunları ile lise ve üniversite mezunları arasında lise ve üniversite mezunları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda babanın eğitim düzeyi ilerledikçe çocukların öz saygı düzeylerinin de arttığı görülmektedir. Kaytez, Kadan (2016) okul öncesi dönemdeki çocukların katıldığı araştırmasında anne eğitim düzeyine göreöz saygı düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmazken, babanın eğitim düzeylerine göre öz saygı düzeylerinde anlamlı bir farklılık görülmüştür (Kaytez, Kadan, 2016, s. 338). Aliyev, Kalgı (2014) ortaokul öğrencilerinin anne eğitim düzeyine göre benlik saygısıpuanlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak çalışmada benlik saygısı en yüksek puan ortalamaları lise ve ilkökul mezunu gruplarda görülmektedir. Zincirkıran (2008) öz saygı puanlarında babası ilk ve ortaokul mezunu olan grup ile üniversite mezunu grup arasında fark olduğu farklılığın babaları üniversite mezunu olan çocukların lehine olduğunu saptanmıştır. Bu durum çalışmamızla örtüşmektedir. Sonuçlar doğrultusunda anne ve babaların anlayışlı, hoşgörülü ve destekleyici tutum göstererek çocuklarının öz saygı düzeylerinin gelişiminde eğitim düzeylerinin etkisi olduğu yorumu yapılabilir.

Bulgulara göre anne babanın medeni durumuna göreöz saygı düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu çalışmada çocukların anne babalarının ayrı olması durumu

ile ilgili olarak sınırlı bilgiler elde edildiği için boşanmış anne baba ve çocuğun öz saygı ilişkisi için yeni çalışmalar önerilebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre göre öz saygı düzeyindeanne yaşına göre anlamlı bir farklılık görülmektedir. Ancak baba yaşına göre öz saygı düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Anne yaşı 35-39 olanların 40-44 olanlardan;45-49 olanlar 40-44 olanlardan, 50 ve üzeri olanların ise 40-44 olanlardan benlik saygısı puanları daha yüksek bulunmuştur.

Gözaydın (2017) araştırmasında baba yaşı 40 ve altı olanların benlik saygısı puanları baba yaşı 45 - 49 olanların benlik saygısı puanlarından, baba yaşı 55 ve üzeri olanların baba yaşı 45 - 49 olanlardan baba yaşı 40 ve altı olanların benlik saygısı puanları ise yaşı 50 - 54 olanların yüksek bulunmuştur (Gözaydın, 2017, s. 46).

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada orta çocukluk dönemindeki çocukların anne babaya güvenli bağlanma ve öz saygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bölümde araştırma sonuçlarına ve önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

1. Anne ve babaya güvenli bağlanma ile özsaygı arasında pozitif yönlü çok düşük düzeyde ilişki bulunmaktadır. Anneye güvenli bağlanma ile babaya güvenli bağlanma arasında pozitif yönlü yüksek bir ilişki bulunmaktadır.
2. Cinsiyet açısından anne ve babaya güvenli bağlanma düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.
3. Anneye güvenli bağlanma düzeyinin kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Kardeş sayısı arttıkça anneye güvenli bağlanma düzeyinde anlamlı bir farklılık görülmektedir. Babaya güvenli bağlanma düzeyinde kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermektedir.
4. Anne babaya güvenli bağlanma düzeylerinde doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. İlk doğan çocuklar ile ortanca ve son çocuk olarak doğanlar arasında anlamlı bir fark olduğu, ortanca olarak doğanlarla son çocuk olarak doğanlar arasında bir fark olmadığı görülmektedir.
5. Çocukların anne babaya güvenli bağlanma düzeyleri anne babanın medeni durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
6. Öğrencilerin anneye güvenli bağlanma düzeylerinin annenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Annenin eğitim düzeyi arttıkça güvenli bağlanma düzeyi puanlarının düştüğü görülmektedir.

7. Annenin yaşına göre anneye güvenli bağlanma düzeyinde anlamlı bir farklılık görülmektedir. Babaya güvenli bağlanma düzeyi babanın yaşına göre farklılık göstermektedir.
8. Öğrencilerin öz saygı düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmektedir.
9. Öz saygı düzeyinin kardeş sayısına göre farklılaştığı görülmektedir. Kardeş sayısı arttıkça öz saygı düzeyi daha düşüktür.
10. Öğrencilerin öz saygı düzeyi doğum sırasına göre farklılık görülmemektedir.
11. Öğrencilerin anne babalarının medeni durumuna göre öz saygı düzeylerinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir.
12. Annenin eğitim düzeyine göre öğrencilerin öz saygı düzeyi anlamlı farklılık göstermektedir. Annenin eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin öz saygı düzeyleri yükselmektedir.
13. Babanın eğitim düzeyine göre öğrencilerin öz saygı düzeyi anlamlı farklılık göstermektedir. Babanın eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin öz saygı düzeyleri yükselmektedir.
14. Annenin yaşına göre öğrencilerin öz saygı düzeylerinde anlamlı bir farklılık görülmektedir.
15. Babanın yaşına göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

6.2. Öneriler

1. Araştırma ilköğretim 4.sınıf öğrencilerinden oluşan örneklem grubuna uygulandığı için farklı sınıf seviyesindeki ilköğretim öğrencilerinin anne ve babaya güvenli bağlanma ve öz saygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenebileceği çalışmalar yapılabilir.
2. Orta çocukluk döneminde anne babanın ayrı olması, ölümü veya yeniden evlenme durumlarının güvenli bağlanma ve öz saygı düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığı araştırılabilir.
3. Anne babaya güvenli bağlanma ile öz saygı üzerinde etkisi olabileceği düşünülen öğrencilerin anne baba tutumları değişkenler arasına dahil edilerek yeni araştırmalar yapılabilir.

4. Orta çocukluk dönemindeki çocukların öz saygı düzeylerini etkileyebilecek öğretmen tutumu, akran ilişkisine yönelik ölçme araçları geliştirilerek yeni araştırmalar yapılabilir.
5. Elde edilen bulgular anneye güvenli bağlanma ile babaya güvenli bağlanma arasındaki pozitif yönlü yüksek ilişki sonucu çocuğun her iki ebeveynin çocuk üzerinde önem taşıdığına dikkat çekmektedir. Bu nedenle okullarda anne ve babalara çocukların tüm gelişim dönemlerindeki etkileri anlatılabilir.
6. Okullarda baba eğitim programlarına babaların katılımı sağlanarak eğitimler verilebilir.
7. Öz saygı gelişiminin çocuğun kendisi ve kişiler arası ilişkilerindeki önemi anne babalara, öğretmenlere, okul yöneticilerine çeşitli eğitimler ile anlatılabilir.

KAYNAKLAR

- Adam, E. K., Gunnar, M. R., & Tanaka, A., (2004). Adult attachment, parent emotion and observed parenting behavior: mediator and moderator models. *Child Development*, 75(1), 110-122.
- Adana, F. & Kutlu, Y. (2009). Anne-baba tutumlarının adolesanların kendilik kavramı üzerine etkisi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12(2), 18-23.
- Ainsworth, M. D. S. (1989) Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44(4), 709-716
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M., & Waters, E., Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale.
- Ainsworth, M. S., & Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American Psychologist*, 46(4), 333-341.
- Ainsworth, M.D.S. (1967). *Infancy in Uganda: Infant care and the growth of love*. Baltimore: Johns Hopkins University.
- Ainsworth, M.D.S. (1969). Object relations, dependency and attachment: a theoretical review of infant – mother relationships. *Child Development*, 40, 969-1025.
- Akgün, E., Mellier, D. (2014). Okul öncesi dönem çocukların öykülerinin bağlanma kuramına göre niteliksel değerlendirmesi. *Psikoloji Çalışmaları*, 34(1), 23-43.
- Akkuş, Z. (2005). *İlköğretim 5.sınıf öğrencilerinin sosyal becerilerinin öz saygı ve denetim odağı ile ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akseki, E. (2017). *60 ay ve üzeri okul öncesi eğitim alan çocukların bağlanma stillerinin, ahlaki ve sosyal kural algısı ve sosyal davranışları ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Aksoy, B. A. & Ozkan, K. H. (2016). *Middle childhood attachment and family relationships*. Paper presented at Proceedings of 82. the IIER International Conference, Berlin, Germany.
- Aktaş, S. (2011). *9. sınıfta anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Algan, A. G., & Şendil, G. (2013). Okul öncesi çocuklar ve ebeveynlerinin bağlanma güvenlikleri ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiler. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 33(1), 55-68.
- Aliyev R. & Kalgı M.E. (2014). İlköğretim öğrencilerinin utangaçlık ve benlik saygısı düzeylerini etkileyen faktörler. *Turkish Journal of Education*. 3(2), 60-69.
- Ammaniti, M., Van Ijzendoorn, M. H., Speranza, A. M., & Tambelli, R. (2000). Internal araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(3), 381-396.
- Arı, İ. S. (2015). *Önergenlerin öz saygılarının çocuk ana-baba ilişkileri açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Armsden, G. C., & Greenberg, M.T. (1987). The inventory of parent and pee rattachment: Individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of youth and adolescence*, 16(5), 427-454.
- Aydın, Y., D. (2018). *Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin sınav kaygısı, bağlanma stilleri ve annelerinin kaygı düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydoğdu, H., & Çam, M., O. (2013). Madde kullanım bozukluğu olan ve olmayan ergenlerin bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve sosyal destek algıları yönünden karşılaştırılması. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 4(3), 137-144.
- Bartholomew, K. & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226-244.

- Baş, N. (2013). *Ergenlerin bağlanma stilleri ve kimlik statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Başkara, V. S. (2002). *Öz saygının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Baymur, F. (1978). *Genel psikoloji*. İstanbul: İnkılâp ve Aka.
- Bayraktar, F., Sayıl, M., & Kumru, A. (2009). Liseli ergenler ve üniversiteli gençlerde benlik saygısı: ebeveyn ve akrana bağlanma, empati ve psikolojik uyum değişkenlerinin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 48-63.
- Belsky, J. & Nezworski, T. (Eds.). (1988). *Clinical implications of attachment*. Hillsdale, NJ: Erlbaum
- Berk, L., E. (2018). *Bebekler ve çocuklar. Doğum öncesinden orta çocukluğa*. (N. I. Erdoğan, Çev.). Ankara: Nobel.
- Bilgin, Z. & Alpar, E., Ş. (2018). Kadınların maternal bağlanma algısı ve anneliğe ilişkin görüşleri, *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*. 5(1), 6-15.
- Bolattekin, A. (2014). *Anne - babanın bağlanma stili ve anne-baba tutumlarının çocuklarında gözlemledikleri davranış problemleri üzerine etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bosmans, G. & Kerns, K., A. (2015). Attachment in middle childhood: Progress and prospects. *New Directionsfor Child andAdolescent Development*, 148, 1–14.
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss*. (Vol. 1, 2nd ed.), New York: Basic.
- Bowlby, J. (2013). *Bağlanma*. (V. T. Soylu, Çev.), Ankara: Pinhan.
- Bozdemir, F. & Gündüz, B. (2016). Bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve çocukluk çağı örselenme yaşantılarının duygusal zeka ile ilişkileri. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 1797-1814.
- Bögels, S. & Phares, V. (2008). Father's role in the etiology, prevention and treatment of child anxiety: Areview and new model. *Clinical Psychology Rewiev*, 28(4), 539-558.<http://dx.doi.org/10.1016/j.cpr.2007.07.011> sayfasından erişilmiştir.

- Bretheron, I. (1987). New perspectives on attachment relations: Security, communication and internal working models. In J. Osofsky (Ed), *Handbook of infant development psychology*, 28, 759-775.
- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth *Developmental Psychology*, (28), 759-775.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, Ç., E., Akgün, Ö. E., & Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Caldera, Y. M., & Hart, S. (2004). Exposure to child care, parenting style and attachment security. *Infant and Child Development*, 13(1), 21-33.
- Canatan, Ç. (2018). *Evli veya boşanmış ebeveyne sahip olan, 11-14 yaş arasındaki çocukların bağlanma stilleri ve sosyal fobi düzeyleri arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cassidy, J. (1988). Child mother attachment and the self in six years- olds. *Child Development*, 59, 121-134.
- Cassidy, J. (1999). The nature of the child's ties. In J. Cassidy & P. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research and clinical applications* (pp. 3-20). New York: The Guilford.
- Cassidy, J., Jones, J. D., & Shaver, P. R. (2013). Contributions of attachment theory and research: A frame work for future research, translation, and policy. *Development and Psychopathology*, 25, 1415-1434. <http://doi.org/10.1017/S0954579413000692> sayfasından erişilmiştir.
- Cebeci, T., C., S. (2009). *Tam aileye ve tek ebeveyne sahip ailelerden gelen 7-12 yaşları arasındaki çocukların bağlanma stilleri ve kaygı durumları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ceritli, U. (2016). *Lise öğrencilerinde bağlanma stillerinin problemli internet kullanımına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Cohn, D. A., Cowan, P. A., Cowan, P., Pearson, J. (1992). Mother's and father's working models of childhood attachment relationships, parenting styles and child behavior. *Development and Psychopathology*, (4), 417-431

- Cooley, H., C. (1986). *On the meaning of 'I'". The self in social interaction.* (1) New York: John Wiley and Sons.
- Coopersmith, S. (1967). *The antecedents of self-esteem.* (23), San Francisco.
- Coşkun, İ. (2017). *İlkokul birinci kademe öğrencilerinin anne tutumu, benlik saygısı ve duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi. Sosyal bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan insana.* İstanbul; Altın Kitaplar.
- Cüceloğlu, D. (2006). *İçimizdeki çocuk.* (37. baskı). İstanbul: Remzi.
- Çakır, K., Şen, E. (2012). Psikolojik doğum sırasına göre aile dünya ihtiyacı. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32(1), 57-69.
- Çalışır, M. (2009). Yetişkin bağlanma kuramı ve duygulanım düzenleme stratejilerinin depresyonla ilişkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* (1), 240-255
- Çankaya, C., Z., Canbulat, N. (2017). Orta çocukluk döneminde umut ve ebeveynlere güvenli bağlanma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (44), 1-20.
- Çeçen, D. (2017). *Yetişkinlerde bağlanma stilleri ile benlik saygısı ve sürekli kaygı düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, H., Ekşi, H., Gülsu, N. (2017). Orta çocukluk döneminde güvenli bağlanma ile mükemmeliyetçiliğin çeşitli değişkenler bağlamında incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 7(47), 53-68
- Çelik, Y., F. (2018). *9-12 Yaş grubu çocukların çizdikleri resimlerle depresyon, kaygı ve öz saygı değişkenleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çetin, N., C. (2008). *İlköğretim 4.sınıf öğrencilerinin empatik beceri düzeylerinin ana baba tutumları ve öz saygı ile ilişkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çetinkaya, S., Arslan, S., Nur, N. (2008). Sivas; il merkezinde sosyoekonomik düzeyi farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinin depresyon düzeyi. *New Symposium Journal* 46, 99-104.

- Çiğdemoğlu, S. (2006). *Lise 1.sınıf öğrencilerinin akran baskısı, öz saygı ve dışadönüklük kişilik özelliklerinin okul türlerine göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Damarlı, Ö. (2006). *Ergenlerde toplumsal cinsiyet rolleri, bağlanma stilleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Del Giudice, M. (2015). Attachment in middle childhood: An evolutionary–developmental perspective. In G. Bosmans & K. A. Kerns (Eds.), *Attachment in middle childhood: Theoretical advances and new directions in an emerging field. New Directions For Child And Adolescent Development*, (pp. 148, 15–30).
- Demirbaş, D. (2014). *Internalizing and extarnalizing behavior problems in middle childhood: Roles of attachment and self perception*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniveristesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Deniz, M., E. (2006). Ergenlerde bağlanma stilleri ile çocukluk istismarları ve suçluluk-utanç arasındaki ilişki. *Eurasian Journal of Educational Research*, 22, 89-99.
- Deniz, U. (2017). *Ergenlik dönemindeki futbolcuların esenlik algıları ve öz saygı düzeylerinin performanslarına etki eden değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- DiFolco, S., Messina, S., Zavattini, G. C., & Psouni, E. (2017). Attachment to mother and father attransition to middle childhood. *Journal of Child and FamilyStudies*, 26(3), 721-733.
- Dinçer, B. (2008). *Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde lise ikinci sınıfa devam eden ergenlerin anne baba tutumlarını algılamaları ile arkadaşlık ilişkilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doğruyol, S. (2018). *Algılanan anne-baba tutumu ve ebeveyne bağlanmaile akran ilişkileri arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Doinita N. E., Nijloveanu D. M. (2015). Attachment and parenting styles. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, (203), 199-204.

- Dokuyan, M. (2016). 12.sınıf öğrencilerinde algılanan anne-baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 1- 21.
- Dokuzlu, E. (2016). *18-25 Yaş arası üniversite öğrencilerinde anne-baba tutumunun kişinin kaygı düzeyleri ve bağlanma tipi ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dwyer, M., K. (2005). The meaning and measurement of attachment in middle and late childhood. *Human Development*; 48, 155-182.
- England, M. & Sroufe, L., A. (1992). Predicting peercompetence and peer relationships in childhood from early parent - childrelationships. *Family-peer relationships: Modes of link age*, 77.
- Erbaş, S. (2015). *Yeme tutumlarının nesne ilişkileri kuramı çerçevesinde incelenmesi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erbil, N., Divan, Z. & Önder, P. (2006). Ergenlerin benlik saygısına ailelerinin tutum ve davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum Eğitim ve Kültür, Araştırma Dergisi*, 3(10), 7-15.
- Erdoğan, A. (2004). Çocuğun psikososyal gelişiminde babanın rolü. *Yeni Symposium*, 42(4), 147-153.
- Erözkan, A. (2004). Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve yalnızlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 155-175.
- Erözkan, A. (2011). Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve karar stratejileri. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 60-74.
- Flouri E, Buchanan A (2000). What predicts good relationships with parents in adolescence and partners in adult life: Findings from the 1958 British birth cohort. *Journal of Family Psychology*, 16, 86-198.
- Gamble, S. A. & Roberts, J. E. (2005). Adolescents perceptions of primary caregivers and cognitive style: the roles of attachment security and gender, *Cognitive Therapy and Research*, 29(2), 123-141.
- Gander, M. J., Gardiner, H. W. (1993). *Çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: İmge.

- Geniş, E., N. (2017). *Okul ncesi dönem çocuklarında bağlanma ve benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Karabk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Karabk.
- George, C., & Solomon, J. (1989). Internal working models of caregiving and security of attachment at age six. *Infant Mental Health Journal*, 10, 222–237.
- Geyer J. (2013). *Attachment source in relationship to perceived stress as mediated by social comparison*. N.U. School of Behavioral Health Sciences, Doctor of Philosophy, Arizona.
- Gezer, Z., . (2001). *Ergenlerin bağlanma stilleri ve aile yapıları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gould, D., S., Fisher, P. & Garfinkel, R. (1997). Separation / divorce and child and adolescent completed suicide. *J. Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 37, 155-162.
- Gözaydın, Z. (2017). *Lise ağı ergenlerde benlik saygısı ile öğrenilmiş çaresizlik arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Grossmann, K., Grossmann, K. E., Fremmer, B., E., Kindler, H., Scheuerer, E., H. & Zimmermann, P. (2002). The uniqueness of the child–father attachment relationship: Father’s sensitive and challenging play as a pivota lvariable in a 16-year longitudinal study. *Social Development*, 11, 307 – 331.
- Gundon, M., H. (2002). Toward accountability in the use of the self- esteem construct. *Journal of Counseling & Development*, (80), 204-214.
- Guidince, M. (2015). Attachment in middle childhood: anevolutionary – developmental perspective. Attachment in middle childhood: theoretical advances and new directions in an emerging field. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 148, 15-30.
- Gle, D. (2010). *Baba-bebek bağlanma lğinin türk toplumunda geerlik ve gvenirliğinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Güloğlu, B. (1999). *The effect of a self - esteem enrichment program on the self - esteem level of elementary school students*. Unpublished Master's Thesis, Middle East Technical University, Ankara
- Güner, A. (2011). *Okul öncesi çocuklar ve ebeveynlerinin bağlanma güvenlikleri ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güngör, A. (1989). *Lise öğrencilerinin öz saygı düzeylerini etkileyen etmenler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Güngör, D. (2000). *Bağlanma stillerinin ve zihinsel modellerin kuşaklararası aktarımında ana babalık stillerinin rolü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Ankara.
- Gürel, Ç., E. (2015). *Kişilerarası ilişkilerde kendini açma ve öz saygı ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gürler, A. (2017). *Ergenlerde anne baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi: Başakşehir örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hamarta, E. (2004). Bağlanma teorisi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 53-66.
- Harma, M., Öztürk, A. ve Sümer, N. (2008). *Erken dönem bağlanma davranışları sınıflandırma setinin türkiye örnekleminde değerlendirilmesi*. 2. Psikoloji Lisansüstü Öğrencileri Kongresi'nde sunulan sözlü bildiri. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Hazan, C., Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational frame work for research on closerelationships. *Psychological Inquiry*, 5, 1-22, (A. Dönmez, Çev.) Bağlanma: yakın ilişkiler ve ilgili araştırmalar için bir çerçeve. *Türk Psikoloji Bülteni*, 16(17), 29-50, <http://dx.doi.org/10.1002/cad.20100>. sayfasından erişilmiştir.
- Hwang, C., P. & Lamb, M., E. (1997). Father involvement in Sweden: A longitudinal study of its stability and correlates. *Int. J. Behav Dev*; 21, 621-632.

- Işıkoğlu, B., R. (2016). *9-11 Yaşlarındaki çocukların güvenli bağlanma düzeyi ve annelerin ödül-ceza yöntemini kullanma düzeyi ile aynı çocukların olumsuz davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, İstanbul.
- Kahriman, İ. (2005). Karadeniz teknik üniversitesi trabzon sağlık yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygıları ve atılganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *CÜ Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9(1), 24-32.
- Kahyaoğlu, S.(2010).*Ön ergenlerin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal desteğin öz saygılarına göreceli etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kankotan, Z., Z. (2008). *The role of attachment dimensions, relationship status, and gender in the components of subjective well being*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Karaboğa, M. (2011). *Çocuklarda bağlanma stilleri ve benlik saygısının aleksitimi üzerindeki yordayıcı rolünün incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Karagöllü, G. (1995). *Anaokulu eğitimi almış ve almamış ilkökul öğrencilerinin cinsiyetlerine ve sınıflarına göre okul başarı düzeyleri ile öz saygı düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karakulak, H. (2009). *Anne-bebek bağlanma ölçeğinin Türk toplumuna uyarlanması (Aydın örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*, Ankara: Nobel.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma teknikleri*. (18. baskı), Ankara: Nobel.
- Karavasilis, L., Doyle, A. B., & Markiewicz, D. (2003). Associations between parenting style and attachment to mother in middle childhood and adolescence. *International Journal of Behavioral Development*, 27(2), 153-164.

- Kavlak, O., Ü. (2004). *Maternal bağlanma ölçeğinin Türk toplumuna uyarlanması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kaymak, P. (2015). *Bağlanma stillerinin okul öncesi dönem sosyal davranışlara etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaytez, N. & Kadan, G. (2016). Okul öncesi dönem çocuklarında akademik benlik saygısı ile kişiler arası problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(Özel Sayı), 332-342.
- Kerns, K. A. & Aspelmeier, J. E. (2001). Parent-child attachment and monitoring in middle childhood. *Journal of Family Psychology*, 15(I), 69-81.
- Kerns, K. A., & Brumariu, L. E. (2016). Attachment in middle childhood. In J. Cassidy (Ed.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 349 – 365).
- Kerns, K. A., Klepac, L. & Cole, A. (1996). Peer relationships and preadolescent's perceptions of security in the child mother relationship. *Developmental Psychology*, (32), 457-466.
- Kerns, K. A., Mathews, B. L., Koehn, A. J., Williams, C. T., & Siener, C. S. (2015). Assessing both safe haven and secure base support in parent – child relationships. *Attachment & Human Development*, 17(4), 337-353.
- Kerns, K. A., Tomich, P. L., & Kim, P. (2006). Normative trends in children's perceptions of availability and utilization of attachment figures in middle childhood. *Social Development*, 15, 1-22.
- Kerns, K. A., Tomich, P. L., Aspelmeier, J. E. & Contreras, J. M. (2000). Attachment based assessments of parent – child relationships in middle childhood. *Developmental Psychology*, 36(5), 614.
- Kesebir, S., Kavzaoğlu, Ö. S., Üstündağ, F. M. (2011). *Bağlanma ve psikopatoloji. psikiyatride güncel yaklaşımlar*, 3(2), 321-342.
- Keser, Ç. Ç. (2006). *Annenin bağlanma düzeyi ve çocuk yetiştirme sürecinin çocuğun bağlanma düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

- Keskin, G. (2007). *Ergenlerin ruhsal durumları ve ebeveyn tutumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kılıç, H., G. (2007). *Bazı demografik değişkenler ve anne baba tutumlarına göre madde bağımlısı bireylerin anne baba bağlılıkları ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Koç, D., E. (2017). *Okul öncesi eğitime devam eden 60 ay ve üzeri çocukların anne bağlanma stillerinin; empatik, duygusal ve sosyal beceri düzeylerine etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Koehn, J. A. & Kerns, A. K. (2018). Parent-child attachment: meta-analysis of associations with parenting behaviors in middle childhood and adolescence. *Attachment & Human Development*, 20(4), 378-405.
- Körükçü, S., Ö. (2004). *Altı yaş grubundaki çocukların öz saygı düzeyleri ile anne empatik becerilerinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Köse, D., Çınar, N., & Altınkaynak, S. (2013). Yeni doğanın anne ve baba ile bağlanma süreci. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, 22(6), 239-245.
- Kulaksızoğlu, A. (2014). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi.
- Kurt, B. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin anneye bağlanma stilleri ile kardeş kıskançlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kuru, A. (2017). *10-14 yaşları arasındaki üstün zekâya sahip çocukların etiketlenme durumunun benlik saygısına ve empati düzeyine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kuzgun, Y. (1973). Ana baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 162-178
- Kuzgun, Y. (1988). *Rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: ÖSYM.
- Kuzgun, Y. (2002). *İlköğretimde rehberlik*, Ankara: Nobel.

- Laible, D., Carlo, G. & Roesch, S. C. (2004). Path ways to self-esteem in late adolescence: The role of parent and peer attachment, empathy and social behaviours. *Journal of Adolescence*, (27), 703-716.
- Lamb, M. (1976). Twelve-month olds and their parents: Interaction in a laboratory playroom. *Developmental Psychology*, 12, 237-244.
- Lamb, M. (1997). *The role of the father in child development*. New York: Wiley
- Lecompte, V., Mossa, E., Cyra, C. & Pascuzzoa, K. (2014). Preschool attachment, self-esteem and the development of preadolescent anxiety and depressive symptoms. *Attachment & Human Development*, 16(3), 242-260. <http://dx.doi.org/10.1080/14616734.2013.873816> sayfasından erişilmiştir.
- Lopez, G. F. (1995). Contemporary attachment theory: An introduction with implications for counseling psychology. *The Counseling Psychologist*, 23, 395- 415
- Main, M. & Weston, D. R. (1981). The quality of the toddler's relationship to mother and father, related to conflict behavior and there adiness to establish new relationships. *Child Development*, 52, 932-940
- Michielsa, D., Grietensa, H., Onghena P. (2010). Perceptions of maternal and paternal attachment security in middle childhood: links with positive parental affection and psychosocia ladjustment. *Early Child Development and Care*, 180, 211-225.
- Miller, H., P. (2008). *Gelişim psikolojisi kuramları*. (Z. Gültekin, Çev.), Ankara: Remzi.
- Morsünbül, Ü., Çok, F. (2011). Bağlanma ve ilişkili değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, (3), 553-570.
- Murdock, N., L. (2012). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları*. (F. Akkoyun (Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Muris, P., Mayer, B., Meesters, C. (2000). Self reported attachment style, anxiety and depression in children. *Social Behavior and Personality*, 28(2), 157-162.
- Nickerson, A. B. & Nagle, R. J. (2004). The influence of parent and peer attachments on life satisfaction in middle childhood and early adolescence. *Social Indicators Research*, 66, 35-60.
- Oktan, V. & Şahin, M. (2010). Kız ergenlerde beden imajı ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, (7), 1-12.

- Otrar, M. & Demirbilek, M. (2013). Ebeveynleri birlikte olan ergenler ile parçalanmış aileye sahip ergenlerin benlik saygıları ve atılganlık düzeyleri üzerine bir inceleme. *Eğitimde Politika Analizi Dergisi*, 2(2), 21-40.
- Özer, M. (2011). *Suçluluk – utanç, bağlanma, algılanan ebeveynlik (anne) tarzı ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özoğul, S., N. (1998). *Annenin çalışmasının ve bazı bireysel niteliklerin çocuğun öz saygısına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, R. & Saruhan, A. (2013). 1-4 aylık premature bebeği hastanede tedavi gören annelerin depresyon ve maternal bağlanma ilişkisinin incelenmesi. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 15(1), 32-47.
- Öztürk, S. (2006). *Anne-babası boşanmış 9-13 yaşlarındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne-babası boşanmamış çocukların benlik saygısı ve kaygı düzeyleri ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Palm, G. (2014). Attachment theory and fathers: Moving from “being there” to “being with” *Journal of Family Theory & Review* (6), 282-297. (<http://dx.doi.org/10.1111/jftr.12045> sayfasından erişilmiştir).
- Pişkin, M. (2006). Öz saygıyı geliştirme eğitimi. (6. Baskı), (Y. Kuzgun, Ed.), *İlköğretimde rehberlik içinde* (s. 95-125). Ankara: Nobel.
- Roelofs, J., Meesters, C., Murris, P., (2008). Correlates of self –reported attachment (in) security in children: the role of parental romantic attachment status and rearingbehaviors: *J. Child. Fam. Stud*, 17, 555-566.
- Roelofs, J., Meesters, C., Ter H., M., Bamelis, L. & Muris, P. (2006). On the links between attachment style, parental rearing behaviors, and internalizing and externalizing problems in non – clinical children. *Journal of Child and Family Studies*, 15(3), 331-344.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent Self - esteem*. SanFransisco: Princeton University.

- Rothbard, J.C. & Shaver, P.R. (1994). Continuity of attachment across the life span. In M.B. Sperling & W.H. Berman (Eds.). *Attachment in adults: Clinical and developmental perspectives* (pp. 31 - 72), New York: The Guilford.
- Rubin, K., H., Dwyer, K., M., Booth-LaForce, C., Kim, A. H., Burgess, K., B. & Rose-Krasnor, L. (2004). Attachment, friendship, and psychosocial functioning in early adolescence. *Journal of Early Adolescence*, (24), 326-356.
- Saymaz, İ. (2003). *Üniversite öğrencilerinin kişilerarası ilişkileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Schaffer, H. R. & Emerson, P. E. (1964). The development of social attachments in infancy. *Monographs of the Society for Research in Child Development* (29), 94 <http://dx.doi.org/102307/1165727> sayfasından erişilmiştir.
- Seven, S. & Aytar, A., G. (2010). Tamamlanmamış oyuncak bebek ailesi hikayeleri ölçeğinin Türk çocuklarına uyarlanması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10 (1), 489-513.
- Seven, S. (2006). *6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sevingil, N., F. (2018). *7-12 yaş çocuklarının bağlanma stilleri ile okul başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Tarsus ilçesi uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 1-19.
- Soygüt, G. (2004). Bir düzeltici bağlanma ilişkisi olarak psikoterapi: Psikoterapi süreçlerinde bağlanma ve terapötik ittifak. *Türk Psikoloji Yazıları*, 7(13), 63-77.
- Soysal, A., Bodur, Ş., İşeri, E. & Şenol, S. (2005). Bebeklik dönemindeki bağlanma sürecine genel bir bakış. *Klinik Psikiyatri*, (8), 88-99.
- Sroufe, L. A., Egeland, B & Kreutzer, T. (1990). The fate of early experience following developmental change: Longitudinal approaches to individual adaptation in childhood. *Child Development*, 61, 1363-1373.

- Sroufe, L., A. (2005). Attachment and development: A prospective, longitudinal study from birth to adulthood. *Attachment & Human Development*, 7(4): 349-367.
- Steele, H., Steele, M. & Croft, C. (2008). Early attachment predicts emotion recognition at 6 and 11 years. *Attachment & Human Development*, 10, 379-393.
- Sumbas, E., Sezer, Ö. (2017). Ortaokul öğrencilerinde anne babaya bağlanmanın incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, (18)1, 288-310.
- Sümer, N. & Boyacıoğlu İ. (2011). Bağlanma boyutları, otobiyografik bellek ve geçmişi kabul etme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 105-118.
- Sümer, N. & Çapar, T. & Oruçlular, Y. (2015). Bağlanma ve bağımlılık. Kuramsal çerçeve ve derleme çalışması. *Bağımlılık Dergisi*, 16(4), 192-209.
- Sümer, N. & Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi, *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35-58.
- Sümer, N. & Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 71-106.
- Sümer, N. & Şendağ, M. (2009). Orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanma, benlik algısı ve kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 86-101.
- Sümer, N. (2006). *Ergenlikte ebeveyn tutum ve davranışlarının bağlanma kaygısındaki rolü*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi 11. Ergen Günleri, Konuşma Metni, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Sümer, N. (2006). Yetişkin bağlanma ölçeklerinin kategoriler ve boyutlar düzeyinde karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(57), 1-22.
- Sümer, N. (2012). Ana babalık ve bağlanma. Sayıl, M., Yağmurlu, B. (Der.), *Ana babalık: Kuram ve araştırma içinde* (s. 169 - 190). İstanbul: Koç Üniversitesi.

- Sümer, N., Berument, S., Sayıl, M., Günaydın, G., Selçuk, E. & Şenel, H., Anafarta, M. (2005). *Çocuğun gelişiminde bağlanma, ilgi - bakım ve aile dinamiklerinin etkisi*. TÜBİTAK Projesi. <https://docplayer.biz.tr/42784795> - Proje - ekibi -baglanma-kurami-ozet-orta-cocukluk-doneminde-baglanma-ve-ebeveyn-tutumlari-baglanmada-bireysel-farkliliklar.html sayfasından erişilmiştir.
- Sünbül, D. (2008). *Müzakere (problem çözme) ve arabuluculuk eğitim programının ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin çatışma çözme becerileri, öfke kontrolü ile öz saygı düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Şeker, B., G. (2009). *Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve yaşam doyumlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ankara.
- Terzi, Ş. & Cihangir Ç., Z. (2009). Bağlanma stillerinin öznel iyi olmayı ve stresle başa çıkma tutumlarını yordama gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, (31), 1-11.
- Tok, C. & Özçelik Ö., D., A. (2018). Ergenlerin ebeveyn bağlanma stilleri ile sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 11(58), 570-579.
- Tufan, B. & Turan, N. (1987). Coopersmith öz saygı ölçeği üzerine geçerlik ve güvenirlik çalışması. 23. *Uluslararası Psikiyatri Kongresi Bildirileri*. İstanbul.
- Tunç, A. (2011). *İlköğretim 7.ve 8. sınıf öğrencilerinin karar vermede öz saygı ve karar verme stilleri ile algılanan ana baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Türkmen, M. (2011). *Öznel iyi oluşun yapısı ve ana baba tutumları, öz saygı ve sosyal destekle ilişkisi: Bir model sınaması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Türköz, Y. (2007). *Okul öncesi çocuklarda bağlanma örüntüsünün kişilerarası problem çözme ve açık bellek süreçlerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Tüzün, O. & Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji düşünen adam: *Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 19(1), 24-39.
- Uluç, S. & Öktem, F. (2009). Okul öncesi çocuklarda güvenli yer senaryolarının değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 69-83.
- Verschuere, K. & Marcoen, A. (2005). Perceived security of attachment to mother and father: Developmental differences and relations to self-worth and peer relationships at school. In K. A. Kerns & R. A. Richardson (Ed.), *Attachment in middle childhood* (s. 212-230).
- Waters, E., Merrick, S., Treboux, D., Crowell, J. & Albersheim, L. (2000). Attachment security in infancy and early adulthood: A twenty-year longitudinal study. *Child development*, 71(3), 684-689.
- Wilhelm, K., Gillis, I., & Parker, G. (2016). Parental bonding and adult attachment style: the relationship between four category models. *International Journal Women's Health and Wellness*, 2(1), 1-7.
- Yaka, A., İ. (2011). *Bağlanma, erken döneme yönelik şemalar, öz - yönetim ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yakupoglu, Y. (2011). *Erken çocukluk döneminde yer alan, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların benlik kavramları algısıyla babalarının bağlanma stillerinin (güvenli – kayıtsız - saplantılı) arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yaşar, V. (2016). *Çocuklarda depresyon düzeyi ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuzer, H. (1994). *Ana - baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuğu tanımak ve anlamak*, İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2003). *Yaygın anne - baba tutumları: ana baba okulu*. (10. Baskı). İstanbul: Remzi.
- Yeshodhara, K. V. (2012). Relationship between self esteem and academic achievement of secondary school students. *Indian Journal of Applied Research*, 1(12), 83 - 84

- Yıldız, H. (2008). *İlköğretim 3.sınıf öğrencilerinin bağlanma stillerinin annelerinin bağlanma stilleri ile karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, E., Yiğit, R. & Kurt, E. (2012). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin genel benlik saygılarının öğrenci başarısı bazı değişkenler açısından incelenmesi, *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 197-213.
- Yılmazel, G. & Günay, O. (2012). Çorum ili kargı ilçesinde öğrenim gören 12-17 yaş arasındaki öğrencilerde öz saygı ve depresyon. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 21(1) 2-29.
- Yolalan, H. (2013). *Ergenlerde depresyon ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yörükoğlu, A. (1987). *Gençlik çağı ruh sağlığı ve ruhsal sorunları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Yörükoğlu, A. (2008). *Çocuk ruh sağlığı*, 29. Basım, İstanbul: Özgür.
- Yu, G., Wang, Y. & Liu, C. (2012). Improving public service quality from a developmental perspective: empathy, attachment, and gender differences. *Public Personnel Management*, 41(5), 9-20.
- Zincirkıran, Z. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş grubu çocuklarının benlik kavramının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

Sevgili Öğrenciler;

Gazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı'nda yapmakta olduğum yüksek lisans tez çalışmamla ilgili olarak sizlerle ilgili bir araştırma yapmaktayım. Sizden istenilen, aşağıdaki sorulara sizin için uygun olan cevapları vermenizdir. Cevaplarınız gizli tutulacak ve başka bir amaçla kullanılmayacaktır. İlgi ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Emine ATLAY

1. Okulu:.....

2. Sınıfı:.....

3. Cinsiyeti: Kız () Erkek ()

4. Anne-Baba Birlikte () Anne- Baba Ayrı ()

5. Doğum Sırası :

İlk Çocuk () Ortanca veya Ortancalardan Biri () Son çocuk ()

6. Kardeşleri Var Mı?

Hayır () Evet () Kaç kardeşsiniz? (.....)

ANNENİN:

7. Yaşı:

30 yaşından küçük () 31-40 yaşları arası () 41-50 yaşlar arası ()
51-60 yaşları arası () 61 yaş ve daha yukarı ()

8. Annenin Öğrenim Durumu:

Okuma yazma bilmiyor () İlkokul mezunu () Ortaokul Mezunu ()
Lise mezunu () Üniversite mezunu ()

BABANIN:

9. Yaşı

30 yaşından küçük () 31-40 yaşları arası () 41-50 yaşlar arası ()
51-60 yaşları arası () 61 yaş ve daha yukarı ()

10. Babanın Öğrenim Durumu:

Okuma yazma bilmiyor () İlkokul mezunu () Ortaokul Mezunu ()
Lise mezunu () Üniversite mezunu ()

Ek 2. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği (Anne Formu)

Şimdi sana seninle ve annenle ilgili bazı sorular soracağım. Her bir cümle için sadece bir tane kutucuğu işaretleyeceksin. Ancak bu anketin biraz farklı bir yolla doldurulması gerekiyor. Aşağıdakisorularda, “AMA” yazan kutunun hemen sağında ve solunda iki çocuk tanımlanmaktadır. Önce bunları oku ve hangisine daha çok benzediğine karar ver.Sonra da seçtiğin tarafa git.Bu çocuğa çok benziyorsan “Bana çok benziyor” kutucuğunu”,biraz benziyorsan “Bana biraz benziyor” kutucuğunu işaretle.

1.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar annelerine kolayca güvenirlir.	AMA	Bazı çocuklar annelerine güvenip güvenemeyecekleri konusunda emin değildirler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	---	------------	---	---	---

5.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar annelerine ne düşündüklerini veya hissettiklerini söylemek ten pek hoşlanmazlar.	AMA	Bazı çocuklar annelerine ne düşündüklerini veya hissettiklerini söylemekten hoşlanırlar.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	---	------------	---	---	---

8.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar annelerinin onları anladığını hissederler.	AMA	Bazı çocuklar annelerinin onları anlamadığını hissederler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	---	------------	---	---	---

12.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar annelerinin kendilerini dinlemediğini düşünürler.	AMA	Bazı çocuklar annelerinin onları gerçekten dinlediğini düşünürler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	--	------------	---	---	---

15.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar anneleri etrafta olduğunda kendilerini daha iyi hissederler.	AMA	Bazı çocuklar anneleri etrafta olduğunda kendilerini daha iyi hissetmezler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	---	------------	--	---	---

Ek 3. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği (Baba Formu)

Şimdi sana seninle ve babanla ilgili bazı sorular soracağım. Her bir cümle için sadece bir tane kutucuğu işaretleyeceksin. Ancak bu anketin biraz farklı bir yolla doldurulması gerekiyor. Aşağıdaki sorularda, “AMA” yazan kutunun hemen sağında ve solunda iki çocuk tanımlanmaktadır. Önce bunları oku ve hangisine daha çok benzediğine karar ver. Sonra da seçtiğin tarafa git. Bu çocuğa çok benziyorsan “Bana çok benziyor” kutucuğunu, biraz benziyorsan “Bana biraz benziyor” kutucuğunu işaretle.

1.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar babalarına kolayca güvenirlir.	AMA	Bazı çocuklar babalarına güvenip güvenemeyecekleri konusunda emin değildirlir.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	---	------------	---	---	---

4.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar babalarının onlarla yeterince zaman geçirdiğini düşünürler.	AMA	Bazı çocuklar babalarının onlarla yeterince zaman geçirmediğini düşünürler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	--	------------	--	---	---

8.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar babalarının onları gerçekten sevmeyişinden endişe duyarlar.	AMA	Bazı çocuklar babalarının onları sevdiğinden emindirlir.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	--	------------	---	---	---

11.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar ihtiyaç duyduklarında babalarının yanlarında olamayacağını düşünerek endişelenirlir.	AMA	Bazı çocuklar ihtiyaç duyduklarında babalarının yanlarında olacağından emindirlir.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	---	------------	---	---	---

14.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar “Keşke babam sorunlarımla daha çok ilgilense” derler.	AMA	Bazı çocuklar babalarının onlara yeterince yardım ettiğini düşünürler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	--	------------	---	---	---

Ek 4. Coopersmith Öz Saygı Envanteri

Aşağıda her insanın zaman zaman hissedebileceği bir takım durumlar maddeler halinde sıralanmıştır. Bu maddelerde belirtilen ifadeler, eğer sizin genellikle hissettiklerinizi tanımlıyor ve çoğunlukla size uygun geliyorsa ilgili sorunun karşısındaki “Evet” sütununa bir (X) işareti koyunuz. Bu ifadeler eğer genellikle sizin hissettiklerinizi tanımlamıyor ve çoğunlukla size uygun gelmiyorsa bu durumda da “Hayır” sütununa bir (X) işareti koyunuz.

Envanterde yer alan soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Bu nedenle yanıtlarınızı verirken mantığınızdan çok duygularınıza kulak vermeyi unutmayınız. Kararsız kaldığınız durumlarda bile sadece bir seçeneği işaretleyiniz. Herhangi bir maddeye ilişkin her iki seçeneği de işaretlediğinizde ya da her iki seçeneği de boş bıraktığımızda bu soru maddesine ilişkin yanıtınızın geçersiz sayılacağını unutmayınız.

SORULAR	EVET	HAYIR
2. Sınıfın huzurunda konuşma yapmak bana çok güç gelir.		
5. İnsanlar benimle birlikteyken hoş ve eğlenceli vakit geçirirler.		
8. Yaşıtlarım tarafından seviliyorum.		
11. Annemin benden beklentisi çok fazla (aşırı derecede).		
14. Arkadaşlarım genellikle fikirlerimi izlerler.		
19. Söyleyecek bir şeyim olduğunda onu genellikle çekinmeden söylerim.		
22. Annem ve babamın çoğu zaman beni sanki zorladıklarını hissediyorum.		
24. Sık sık keşke başka birisi olsam diye arzuluyorum.		

Ek 5. Araştırma İzni

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.6603011
Konu : Araştırma izni

01.04.2019

YENİMAHALLE KAYMAKAMLIĞINA
(İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2017/25 nolu Genelgesi.
b) Gazi Üniversitesi'nin 27/03/2019 tarihli ve E.10727 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Emine ATLAY'ın **"İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Anne Babaya Güvenli Bağlanma Düzeyleri, Algılanan Anne Baba Tutumları ve Özsaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi"** konulu tez çalışması kapsamında uygulama yapma talebi Araştırma Komisyonumuzca incelenmiş olup ilçenize bağlı ekli listede adı geçen okullarda uygulamanın yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Uygulama formunun (13 sayfa) uygulama yapılacak sayıda araştırmacı tarafından çoğaltılarak, araştırmanın ilgi (a) genelge çerçevesinde, ilçe milli eğitim müdürlüklerinin sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde, okul ve kurum yöneticileri de uygun gördüğü takdirde gönüllülük esasına göre yazımız ekinde gönderilen uygulama araçlarının uygulanmasına izin verilmesini rica ederim.

Turan AKPINAR
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

EKLER:
Uygulama formu (13 sayfa)
Okul Listesi (1 sayfa)

Adres: Alparslan Türkeş cad. Emniyet Mah.4/A
Yenimahalle/ANKARA
Elektronik Ağ: ankara.meb.gov.tr
e-posta: istatistik06@meb.gov.tr

Bilgi için: Ayşe ARDA
Tel: 0 (312) 212 36 00
Faks: 0 (312) 221 02 16

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 3615-5109-370d-9ea5-71d3 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 6. Veli İzin Dilekçesi

VELİ İZİN DİLEKÇESİ

Sayın Veli;

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi olarak ; ” İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Anne Babaya Güvenli Bağlanma Düzeyleri ve Öz Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tez çalışmamda kullanmak üzere öğrencilerimize “ANNE-BABA BAĞLANMA ÖLÇEĞİ” ve “COOPERSMİTH ÖZ SAYGI ÖLÇEĞİ” uygulanacaktır.Çalışmaya;tamamen sizlerin izinleri çerçevesinde gönüllü olan öğrencilerimiz katılacaktır.Çalışma verileri sadece araştırmanın analizlerinde kullanılacaktır.Elde edilen bilgiler saklı ve gizli tutulacaktır.Bu nedenle aşağıda izin için sizlerin görüşleri uygulama öncesi değerlendirilecektir.Uygun seçeneği işaretleyerek formu öğrencimiz ile göndermeniz gerekmektedir.

Çalışmaya vereceğiniz destek için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Emine ATLAY
Gazi Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

Çocuğumun araştırma için anketleri doldurmasına izin veriyorum ()

Çocuğumun araştırma için anketleri doldurmasına izin vermiyorum ()

Velinin Adı Soyadı:

Öğrencinin Adı Soyadı :

İmza

Sınıfı : 4/.....

Okulu :

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..